antonia iliescu

stropi de gând

- stropi de rouã şi muguri de conştiinţã -

STROPI DE ROUĂ

- *Chimia vieții*

  La baza vieții pe pãmânt se aflã o moleculã dulce : glucoza. Ea alcãtuieşte structura fibroasã şi rezistentã a plantelor, tot ea asigurã formarea amidonului în cereale şi tot ea este rezerva energeticã a omului, sub formã de glicogen. Datoritã acestei banale molecule de glucozã ne putem mişca, putem lucra, putem gândi. Este fãrâma de soare pe care o stocãm în corpul nostru. În acest context, pãmântul este o uriaşã bomboanã albastrã, formatã din molecule de zahãr. Dar dacã la baza vieții pe pãmânt se aflã aceastã moleculã dulce, mã întreb : atunci de ce viața este uneori atât de amarã ?

- Dacã dictonul "*Aurea mediocritas*" ar fi adevãrat, lumea în care trãim ar trebui sã fie un glob de aur, cu câteva impuritãți, care ar fi oamenii de geniu.

- Țãrâna care nu dã roade îşi meritã soarta: vântul o fluturã de la un capãt la celãlalt al lumii şi o vârã peste tot.

- Când la naştere ne-am depozitat întreaga viațã în cutia unui ceasornic, nu ne-am închipuit cã el o sã fie aşa de zgârcit încât sã ne-o înapoieze cu țârâita, mãrunțitã în secunde.

- Anii trec fãrã sã prindem de veste. Trec aparent la întâmplare, monoton, fãrã importanțã. Şi de-odatã, ca rezultat al acumulãrilor, aluneci pe o bucatã de soartã ca pe o pantã de clivaj. Începi sã vezi cum viața se deseneazã în felii, ca cercurile pe trunchiul unui copac, sau ca foițele de grafit. Un fapt minuscul poate deveni determinant ca sã-ți dai seama de-odatã de importanța ta. Dar nu tuturor ne este dat sã contribuim cu ceva la rotunjirea cosmosului.

- La capãtul oricãrui turn te aşteaptã un țarc.

- Mamã şi copil, acea clepsidrã eternã...

- Orice lacrimã îşi are durerea ei, chiar şi cea de bucurie.

- Orice om are douã cãlcâie, numai Ahile are doar unul (sic).

- Cãrțile şi credința sunt cârjele sufletului.

- *Frica*
  Frica în viața unui om este o etapã. Atunci când eşti dominat de fricã, ai de fãcut o alegere între douã posibilitãți: ori mergi înainte, ori renunți. Frica este rãul necesar în evoluția omului, atunci când el a reuşit sã o domine.

- Orbul, deşi nu vede lumina, nu-i neagã existența.

- Dacã am fi fost perfecți nu am fi fost contemporani.

- *Puterea ideii*
  Stau. Gândesc lin şi uniform. Dar câteodatã creierul mi-e înțepat puternic de o idee cu vârf ascuțit şi, cu sau fãrã voia mea, iese, îmi ia mâna, mi-o pune pe hârtie şi apoi poposeşte, odihnitã, mulțumitã, aşteptând.

- Pentru matematician, Dumnezeu este o axiomã, pentru fizician, El este o stare, pentru filozof Dumnezeu este o mare enigmã, pentru artist este sursã de inspirație, pentru bisericã El este sursa, iar pentru omul credincios, Dumnezeu este.

- Adâncimea este singura dimensiune a sufletului.

- La om, cele mai mari înãlțimi ale sufletului sunt în adâncuri.

- Iubirea mea s-a nãscut undeva la limita dintre suflet şi cer, aşa încât mã întreb: cine iubeşte acum în mine, eu sau Dumnezeu?

- Dacã renunț la vis, voi trãi doar cu jumatate de suflet.

- Speranța este motorul vieții. Speranța neîmplinitã este groparul ei. Dar speranța din pãmânt va da muguri.

- Cei ce ți-au fãcut rãu nu te iartã cã tu i-ai iertat.

- Cum începi sã le vorbeşti de Dumnezeu, pe unii îi apucã dracii.

- Am atâta tristețe în mine, cã nu mai încape nici o bucurie.

- Avem datoria sã cunoaştem lumea. Dar cu ce sã încep, cu firul de țãrânã pe care-l strivesc cãlcându-l, sau cu stelele cãtre care mã înalț, contemplându-le?

- Noi toți avem aripi. Pentru a zbura ține doar de noi ca sã le activãm. Şi mijloacele sunt douã: cunoaşterea acestei lumi şi credința în cealaltã (lume).

- Anumiți oameni, fiindcã pot zbura, nu se numesc zburãtoare ci îngeri.

- De mi s-ar închide toate porțile din lume, nimeni nu va fi în stare sã îmi închidã poarta spre cer.

- De la omidã la fluture este o cale lungã; ea se numeşte omul care s-a cunoscut pe sine.

- Valoarea unui om se mãsoarã uneori în numãrul de pietre cu care este lovit.

- Munții nu se dãrâmã cu buldozerul fiindcã sunt bãtrâni.

- Iubirea nu bate la uşã şi nici nu întreabã : « pot sã intru ? ». Ea dã nãvalã, deschide porți, descuie suflete şi riscã totul pe nimic. Iubirea nu ştie sã fie timidã. Iubirea adevãratã îndrãzneşte.

- Mi-e frig. Lumea din jur se mirã: „cum ți-e frig? sunt 25°C!“ Mi-e frig şi e normal. În mine arde focul şi în jur sunt numai 25°.

- Dietã pãcãtoasã : îmi încep fiecare zi cu pãcatul originar, mâncând un mãr.

- Acolo unde începe mila începe o altfel de dragoste.

- Unde se sfârşeşte dracul, începe sã lucreze Dumnezeu.

- Mizeria din om coboarã mai jos decât intențiile diavolului.

- Feriți-vã de femeia misterioasã ! Misterul unei femei ascunde de cele mai multe ori prostie.

- Pãcatele noastre sunt deşeurile pe care Dumnezeu refuzã sã le integreze în Ființa-i perfectã.

- Culmea masochismului: sã muşti cu voluptate din singurãtate.

- Lumea se împarte în manipulatori şi manipulați. Dacã refuzi sã te asociezi primei categorii, vei fi automat integrat celei de-a doua.

- Iubirile neîncepute sunt pasiuni nevinovate condamnate la moarte.

- Iubirea fãrã ecou în celãlalt îți strigã: ai murit fãrã sã te fi nãscut.

- Iubirea e ca vinul ; dacã nu-l bei la timp se oțețeşte.

- Ochii care nu se vãd, nici nu vãd.

- M-ai rãnit, deci exişti. Ți-ai cerut iertare, deci vei exista.

- De vei citi numai ce-ți place nu vei afla niciodatã ce nu-ți place ; vei creşte ca un pom cu jumãtate de trunchi.

- Ochelarii mei au început sã plângã ; au început sã vadã singuri.

- Cel ce dãruieşte sã nu strige apoi : « am fost prãdat ! »

- Este de preferat sã fii printre sateliții unui om deştept, decât centrul propriei tale prostii.

- Paradox : oamenii foarte plini de golul din ei nu vor reuşi niciodatã sã experimenteze levitația.

- Semanticã : *Cuvântul* este acel ceva ce zboarã *cu vântul*. Cred cã avea dreptate Goethe când prea mãrea ochiul şi imaginea.

- Apa e ca religia; are douã tãişuri : celor însetați le dã viațã, pe cei sãtui îi îneacã.

- Când am devenit profet mi-am pierdut toți prietenii.

- Cei care şi-au vândut sufletele nu înțeleg pe cei care şi-au dat sufletele, doar pentru ceilalți, pentru binele lor. Primii îi vor denigra mereu pe ceilalți.

- Omul se chinuie jumãtate de viațã sã urce muntele, apoi se chinuie cealaltã jumãtate sã-l coboare decent, fãrã sã-şi frângã gâtul. Viața omului nu este decât o problemã de efort si de echilibru.

- Cel ce s-a murdãrit sperã sã se curețe, murdãrindu-te şi pe tine.

- Plecãm în cer pe cont propriu şi ca paşaport pentru rai avem sufletul, cu condiția sã fie curat.

- Afarã e primãvarã, dar la mine în casã cad frunzele.

- Corpul meu nu se poate dãrui decât începând de la suflet.

- Sufletele noastre sunt rãni din care picurã din când în când poezii.

- Tot ce nu se aşeazã pe iubire nu se încheagã.

- Oamenii ar trebui sã se nascã orbi ca sã nu vadã cum îmbãtrânesc, cãci sufletul rãmâne un veşnic tânãr îndrãgostit.

- Încercați sã conjugați sintaxa « ajutã, Doamne ! » Nu existã persoana II nici la singular nici la plural, fiindcã Dumnezeu nu are nevoie de ajutor.

- Am crezut cã pot schimba lumea ; m-am schimbat doar pe mine şi m-am însingurat şi mai mult. Drama acestei lumi foarte divergente este cã nu ne putem schimba toți în acelaşi timp şi în acelaşi sens.

- Nu e important sã publici ceea ce scrii, important e sã scrii. Nu e important sã scrii, ci sã gândeşti ceea ce scrii.Nu e important sã scrii ceea ce gândeşti, ci sã trãieşti ceea ce vei scrie o datã.

- Nu ocup locul nimãnui, dar vreau ca pe locul meu oamenii sã mã vadã.

- Abia când m-am rupt de haitã am înțeles cã omul e lup pentru om.

- *Dumnezeu* spune: Tot rãul pe care îl transform în bine este sursa puterii mele.
  Diavolul spune: Tot binele pe care reuşesc sã-l transform în rãu este sursa puterii mele.
  Credinciosul spune: Tot rãul pe care îl transform în bine este rațiunea mea de a fi, cãci mã apropie de Dumnezeu.
  Omul de rând spune: Tot rãul pe care eu îl cred bun şi tot ce e bun şi-l ocolesc din ignoranțã, unde mã vor duce oare ?

- E imposibil sã fii unit cu o lume dezbinatã.

- Istoria se precipitã sub ochii noştri. Oare vom mai avea timp sã scriem istoria?

- Rasismul e o ciupercã veninoasã care creşte pe un teren otrãvit de invidie şi ignoranțã.

- Prietene, nu-mi eşti destul de prieten dacã nu pot sã te critic.

- Fiecare are ceva de spus; este dreptul lor, dar cei care spun adevãrul sunt puțini. Vocea lor se pierde într-o mare de horcãieli care slujesc doar setea de putere şi parvenitismul.

- Murdãria din lume ne condamnã la singurãtate.

- Paradoxul vieții îmbelşugate : prea multã viațã ne ucide.

- Suntem nişte suflete reciclate; unele suflete ar trebui date direct la gunoiul cosmic, fiindcã stricã lumea. Existã şi suflete de folosințã eternã (deci unicã) : sfinții.

- Minciuna şi calomnia au aripi. Adevãrul are picioare de plumb şi aripile tãiate.

- Materia este gândire solidificatã.

- Sfinții iubesc numai cu partea de sus.

- Propria noastrã conştiinţã ne face vulnerabili în faţa celor lipsiţi de conştiinţã.

- Când strugurele e copt doar pe jumãtate, boaba micã e cea mai dulce.

- Cercul meu de prieteni s-a redus la un punct: eu. Şi câteodatã nici eu…

- Iubirea e dumnezeiascã cu condiţia sã fie reaprinsã din când în când de vreun drãcuşor.

- Judecã cu mintea ta şi nu-l judeca pe cel ce judecã cu mintea lui.

- Dacã melcul, dorind sã fie liber, şi-ar smulge casa din spate, el nu s-ar mai numi melc ci limax. Ar cãpãta aşadar un alt statut pe aceastã lume, cãzând undeva mai jos, în rândul târâtoarelor fãrã casã, precum viermii şi râmele. Omul nu şi-a purtat niciodatã casa în spinare, ci doar în suflet.

- Într-o lume lipsitã de un arbitru imparţial al valorilor, modestia este un mare defect.

Despre culori

- Albul este apogeul culorilor, dar este de o discreţie sacrã.

- Albul este cel mai bun diplomat. În el, toate culorile coexistã şi se împacã.

- Negrul este culoarea cupiditãţii, este avarul mut al spectrului solar, zgârcitul care nu dã nimic, ţinând toate culorile pentru sine.

- Negrul este capcana culorilor, sau mai bine zis, cãpcãunul lor.

- Viaţa nu este altceva decât rãzvrãtirea culorilor, emanciparea lor, setea lor de libertate. Dar fiecare culoare aparţine deopotrivã şi albului, care reflectã toate culorile, şi negrului, care le înghite pe toate. Şi atunci, sã nu ne mirãm cã ne zbatem între luminã şi întuneric.

- Ştim cu adevãrat cine suntem, abia dupã ce am fost.

Despre gânduri

- Gândurile sunt stropi de ploi, ploi calme şi resemnate de toamnã, dar şi ploi tumultoase, de varã. Şi atunci scriem, cãci ce altceva este scrisul, decât ape care au dat peste maluri ?

- Gândurile sunt flori perisabile ; dacã nu le dãruim cuiva, se trec şi mor fãrã rost.

- Gândurile sunt uneori obsesii care ne forțeazã sã vorbim, atunci când credeam cã nu mai avem nimic de spus nimãnui.

- Gândurile sunt interlocutorii noştri tãcuți şi profunzi, de care fugim adeseori de teamã sã nu ne pierdem superficialitatea.

- Cui nu i-a fost fricã de propriile-i gânduri? Cui nu i-a fost teamã de el însuşi? Gândurile judecã, ne judecã şi ne adjudecã. Sunt entitãți logice, nemiloase, cu tãişul ascuns în teci de catifea.

MUGURI DE CONŞTIINŢĂ

Un semn de deschidere

Mugurii de conştiinţã, stãteau ascunşi într-o minusculã veiozã din creier şi aşteptau doar sã înflorească. Deunãzi m-a sunat profesorul meu de românã, din liceu, *Prof. Dr. Vasile Lungu*, care îmi trimisese, în varã, cartea sa "**În lumina civilizatoare a culturii**". Dorea sã discutãm pe marginea celor scrise acolo, adevãrate comori de istorie literarã, de limbã românã, adevãrate porţi deschise celor dornici de a face o cercetare aprofundatã a literaturii române şi europene, în anumite domenii bine delimitate. Era, dacã vreţi, o lecţie de limbã românã "la telefon" şi închipuiţi-vã, eu nu mã pregãtisem! Cartea o citisem, dar, cum nu am o memorie foarte bunã, nu am fãcut faţã onorabil acelei discuţii (cotidianul ne smulge de cele mai multe ori din tãrâmul de vrajã al cãrţilor şi ne aruncã în banala realitate, cu toatã încãrcãtura ei uneori atât de insensibilã). Şi mi-am spus: "cum aş putea îndrepta nota proastã la românã, acum, cã nu mai existã nici un catalog?"

Şi veioza a început sã pâlpâie...

Aşa am vãzut, în întunericul care încet-încet se lumina, cã începusem, cu ceva timp în urmã sã citesc cartea *Doinei Cornea* "**Liberté**?" (apãrutã la editura Criterion-Paris, 1990) o carte-document, cuprinzând o serie de interviuri luate dizidentei române de cãtre jurnalistul francez *Michel Combes*.

Cartea am gãsit-o pe un raft la "Petits riens", un fel de talcioc din Namur. Era nou-nouţã (semn cã fusese deschisã de foarte puţine ori), dar şi prãfuitã (semn de uitare). Am luat-o cu pioşenie de pe etajerã, am şters-o de praf şi m-am prezentat cu ea la casã: 0,50 €.

În ea se ascundea discret, o fotografie-semn de carte, - producţie artizanalã "fujicolor paper" - pe care nu am avut, pânã astãzi, curiozitatea sã o privesc mai atent. Fusesem subjugatã de textul cãrţii, dens de mãrturisiri şi documente de istorie autenticã. Micul obiect – fotografia - l-am folosit multã vreme ca atare: un semn de carte şi atât. UN SEMN DE CARTE!!

Aşadar cartea îmi fãcuse mie, un semn, semn pe care eu, în neglijenţa mea, nu l-am observat decât azi. Şi iarãşi am avut o confirmare: fiecare obiect, fiecare fapt mare sau mic îşi are ora lui de metamorfozã, cea care îl transformã din fapt banal în semn şi din semn în simbol. Lumea în care ne învârtim atât de grãbiţi este plinã de astfel de "semne" şi de "simboluri", doar nouã ne lipseşte fie timpul, fie, uneori, imaginaţia sã le punem cap la cap, sã le citim şi sã le interpretãm.

Iatã şi poza cu pricina: puteţi recunoaşte *fabulosul* greiere care stã aşezat pe o floare de câmp (traista ciobanului). Şi dacã faceţi un mic efort de atenţie, îl veţi auzi cântând.

Am plecat urechea şi eu, sã-i prind sunetele şi cuvintele. Ele erau scrise pe verso, îngrijit, cu litere rotunde, de o mânã care, desigur, deschisese odatã cartea, poate doar o singurã datã:

"La vie.../ Le Bonheur.../ Le Quotidien... / Les moments d'éternité... / Chaque matin... Chaque son.... / Chaque jour... Chaque "Pardon"... / Chaque "Merci"... Chaque "Je vous aime"… / … La confiance… L'espérance… / Toujours… Eternellement… »

(« Viața… / Fericirea… / Cotidianul… / Momentele de eternitate... / În fiecare dimineață... În fiecare sunet... / În fiecare zi... În fiecare "Iartã-mã"... / În fiecare "Mulțumesc"...În fiecare "Vã iubesc"... / ...Încrederea... Speranța... / Întotdeauna... Fãrã sfârşit...")

Ce *motto* mai bun aş fi putut gãsi pentru această carte ce-şi propune scoaterea la luminã a unor muguri de conştiințã? Şi ce lecție mai bunã de conştiințã aş fi putut primi eu, în această zi (ziua Sfântului Antonie cel Mare) decât această imagine a greierului care cântã de zor, nonşalant şi inconştient, pe o floare, uitând de toamnã, uitând de iarna care nu iartă.

Şi l-am auzit pe La Fontaine scriind "La cigale et la fourmi"... Şi l-am auzit pe Topârceanu cântând «Balada unui greier mic ». Mai este nevoie sã dezvolt simbolul greierului ? Fabulele despre greieri ne spun clar ceea ce spune şi vechiul proverb: « fã-ți vara sanie şi iarna car ».

Conştiința se pregãteşte din tinerețe, ca sã ne fie de folos "de la tinerețe pân' la bãtrânețe".

17 ianuarie 2009

Despre învãțãmânt şi profesori

Doina Cornea (ea însãşi profesoarã de limbã franceză) ne prezintã problemele esențiale cu care se confruntă omenirea la sfârşit de mileniu: violența, corupția, lipsa conştiinței. Salvarea lumii, spunea doamna profesoară, stã în educarea tinerilor în şcoli (dar nu numai în şcoli, aş adãuga eu, ci oriunde, cu orice ocazie, începând cu familia, mass media şi terminând cu proiectele educative şi turistice la care aderã tinerii de la vârsta cea mai fragedă) .

În proiectul de reformã pe care îl propune pentru ameliorarea învãțãmântului, *Doina Cornea* pune accentul pe rolul şi importanța profesorului, care trebuie sã fie "un intelectual de calitate", precizând şi criteriile de recunoaştere a unui astfel de profesor: "nivelul de cunoştințe, adicã erudiția, pe de o parte, şi pe de altã parte, profilul etic, care trebuie sã fie la înãlțimea funcției care îl ocupã."1.

Michel Combes şi *Doina Cornea* aduc în discuție "universitatea paralelã" ca modalitate de compensare şi completare a învãțãmântului pus adesea sub tutelã în perioada bolşevisto-comunistã. O serie de nume de oameni de valoare şi-au asumat acest rol dificil de "maeştri de gândire în structuri paralele", dintre

[1] Doina Cornea « Liberté? - Entrétiens avec Michel Combes» - Criterion Paris, 1990, p. 97

care se impun cu prestanţã cel al lui *Constantin Noica* şi cel al monahului de la Rohia, *Nicolae Steinhardt* (convertit la ortodoxie în timpul detenţiei comuniste), mentorii spirituali şi culturali ai tinerilor dornici de a se cultiva.

Filozoful *Constantin Noica* devine un "caz excepţional de universitate paralelã" prin "païdeïa" lui, o şcoalã de tip socratic, în perpetuã mişcare, în care nu elevii vin la profesor ci profesorul însuşi îi cautã şi îi alege dupã capacitãţi şi afinitãţi de structurã sufleteascã. Iatã un fragment revelator, în care vorbeşte *Doina Cornea* :

"Noica se instalase într-un orãşel de munte din inima României, unde ocupa, într-o pensiune, o cãmãruţã atât de micã încât nu era loc nici pentru a-şi instala un birou; acolo a redactat opere majore, pe o micã scândurã pe care o ţinea pe genunchi! În aceastã camerã el a format o întreagã generaţie de tineri filozofi: *Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Thomas Kleiningher*...
Dealtfel, el nu se mulţumea sã aştepte ca tinerele spirite sã vinã la el; s-a pus el însuşi sã parcurgã România, de la un capãt la altul, pentru a gãsi el însuşi pe aceia care i se pãreau a fi viitorii lui discipoli, în şcoli, în universitãţi. Pentru cei care acceptau sã lucreze alãturi de el, stabilea programe de lecturã... Cerea de asemenea de la ei sã cunoascã greaca şi germana, fiindcã, dupã el, nu poţi sã faci filozofoie fãrã cunoaşterea acestor douã limbi"2.

*

Pr. Dr. Vasile Lungu, ne prezintã în cartea sa[3] o pleiadã de comunicari ştiinţifice, având ca subiect nume ilustre ale literaturii româneş universale: *Eminescu*, *Caragiale*, *Topârceanu*, *Anton Holban*, *Tudor Vianu*, *Goethe* (primele traducecri în limba românã)...

Un spaţiu larg ce este cuprins în partea a doua a cãrţii intitulatã « ***In memoriam magistri*** *– 110 ani de la naşterea lui Tudor Vianu* » se dedicã marelui cãrturar estetician, filozof raţionalist, profesor universitar, stilist, savant, critic literar şi teatral. Vianu era conştient de rolul fundamental al culturii în transformarea omului în eul sãu superior, spre care tinde.

Vasile Lungu scotoceşte arhivele din ţarã şi din Germania pentru a scoate la luminã fiecare amãnunt din zbuciumata viaţã a marelui om de culturã. Prins în furşetã între legionarii radicali (1940) - care-i reproşau originea neromânã şi "cadrele bolşevice" (1954), care-i imputau prietenia cu *Nichifor Crainic* şi cu *Octavian Goga*, nepromovarea elementelor marxiste şi atitudinea cosmopolitã, Tudor Vianu reuşeşte sã traverseze cu demnitate perioadele nefaste. Iatã acest fragment edificator:

" (...) *Vianu*, încrezãtor în perenitatea valorilor culturii, a înfruntat atât prigoana legionarã, cât şi teroarea bolşevicã. În calitate de membru al

---

[2] Doina Cornea « Liberté? - Entrétiens avec Michel Combes» - Criterion Paris, 1990, p. 98-99
[3] Vasile Lungu "În lumina civilizatoare a culturii" – Editura ART, 2008

Comitetului Român pentru UNESCO, începând cu anul 1958, Vianu s-a strãduit sã facã cunoscutã în Occident cultura românã şi, mai ales, sã restabileascã legãturile tradiționale ale României cu țãrile din apusul continentului nostru. "4

Pe plan intern, *Vianu* s-a strãduit sã repunã în drepturi importanța formei în artã ("nevoia de formã, nevoia esteticã stã la baza ființei noastre"5), a ținut piept "prigoanei staliniste îndreptate împotriva elitei intelectuale a țãrii" care cerea acestei elite sã se lepede de vechile surse şi modele de culturã, pentru a face loc, în învãțãmânt şi în lucrãrile lor, ideologiei marxiste. Iatã un pasaj din care reiese pregnant onestitatea intelectualã a lui *Vianu* (este un fragment dintr-o autobiografie publicatã dupã ce fusese îndepãrtat din învãțãmânt):

"Izvoarele mele se gãsesc toate în vechea culturã a țãrii, apoi în tradițiile umanismului clasic şi modern. Puteam sã mã lepãd de mine? Puteam oare sã renunț la ceea ce mi se lãmurise ca adevãrat şi nobil? Cei care îmi cereau o atare adaptare rapidã la noile exigențe ale culturii se înşelau asupra firii mele. Oportunismul şi minciuna mi-au apãrut întotdeauna vrednice de urã şi dispreț."6

Planul minuțios de distrugere a valorilor culturii româneşti, plan ce costituia un punct esențial al politicii staliniste de cadre, reiese clar din fragmentul ce reproduce o directivã a Moscovei din 1947, care trebuia sã se aplice țãrilor ocupate de Armata Roşie[7]):

" Din şcolile elementare, de specialitate, dar mai ales din licee şi facultãți trebuie sã fie înlãturați profesorii care se bucurã de popularitate. Locurile lor trebuie sã fie luate de oameni numiți".

În aceste condiții - constatã cu amãrãciune profesorul Lungu – "Puterea , în varianta ei dictatorialã, fiind preocupatã excesiv de valoarea politicã , pentru a se menține, a prigonit valoarea religioasã, a pervertit valoarea moralã, a falsificat valoarea ştiintificã şi a vulgarizat valoarea esteticã".

Iatã ceva care meritã sã fie aprofundat. Istoria şi conştiința nu au vârstã, ele sunt întotdeauna actuale. Iar omul, dacã vrea sã ajungã OM, îşi este dator lui însuşi cu propria lui conştiință.

---

[4] Vasile Lungu "În lumina civilizatoare a culturii" – ART, 2008, p. 154
[5] ibidem p. 160
[6] ibidem p. 161
[7] Ibidem p. 161

Un formator de suflete

« *Şi am intrat, mai mult sau mai puțin cu voia mea, dar sigur cu voia lui Dumnezeu, în acest câmp al « formației sufletelor », cum îi spun. Fiindcã mie mi se pãrea esențial nu sã înşir nişte date şi gânduri în fața studenților, ci sã încerc sã comunic cu ei, nu numai omenşte dar şi spiritual. Şi cultural, fiindcã doream sã fac din ei oameni cultivați, sã le dau cât mai multe surse de incitație la lecturã şi la arte în general."*

Aceastã mãrturisire a modelului uman care a fost academicianul *Zoe Dumitrescu Buşulenga*, face de la sine portretul omului care a fost, dincolo de funcțiile importante pe care le-a ocupat, dincolo de prestigioasa activitate publicisticã în domeniul criticii şi istoriei literare şi artelor în general, dincolo de recunoaşterea valorii operei prin numeroase premii, natționale - Premiul special al Uniunii Scriitorilor (1986, 1989) - şi internaționale - Premiul "Herder" (1988), Premiul "Adelaide Ristori" (1993) şi distincții primite: Comandor al "Ordine al Merito della Repubblica Italiana" (1978), "Grande Ufficiale" al aceluiaşi ordin (1996), Ordinul bulgar " Sf.Metodiu şi Chiril" (1977).

Aceastã "Doamnã a literelor româneşti", cum o numea I. Zubaşcu, a plecat din lumea noastrã ca o "sorã" al carei nume monahal a fost Sora Benedicta, de la Mãnãstirea Vãratec. S-a dezbrãcat de toatã haina omeneascã a onorurilor primite şi a plecat simplu, ca o mãicuțã, lãsând în urmã trena de distincții şi premii. Dar nu a plecat cu mâna goalã.

A luat cu ea dragostea pentru Eminescu, a plecat luând cu ea toatã erudiția care o ajuta sã se mişte cu atâta grație prin meandrele culturii româneşti şi universale din care scotea aurul. Operà fãrã bisturiu şi fãrã lasser pe acea ranã deschisã care este sufletul eminescian ajuns pânã în veacul nostru, încercând sã-i curme suferința celui pentru care " procesul cunoaşterii a fost (...) lung cât scurta sa viață, dar patima căutării a înfrânt brevitatea existenței."

A luat cu ea totodatã şi revolta împotriva denigratorilor lui Eminescu, acei "scriitoraşi plini de orgoliu, complexați ori ignoranți", cum îi numea. A fost un luptãtor pentru repunerea în drepturi a lui Eminescu, cel " care se zbãtea între credințã şi necredință, la sfârşit revenind la credințã".

A luat cu ea revolta sincerã împotriva timpului modern în care " am uitat verticala", unde "ne-am întins pe orizontala profitului, ne-am nãclãit în mocirla materiei."

A luat cu ea dragostea pentru cei tineri, atât de amenințați astazi sã se ploconeascã la "modelele din afarã", adevãrate "sminteli".

A luat cu ea îngrijorarea pentru soarta acestei lumi care se rãceşte, fiind din ce în ce mai lipsitã de cãldura familiei.

A luat cu ea atâta ințelepciune, încât chiar şi cei ce nu au cunoscut-o direct, simt golul lãsat de ea în cultura şi spriritualitatea româneascã. Cu atât mai mult cu cât spiritualii autentici se fac atât de rar auziți, simțiți, nu fiindcã nu ar

dori sã ia parte la jocul lumii, ci fiindcã sunt goniți de la acest joc, joc serios şi responsabil, în care ei ar avea numai de dat.

A luat cu ea imensa ei dragoste pentru muzicã: "Trebuie sã vã spun cã eu trãiesc în permanențã cu un sentiment de frustrare. Lumea se amuzã când spun asta, dar eu mã simt o ratatã. Cariera mea trebuia sã fie una muzicalã. (...) O audiție extraordinarã era ca o stare de beatitudine, aproape ca o orã de rugãciune, fiindcã muzica este cel mai direct drum cãtre Dumnezeu.(...) Acolo este centrul vieții mele". Iatã ce a însemnat muzica pentru Doamna Buşulenga.

A luat cu ea luptãtorul anticomunist, antimarxist, luptãtorul creştin în toatã substanța sufletului sãu doritor de unire prin iubire de Dumnezeu. A luat cu ea...

Tot ce Sora Benedicta "a luat cu ea", ne-a dat din ea. A murit un om, dar a înviat "formatorul de suflete". "Copii, faceți-vã o platoşã ", ne îndeamnã ea, "şi aceasta sã fie o platoşã a seninãtãții, a dragostei pentru toatã creația, pentru tot ceea ce se aflã sub soare. (…) În aceastã platoşã rugãciunea sã fie foarte bine fixatã pentru cã e nevoie de ea în momentele grele".

În aceste momente grele am recitit eseul Doamnei *Zoe Dumitrescu Buşulenga - " Cuvinte şi povețe"*. El este ultimul curs pe care ni-l ține Doamna Profesoarã, amintindu-ne cu câte rãni a plecat din lumea noastrã, câte rãni avem noi de vindecat pentru însãnãtoşirea noastrã, ca parte a neamului românesc.

Pe 5 mai 2006 a mai plecat dintre noi un mare învãțat, o mamã întru sufletul omului care vrea sã creascã. Românimea a mai sãrãcit cu pierderea unui suflet bogat. A plecat cu privirea spre acea " zonã a luminii necreate", spre raiul care este "aceastã trãire în veşnicã bucurie"; aşa a vãzut ea raiul în timpul vieții ei fecunde, " o veşnicã bucurie".

Veşnicã pomenire, Sorã Benedicta… Doamnã profesoarã, iatã, vã urmãm sfatul şi ne rugãm pentru odihna veşnicã a sufletului vostru Mare, ne rugãm cu un cântec mãnãstiresc, aşa cum vi-ar place poate sã auziți, acum când ați pornit spre "Marea Trecere":

"Cãlãtori pe marea veşnic tulburatã,
Noi ne-am pus în tine, nãdejdea noastrã toatã.
Nu ne lãsa, Mãicuțã, sã pierim pe cale!
Noi suntem fiii lacrimilor tale."

3 mai 2006

Antemergãtorul

Eu nu sunt scriitor. Eu sunt doar un om care scrie, fiind supus capriciilor muzei. Sunt un adult care nu a pãrãsit niciodatã țara copilãriei, dar care se joacã serios. Scriu din nevoia de a-mi limpezi gândurile, pentru a stabili contacte în forme convenabile cu o lume de care ne înstrãinãm, fãrã voia noastrã. Scrisul, pentru mine, este uneori joc, alteori este revoltã, uneori este meditație şi reflecție; de multe ori este o boalã care, paradoxal, vindecã; este uimire, iritare şi iertare, cutezanțã şi umilințã, dar mai ales, este necesitate şi datorie. Din punctul meu de vedere, a fi scriitor nu este o profesie, ci o consecințã; a scrie este însã o datorie multiplã, ca un atom cu multiple valențe.

O primã valențã ar fi datoria fațã de zâna bunã care ne-a dãruit harul la naştere şi care ne porunceşte, ascunsã într-un colțişor de suflet: "scoate din tine adâncul şi vezi ce spune; dacã cei ca tine tac, cui lãsãm cuvântul?"

O altã valențã ar putea fi datoria fațã de dascãlii care ne-au format şi care ne-au transmis uneltele de şlefuire a harului: mã refer la profesorii noştri de limbã românã dar şi la scriitorii universali, care sunt adevãrați profesori de limbã umanã. Primii ne-au învãțat literele şi taina descifrãrii slovelor ; ceilalți ne-au dat sensurile multiple ale cuvintelor. Sprijinindu-ne pe aceste douã tezaure, vom putea eventual sã aflãm sensul propriei noastre existențe.

Copiii noştri, nãscuți şi nenãscuți, nu aşteaptã probabil nimic de la noi, fiindcã mulți cred cã au cheile trecerii glorioase prin lume. Dar tocmai fațã de cei ce nu aşteaptã nimic de la nimeni avem datoria cea mai mare! Suntem datori sã le redãm o lume minunatã, care existã doar pentru cei ce mai cred în ea.

În mãsura în care omul ar avea în sine o parte divinã, creațiile sale ar putea fi asimilate creaturilor Lui, sau "diferențialelor divine", cum ar spune Blaga. Dar, când însuşi Dumnezeu avea îndoieli asupra scopului creației Lui, preferând sã ne arate mai curând "ceea ce nu trebuie sã se facã, iar nu ceea ce se face"[8], când nici El nu ştia exact care va fi mersul lumii pe care o elibera de sub tutelã, fãcând-o responsabilã de propriile ei acte, va fi oare capabil cuvântul nostru sã nege negația Marelui Anonim ? Omul, cu condeiul lui, ar putea deturna intenția inițialã a Demiurgului? Dacã rãspunsul este "da", atunci omului i-ar reveni rolul extrem de dificil de a arãta lumii "ce şi cum trebuie sã se facã", fãrã însã a cãdea victimã capcanelor artei cu tendințã moralizatoare.

Acest "ce trebuie sã se facã" ne reaminteşte de datoriile noastre fațã de lumea creatã de El, sub formã de "diferențiale divine", cuprinzând deopotrivã aurul şi noroiul, îngerii şi demonii.

Nu ne rãmâne aşadar decât sã desfacem cu rãbdare ghemul cu încâlciri metafizice, sã dezlegãm aripile îngerilor, sã liberãm iubirea de oameni şi sã scoatem aurul din noroi.

---

[8] Lucian Blaga – Diferențialele divine (Trilogia cosmologicã – Humanitas 1997)

Biblia ne avertizeazã : « la început a fost cuvântul ». Nu avem oare datoria de a ne uni cuvintele într-un glas, care sã-i redea *cuvântului* de început doar funcția sa creatoare de frumos?

31 decembrie 2005

Limba omenească

Deşi oamenii sunt construiți (anatomic vorbind şi excluzând cazurile patologice) toți după acelaşi tipar, posedând organe similare destinate emisiei şi recepției de informații verbale, ei nu vorbesc toți o singură limbă. Până aici, nimic nou. Iată ceea ce este mai puțin cunoscut : există pe lume o mulțime de graiuri sau de limbi, în jur de 6000, grupate în 400 de familii. Se presupune că acestea au la origine o proto-limbă maternă, care ar fi apărut cu aproximativ 50 000 de ani în urmă (Ruhlen, "*The origin of Language. Tracing the evolution of the mothertongue*", 1994). Indiferent însă de originea lor, comună sau nu, toate aceste limbi alcătuiesc ceea ce am putea numi **limba omenească**, ele facilitând comunicarea între oamenii aparținând diferitelor comunități. Dar oare aceste graiuri răspund cu adevărat dezideratei lor de început, aceea de înțelegere între oameni?

Ducându-ne cu gândul spre acele vremuri când cuvântul a coborât din întunericul cosmic, poposind pe Terra, unde a fost zidit de-a lungul mileniilor în piatră, papirus, argilă, hârtie şi material informatic, apoi străpungând cu mintea straturi de istorie mustind de mistere, nu putem să nu ne punem întrebări. Există cu adevărat un creator, sau viața apare spontan, odată cu prima bacterie ieşită din "supa organică primordială", după teoria lui Oparin ? (În paranteză fie spus, deşi supa organică a fost reprodusă în laborator de către Stanley Miller, în 1953, nici o bacterie vie nu a ieşit din ea, ci doar materie organică neînsuflețită de tipul aminoacizilor, ...). Şi dacă este aşa cum spunea Oparin, sau cum afirma Svante Arrhenius în teoria panspermiei, cum că viața ar fi venit sub formă de spori din cosmos, cum s-a ajuns de la simpla celulă, la materia inteligentă, capabilă de comunicare verbală ? Care au fost aventurile materiei oarbe în drumul ei către lumină, cea venită din interior?

Iată, mă încumet să fac aici o incursiune (fără pretenții de tratare exhaustivă) în teoriile care sunt astăzi vehiculate în diferite articole ştiințifice şi filme documentare referitoare la evoluție.

În prezent se confruntă trei mari teorii : evoluționismul bazat pe selecția speciilor sau **darwinismul**, care este predat astăzi în şcoli şi care aparține doctrinei materialiste; **creaționismul**, care este fondat pe sursele biblice şi care susține că Universul a fost creat în 6 zile şi în sfârşit, **neo-creaționismul** (sau "**Intelligent Design**"), care este un curent nou, foarte răspândit în Stetele Unite, dar şi în Franța, sub influența lui Teilhard de Chardin, omul de ştiință universal, cu o largă deschidere spre spiritualitate. Acest din urmă curent grupează cercetători aparținând celor mai diferite domenii de studiu, printre care paleoantropologia, genetica, medicina, lingvistica, matematica, astrofizica, economia.

Unii dintre aceşti cercetători neagă apartenența lor la acest curent sau la un altul de tip creaționist, încercând să scape din hăituiala unor polemici lansate

şi susţinute de partizanii darwinismului. Dar rezultatele acestor - fãrã voia lor - “neo-creaţionişti”, converg cãtre o aceeaşi concluzie: materia vie este fabricatã conform unui program evolutiv inteligent, iar evoluţia este orientatã spre “punctul omega”, care s-ar putea identifica cu Creatorul .

Un reputat matematician francez, Jean-Louis Krivine, continuând seria de cercetãri iniţiate încã din 1931 de cãtre matematicianul austriac Kurt Gödel, susţine cã programul dupã care este alcãtuitã şi dupã care evolueazã materia vie este scris într-un limbaj logic, numit « lambda-calcul », foarte asemãnãtor cu limbajul de bazã utilizat în programarea unui calculator (Science & Vie , N° 1013, 2002). Acesta ar fi limbajul universal sau « primul strat » de limbaj, peste care se suprapun alte straturi, din ce în ce mai elaborate cum ar fi subconştientul, limbajul natural, gândirea, conştiinţa. În acest sens, propriile noastre gânduri nu ar fi decât aducerea la suprafaţă a unor « bucãţi » din programul iniţial. Dacã J-L. Krivine ar fi fost contemporan cu Blaga, ar fi numit poate aceste “bucãţi de program” *diferenţiale divine*, iar programului de bazã i-ar fi zis poate Marele Program, scoţându-L oarecum pe creator din Marele Anonimat.

Cercetãri de datã recentã din domeniul supranumit “neo-creaţionism”, au dezvãluit un fapt de o importanţã capitalã: evoluţia are un sens şi acest sens este de la inteligenţa materiei inconştiente la conştientizarea acestei inteligenţe.

Într-adevãr, omul încarneazã toate stadiile de evoluţie ale materiei inteligente, începând cu organismele monocelulare cele mai simple, cele *procariote* (lipsite de nucleu), cum este şi cazul globulelor roşii, şi terminând cu organul cel mai complex al omului: creierul. Tot ce este viu pe planeta noastrã parcã ar fi fost conceput cu creionul în mânã şi dupã o logicã perfectã. Toatã materia organicã este constituitã din aceleaşi substanţe de bazã (...), care se leagã între ele într-o anumitã ordine specificã fiecãrui individ în parte, ordinea fiind dictatã de ADN-ul propriu, înscris în fiecare celulã; el este cel care deţine *codul*. Acest *cod* este *universal* (conţine combinaţii de trei baze azotate, din cele patru posibile, notate prescurtat prin literele: A, C, G, T), dar este totodatã şi *specific* (ordinea de legare a acestor baze, precum şi gradul lor de repetabilitate de-a lungul lanţului ADN-ului, sunt diferite de la o fiinţã la alta). ADN-ul ar fi aşadar o carte din Marea Bibliotecã, o carte cu care ne naştem şi din care ne inspirãm de-a lungul vieţii, pentru a putea creşte şi trãi. Cartea noastrã are un sens fiindcã cineva a scris-o cu sens.

În sprijinul acestei **creşteri cu sens** a omului, cercetãtorii au un cuvânt important de spus. Anne Dambricourt-Malassé - o reputatã cercetãtoare din domeniul paleoantropologiei, care a publicat numeroase articole şi care este astãzi în bãtaia puştii darwiniştilor - vine cu date concrete: evoluţia **osului sfenoid** de-a lungul istoriei liniei evolutive a omului, de la *australopitec* la *homo sapiens*. Acest os bizar, în formã de fluture, situat la baza craniului, a suferit de-a lungul ultimelor 60 de milioane de ani, 5 modificãri de formã şi de poziţie în raport cu coloana vertebralã (corespunzând celor 5 mari etape evolutive ale

ființelor vii, pânã la stadiul de om), el fiind direct implicat în "umanizarea" omului (verticalitate, modificãri ale craniului, antrenând îngustarea feței, micşorarea maxilarului şi dezvoltarea creierului, urmatã de apariția conştiinței). Osul sfenoid s-a ridicat de la orizontalã spre o poziție oblicã (astãzi), el fiind încã în evoluție, dar "mereu în acelaşi sens" – spune cercetãtoarea - fapt care contrazice teoria hazardului, inclusã în explicarea procesului de evoluție prin selecție naturalã (darwinismul). Aceste modificãri sunt de ordin genetic, ele fiind înscrise în programul evolutiv al embrionului uman.

Iatã însã cã această nouã concepție despre evoluție este combãtutã de conservatorii darwinişti, printr-o serie de acuze cu sau fãrã argumente. I se reproşeazã doamnei Dambricourt-Malassé (care dupã afirmațiile ei nu este deloc religioasã) de a fi pus sub semnul întrebãrii punctul de sprijin al teoriei lui Charles Darwin şi anume adaptarea la mediul înconjurãtor ca factor decisiv al evoluției omului. I se mai reproşeazã (jurnalul "Le Monde" din 29.10.2005) asocierea la diferite curente religioase introduse în ştiințã de cãtre abatele Breuil şi Teilhard de Chardin şi "susținute de peste ocean cu mijloace financiare importante". Teoria pe care o expune cercetãtoarea este atacatã şi de cãtre jurnalişti, cu o serie de argumente înşirate sub diferite titluri de felul "*un singur os nu poate fi esențial*" sau "*a crede cã omul continuã sã evolueze este o iluzie*" sau "*stabilirea unei legi matematice a evoluției nu se sprijinã pe nimic serios*" sau "*nu existã nici o dovadã a unei legi ascunse în genele nostre"* (Science & Vie, décembre N° 1059, 2005). Aceste argumente-glonț cad de la sine, la o citire mai atentã (şi mai avizatã) a altor articole ştiințifice publicate de-a lungul ultimilor 4 ani, în colecția aceleiaşi reviste.

Dar lãsând ştiința la o parte şi contemplând acel os, atât de controversat, cu ochi intuitivi şi bine spãlați de prejudecãți de ordin ştiințific ori religios, nu putem sã nu ne emoționãm în fața formei lui bizare. Acest fluture osificat, aşezat la baza craniului, are o "formã"... lipsitã de formã! Este o piesã lucratã cu o rarã mãiestrie. Este o veritabilã bijuterie dantelatã sau val de mare minuscul în mişcare, a cãrui spumã fixatã în reteaua de calciu a țesutului osos, ar vrea parcã sã ne sugereze cele 26 de dimensiuni ale universului. Sfenoidul adãposteşte în cavitatea sa ("şaua turceascã") o glandã (glanda hipofizã), cu o importanțã capitalã în asigurarea echilibrului energetic al corpului, prin cei 8 hormoni secretați de ea, direct implicați în procesul creşterii şi al maturizãrii sexuale a individului. Sfenoidul ar putea fi asimilat unei antene interne, care se orienteazã prin modificãri genetice, în vederea unei mai bune captãri a "planului inteligent".

Iatã însã cã la aceeaşi concluzie - a "planului inteligent"- ajung, pe cu totul alte cãi, cercetãtori de prestigiu din alte domenii. Belgianul Christian de Duve (deținãtorul premiului Nobel pentru medicinã, 1974) susține cã materia este « obligatã » sã meargã spre complexitate, « pentru cã nu are altã cale de ales», iar aceast proces evolutiv este dirijat întru perfecționarea creierului uman, în scopul apariției inteligenței şi conştiinței, ca apogeu al evoluției. Jean Chaline

(paleontolog francez) recunoaşte cã legea evoluției este înscrisã în interiorul fiecãrei celule, şi anume, în ADN. O echipã interdisciplinarã, formatã din Jean Chaline, astrofizicianul Laurent Nottale şi economistul Pierre Grou, a stabilit chiar o lege matematicã capabilã de a prevedea mutațiile genetice legate de marile salturi evolutive (Science & Vie N° 1059, 2005) .

Plecându-ne atenția spre acest program de sintezã şi evoluție a meteriei vii, - scris însã cu cernealã simpaticã, care, dupã cum bine se ştie, are nevoie de luminã(!) pentru a ne dezvãlui adevãrurile pe care le ascunde - ne putem da seama de unitatea vieții pe pãmânt, de originea noastrã comunã, dar şi de enorma ei diversitate. Cum?! Am spus “origine comunã” şi “diversitate”?! Dar darwiniştii susțin acelaşi lucru: noi am apãrut în urma unui lung proces evolutiv din primate, care la rândul lor au apãrut dintr-o altã linie evolutivã, având la bazã salamandra!! Cele douã curente atât de opuse în aparențã, darwinismul şi neo-creaționismul, ar putea fi deci complementare... Concilierea lor s-ar putea face plecând de la urmãtoarele constatãri : « Intelligent Design » are în vedere scopul creației şi finalismul global al evoluției, pe când darwinismul furnizeazã doar etapele realizãrii acestui proces evolutiv, pe porțiuni mici.

Forma lui de fluture, aleasã parcã simbolic pentru osul sfenoid, ne aminteşte cã pânã sã ajungã la zbor, fluturele a fost mai întâi o larvã. Faptul cã el este ascuns în craniu, la baza creierului, ar fi semnul cã zborul începe de acolo.

Teilhard de Chardin, acest reconciliator vizionar între ştiințã şi religie spunea: *"For the observers of the Future, the greatest event will be the sudden appearance of a collective humane conscience and a human work to make."* (« Pentru observatorii Viitorului, cel mai mare eveniment va fi apariția bruscã a unei conştiințe umane colective şi a lucrului omenesc care trebuie fãcut »).

Cele aproximativ 6000 de graiuri pãmântene, sau limba omeneascã ieşitã poate din primul Cuvânt, vor fi ele oare capabile sã lucreze la împlinirea profeției lui Teilhard?

1 decembrie 2005

Ştiinţa crede în Dumnezeu ?

Este un act de cutezanţã sã scrii despre Dumnezeu şi nu numai din pricina faptului cã subiectul este atât de vast, de imperceptibil şi dispersat în toate domeniile artistice, ştiinţifice, filozofice, sau ale culturii pur şi simplu, înţeleasã ca formã atotcuprinzãtoare a preocupãrilor omeneşti. Cine mai are astãzi timp de filozofie, de mari întrebãri, de meditaţie asupra unor probleme care nu aduc un câştig material şi care riscã sã te îndepãrteze de o mare parte a acestei lumi ? Cu toate acestea, mulţi oameni cred cã şi-au pus mãcar o datã întrebarea : de ce El , în pofida absenţei sale materiale, nu a încetat sã se infiltreze în gândurile omului, în aspiraţiile şi în creaţia lui ?

Problema credinţei într-o fiinţã superioarã şi inaccesibilã a fost abordatã de-a lungul mileniilor din mai multe unghiuri. De obicei, când te referi la credinţã, gândul îţi fuge mai întâi la vreo religie oarecare, fie ea catolicã, ortodoxã, iudaicã, musulmanã, budistã, ... şi implicit la locuri de cult: biserici, caterdrale, temple. Apoi, în stratul urmãtor ar veni filozofia şi de aici pânã la domeniul artei nu este decât un pas. Arta, artistul în general, le transcende pe amândouã, unindu-se în clipele creaţiei direct cu cerurile cele mai înalte, nu se ştie prin ce mister al vibraţiilor universale.

De ce unii cred iar alţii nu? De când crede omul? Dacã existã îngeri, arhangheli şi Dumnezei, de ce nu toţi suntem capabili sã îi vedem? Care sunt mecanismele credinţei şi care sunt efectele ei? Iatã câteva întrebãri care asalteazã conştiinţele, chiar dacã puţini sunt cei care recunosc astãzi astfel de preocupãri ca fiind esenţiale, ele nemaifiind aparent la modã. Spun "aparent", fiindcã lumea laicã este mai preocupatã ca niciodatã sã dea rãspuns acestor întrebãri imposibile, adevãrate puţuri cu adâncimi infinite. Oamenii de ştiinţã stau de zeci de ani aplecaţi asupra microscopului pentru a înţelege infinitul mic, care desigur îl cuprinde pe cel mare, deşi reciproca este tot atât de adevãratã. Omul, ca scop ultim al creaţiei, ar fi unitatea universalã în care cele douã infinituri se confundã.

Pentru a rãspunde la întrebãrile de mai sus, vã invit la o plimbare de-a lungul perimetrului unei pentagrame.

Paleoantropologia a adus la suprafaţã date extrem de preţioase pentru a situa vârsta religiilor pe axa istoriei. Vestigii datând de peste 3 000 000 de ani[9] atestã faptul cã humanoizii de tip australopitec aveau deja noţiunea obiectelor de cult, fabricându-şi talismanuri din piatrã. Primele semne ale unei adevãrate spiritualitãţi apar mult mai târziu, fiind semnalate la Kebara (Israel), unde s-au descoperit mobilier funerar şi urme mãrturisind inhumarea morţilor de tipul homo Neanderthal şi sapiens. Picturile rupestre, invocând taurul şi simboluri

[9] Science & Vie – N° 1055, 2005

şamanice (descoperite dupã anii 33 000 î.e.n în Africa şi în Spania) fac dovada cã omul avea încã din acele vremuri ancestrale percepția divinității şi cã dorea sã comunice cu ea.

Dacã la aceste date concrete ale paleontologiei - care rãspund la întrebarea „*de când crede omul*?" - adãugãm întrebarea fundamentalã de ordin filozofic „*de ce crede omul*?", am parcurs deja una dintre laturile pentagramei.

Aşadar de ce cred unii? De fricã? – dacã nu cred, voi fi înghițit de focurile Gheenei. Din ignoranțã? – aşa mi-a spus popa, sã cred! Din comoditate? – e mai simplu sã-mi încredințez soarta şi deciziile unui for superior, decât sã-mi bat singur capul, asumându-mi toate responsabilitățile gesturilor şi gândurilor mele; în caz de eşec, am pe cine da vina: „aşa a vrut Dumnezeu!".

În mod paradoxal, ştiințele exacte - care s-au situat pânã nu demult de cealaltã parte a barierei, negând existența lui Dumnezeu, din lipsa unor probe tangibile, - sunt cele care pot rãspunde convenabil la întrebãri de genul : ”*de ce crede omul*? *care sunt mecanismele şi efectele credinței?*

Recent s-a recunoscut faptul cã "**Dumnezeu nu va dispãrea niciodatã, deaoarece creierul nostru este programat sã cread**ã"[10]. Aşadar credința ține de genele umane, lucru care a fost pus clar în evidențã de lucrãri în domeniul neurobiologiei şi al neuroteologiei, un domeniu ştiințific creat *ad hoc* ca disciplnã de granițã între neurologie şi teologie. Mai mult decât atât, s-a descoperit o "*moleculã a credinței*" – serotoniana - care este responsabilã de fenomenul transei religioase. Aceastã moleculã, secretatã în mod natural de creierul uman, s-ar situa, nu numai din punct de vedere al structurii sale chimice, ci şi din acela al efectelor pe care le produce, pe acealaşi plan cu drogurile psihedelice şi a celor din clasa opiaceelor. Structura însãşi a creierului nostru este de aşa naturã conceputã încât existã o zonã bine definitã – cortexul parietal superior prins într-o complicatã rețea cerebralã - unde fuzionãm cu îngerii, arhanghelii sau chiar cu Dumnezeu. Zona este situatã în partea superioarã a craniului, în spate, şi a fost vizualizatã prin tehnici de imagerie medicalã.

Iatã de ce are omul nevoie de Dumnezeu! El este drogul pe care îl poate fabrica singur prin simpla concentrare în rugãciune. Acest drog nu îi produce numai o stare de pace interioarã, ci ajutã efectiv la vindecarea unor boli, cum este anxietatea şi temuta boalã Alzheimer. Religia privitã ca "opiul popoarelor" – dupã cum spun în sens pejorativ marxiştii, - este o realitate, dar una beneficã. Credința (dar nu şi fanatismul religios) vindecã, este dãtãtoare de speranțã şi creşte durata de viațã a oamenilor. Este pãrerea oamenilor de ştiințã care au abordat aceastã problemã "la microscop", cu toatã acuratețea şi onestitatea care le sunt specifice.

---

[10] Citat din revista "Science & Vie" (numãrul 1055 august 2005)

Continuându-ne itinerariul de-a lungul pentagramei, ajungem la întrebarea: „*câți oameni cred*?” Științele statistice[11] au putut număra credincioşii de pe planetă: ei reprezintã , conform studiilor lui Scott Atran , 85 % din populatia terestrã, dintre care 35 % sunt creştini, 20 % islamişti, 14 % hinduişti, 6 % practicã confucianismul şi 1 % judaismul.

O datã parcursã pentagrama credinței, rãmânem în mare parte nesatisfãcuți de integrala acestor rãspunsuri; ştim de ce credem şi cum credem, dar nu ştim dacã existã Dumnezeu. Iar dacã totuşi existã, vin alte întrebãri: Ce este sau cine este Dumnezeu? Cum aratã? De ce nu se aratã? Cei ce refuzã acel „*crede şi nu cerceta*” şi s-au angajat deja pe drumul imposibilelor cunoaşteri vor fi în permanențã terorizați de o întrebare: El este cel care l-a creat pe om „dupã chipul şi asemãnarea Sa”, ori invers, omul l-a creat pe Dumnezeu, dupã chipul şi asemñarea sa? Şi chiar dacã admitem *a priori* existența unei forțe superioare care ne-ar fi creat, o nouã întrebare dureroasã se desprinde din chiar centrul acestei pentagrame: *de ce a fost creat omul?*
Oricât am dori sã îl ținem pe Dumnezeu în palmã, ca pe o pasãre rarã, el nu se lasã prins. Fațã în fațã cu Tatãl notru posibil dar nevãzut, nu suntem decât nişte copii care pun la infinit tot felul de întrebãri – nici decum stupide – ce le asigurã creşterea pe scara umanitãtii şi într-un anume fel, apropierea de starea de Dumnezeu.

29 septembrie 2005

[11] Conform studiilor lui Scott Atran (Science & Vie, N°. 1055 , 2005)

Autocunoaşterea stratificatã

Mi s-a pus ieri această întrebare: *“cum vedeți finalul istoric al procesului de auto-cunoaştere prin care trece omul?”* Este o întrebare foarte grea; cam ca aceea dacã universul este finit sau infinit. Dar mi s-a mai pus imediat încã una: *„ce sens atribuiți întrebãrii aparent retorice pe care Iisus o pune la un moment dat ucenicilor lui: "Dar când va veni Fiul omului va gãsi El oare credința pe pãmânt?"* La această întrebare aş rãspunde cã Fiul omului va gãsi atât cât am pus noi din El, în sufletul nostru. Cã va fi mult, cã va fi puțin, cine altul poate şti decât El şi noi-înşine?

În ceea ce priveşte prima întrebare, rãspunsul meu nu poate fi decât unul incomplet, întrucât autocunoaşterea este un proces care se întinde pe parcursul întregii vieți, el realizându-se în etape; este un proces stratificat, pe tranşe de vârstã, fãrã o demarcație precisã. Procesul autocunoaşterii este accelerat de evenimentele majore. Nu pot sã vãd finalul istoric, nefiind profet sau clarvãzãtor. Încerc doar sã intuiesc un fel de rãspuns, care la rândul sãu ar grupa trei probleme: *metodele de realizare a procesului de autocunoaştere, necesitatea acestei cunoaşteri de sine şi scopul ei.*

Metodele de realizare a autocunoaşterii şi necesitatea ei. Vorbind din experiența mea personalã, pot sã afirm cã primul pas cãtre autocunoaştere este cunoaşterea în sens larg. Viața unui om fiind din ce în ce mai scurtã în raport cu cantitatea de informație care îi este la îndemânã, această mare aventurã a lui, este un efort fãrã de sfârşit. Dar chiar dacã, prin absurd, am putea cunoaşte tot ceea ce s-a descoperit pâna în momentul de fațã, tot ne va rãmâne acel «*inconnu infini* », fiindcã *„ceea ce se cunoaşte este finit, necunoscutul este infinit; ceea ce noi înțelegem nu este decât o insulã pierdutã în oceanul nelimitat al inexplicabilului*”, dupã cum scrie T.H. Huxley.

Cu cât cunoaştem mai mult, cu atât ne dãm seama cât de puțin cunoaştem; este concluzia la care au ajuns o seamã de gânditori. « *Plus vite tu vas, plus petit tu es* » („Cu cât mergi mai repede, cu atât eşti mai mic”) spunea Einstein. Cu toate acestea, nu trebuie sã ne descurajam fiindcã, aşa cum spunea Flammarion, « *natura este o carte sublimã pe care nu trebuie sã încetãm a o citi*”. Ştiința, filozofia, religia, artele sunt alfabeturi ce fac posibilã “citirea” naturii, iar ele se îmbogãțesc continuu. Dacã vom încerca sã ținem cât de cât pasul cu progresele lor, vom avea şanse mai mari de lãrgire a propriilor noastre limite. Omul ar trebui sã guste din toate aceste daruri pe parcursul vieții lui, şi fiecare dintre noi cred cã a fãcut acest lucru într-o mãsurã mai mare sau mai micã.

Cunoaşterea este tot un proces stratificat, este un edificiu pe care îl începem încã din copilarie şi pe care nu îl sfârşim decât odatã cu viața. Şi fiecare cãrãmidã e importantã, fiindcã toate se leagã între ele. Einstein spunea cã *„ştiința fãrã religie este şchioapã, iar religia fãrã ştiințã este oarbã”.* Anaxagore un mare filozof al Antichitãții (500 – 428 î.C), scria, în lucrarea sa

„Despre naturã”, cã materia este constituitã din particule foarte mici (cãrora Democrit le va da mai târziu numele de atomi). Aceste particule existau la început într-un fel de haos, dispersate în univers. Corpurile nu ar fi decât materie organizatã de acel „*noûs*” care în limba greacã înseamnã „*spirit*” sau „*rațiune*”.

Gustavo Cevolani fãcând o paralelã între Einstein şi Spinoza, vorbeşte despre o « *religiozitate cosmicã* » a omului, care dincolo de anumite limite ale cunoaşterii lumii fizice, refuzã dogma. El îşi face propriul lui sistem de gândire şi propriile lui unelte de cunoaştere. Spinoza, adept al panteismului, este convins cã *„lumea este fondatã pe rațiune şi cã ea poate fi înțeleasã; aceastã convingere provine din sentimentul profund al existenței unui spirit superior care se manifestã în lume”*.

Anaxagore, Democrit, Einstein şi Spinoza, la care s-ar mai putea alãtura o serie de oameni de ştiință celebri cum sunt Max Plank, Kepler, Newton, Leibniz şi încã multi alții, aceşti eminenți gânditori universali, deşi au trãit în epoci atât de diferite şi de îndepãrtate, au gândit şi au crezut în acelaşi lucru: în „*religiozitatea cosmicã*”, evidentã lor, în mãsura în care ei au înțeles armonia legilor cauzale ale lumii fizice.

Iatã aşadar de ce este necesarã cunoaşterea: ea ne duce de mânã direct spre El, şi dacã acceptãm ideea cã omul conține o parte de divintate, omul se poate afla pe sine. Iisus spunea „*Împãrãția lui Dumnezeu este înlauntrul vostru*”. Nu ne invitã El oare la autocunoaştere?

Pasul urmãtor cãtre autocunoştere ar fi experimentarea, prin intermediul cãreia omul îşi poate cunoaşte limitele; el testeazã ce anume i se potriveşte şi ce nu; ce trebuie sã integreze şi ce trebuie sã refuze. Este drumul pe care omul se hotãrãşte sã îl urmeze în viațã. Este cunoaşterea pe care a acumulat-o şi pe care o trece acum prin sitã. Este lupta lui cu lumea dinlãuntru pentru o conciliare cu lumea din afarã. Este calea prin care omul pune prima cãrãmidã a *individuației* (a nu se înțelege „individualism”).

Care ar fi scopul autocunoaşterii? De ce este atât de important sã ne autocunoaştem? Oare nu se poate trãi şi fãrã autocunoaştere? Nu, nu se poate trãi. Omul, prin statutul lui de *om*, este obligat la acest efort continuu. Iatã pãrerile a doi titani ai gândirii umanitãții, Einstein şi Epictet :
„Toate religiile, artele şi ştiințele sunt branşele aceluiaşi arbore. Toate aspirațiile lui sunt dirijate spre înnobilarea vieții Omului, pentru a-l ridica dincolo de sfera simplei existențe fizice şi a ghida individul spre Libertate” (Einstein). Şi *“nici un om nu poate fi liber dacã nu este propriul lui stãpân*” (Epictet). Autocunoaşterea este calea spre libertatea individualã, spre acea *individuație* înțeleasã în accepțiunea lui Jung.

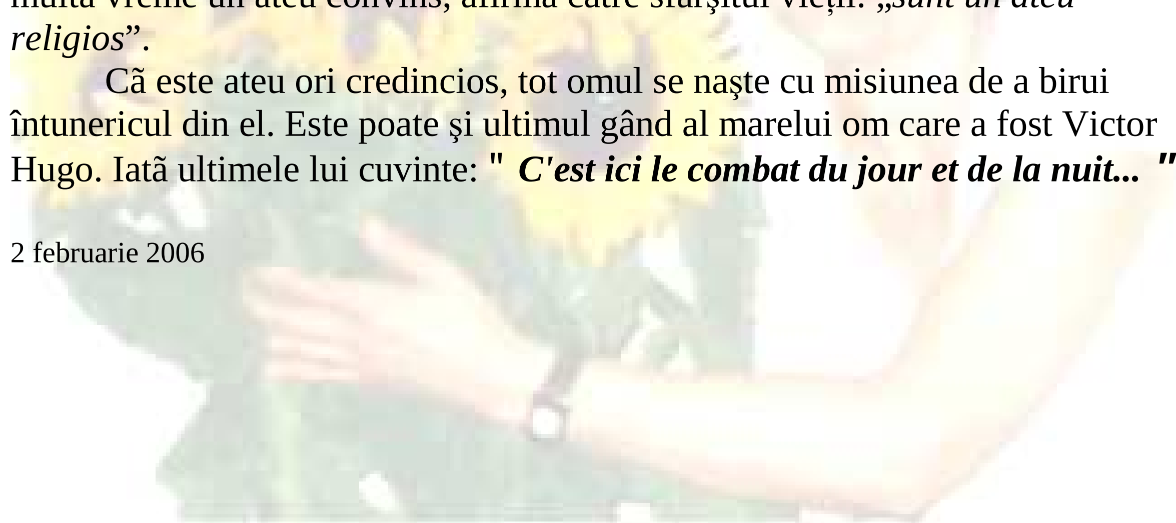
Concluzie. În concluzie, aş spune cã finalul procesului de autocunoaştere va fi în funcție de apetitul nostru de început pentru cunoaştere şi el este diferit de

la individ la individ. Dincolo de procesul obligatoriu de învãțãmânt, “a voi sã şti sau a nu voi sã şti” este o alegere care ține doar de conştiința personalã. Copilul, decum începe sã vorbeascã, pune întrebãri: “Ce e cerul?” “Ce e pãmântul?” “Ce e omul?” “ Ce e soarele şi ce e luna?” Abia la maturitate omul îndrãzneşte sã se întrebe: *cine sunt eu*? Şi atunci începe pentru el *filozofia* autocunoaşterii. Matur fiind, el continuã sã întrebe şi sã se întrebe. Când omul nu mai gãseşte rãspuns la întrebarile lui, se întoarce spre *rugãciune*, ea fiind singura în stare sã-i domoleascã tumultul din suflet. Ea vine dupã ce omul a epuizat toate resursele proprii de cãutare. Apelãm la El atunci când rãmânem fãrã rãspunsuri din lumea exterioarã. Calitatea rãspunsului Lui va fi însã în funcție de profunzimea întrebãrilor noastre.

Mulți oameni se nasc cu nevoia de credințã. Bisericii îi revine rolul de a-i ajuta sã acceadã pânã la El. Unii oameni îl presimt pe Dumnezeu încã de la începutul vieții lor şi nu îl mai cautã, deoarece l-au gãsit; este cazul celor care au devenit sfinți şi a celor care au îmbrãțişat cariera religioasã din convingere, având o vocație pentru aceasta; sunt cei care „cred şi nu cerceteazã”. Alții însã au nevoie de dovezi, ei cerceteazã lumea din mijlocul ei, scrutând universul mare şi universul mic, descoperind legi de cauzalitate care dezvãluie acel „noûs”. Dar existã mulți oameni pe pãmânt care sunt atei. Ei sunt liberi în alegerea lor; însã ce înseamnã pentru ei autocunoaştere? Einstein, care a fost multã vreme un ateu convins, afirma cãtre sfârşitul vieții: „*sunt un ateu religios*”.

Cã este ateu ori credincios, tot omul se naşte cu misiunea de a birui întunericul din el. Este poate şi ultimul gând al marelui om care a fost Victor Hugo. Iatã ultimele lui cuvinte: " ***C'est ici le combat du jour et de la nuit...*** "

2 februarie 2006

De la ştiinţã la conştiinţã

Eseul domnului Dimitrie Grama "*Omul ca o maşinã*", publicat acum câtãva vreme în revita AGERO , m-a stârnit la o continuare a discuţiei despre conştiinţã. Sunt perfect de acord cã omul are mai multe euri. Este el oare constrâns la deghizare şi la roluri care nu-i sunt pe potrivã? Da.

Nu tot atât de rapid şi de simplu se poate rãspunde la întrebarea urmãtoare : de ce îşi fabricã omul aceste euri de circumstanţã ? Eu cred cã omul are unul sau mai multe alter-ego-uri pentru a-şi proteja Eul adevarat, cel la a cãrui curãţire vegheazã şi cãruia i-a dedicat întreaga alchimie a vieţii lui prezente. Dar folosim alterego-uri şi pentru protejarea celor din jur. O figurã tristã, crâncenã şi gri nu stârneşte în semeni nici pace, nici linişte, nici comfort sufletesc. Aşa cã punem mãşti de circumstanţã pentru ca alţii sã se simtã bine, sau pur şi simplu ca sã fim lãsaţi în pace sau pentru a nu cãdea sub spada invidioşilor, a indiscreţilor, a celor rãi care ne pândesc din umbrã. Faptul cã omul are mai multe euri mi se pare firesc, dar important este ca el sã ştie sã-şi pãzeascã intact eul propriu, cel adevrat şi sã ştie sã le domine pe celelalte şi sã le utilizeze cu moderaţie şi în scopuri altruiste, iar ca finalitate ultimã, aceste euri sã-i serveascã la definitivarea eului principal. Cu alte cuvinte, servindu-se de toate cãile (eurile) pe care Creatorul i l-a dat la îndemânã, omul sã-şi netezeascã calea spre *individuaţie*.

Cât priveşte conştiinţa ea este mai întâi o problemã personalã şi apoi una colectivã. Omul are de îndeplinit un singur lucru pe lume: sã afle cine este. Ca singurã unealtã are conştiinţa, iar pe aceasta trebuie sã şi-o fabrice prin cunoaştere, sondarea inconştientului, meditaţie, credinţã în *ceva*, muncã şi creaţie (dacã veţi mai gãsi şi alte cãi prin care se poate fabrica o conştiinţã, vã rog sã le faceţi cunoscute!). Desigur, fiecare se naşte cu o reţetã proprie de fãurire a propriei conştiinţe şi nimeni nu poate vinde secretul fabricãrii conştiinţei altuia. Conştiinţa este o problemã strict personalã , este ceea ce eul ţese cu mãiestrie din experimentarea lumii înconjurãtoare. Conştiinţa este distilatul pur obtinut în urma numeroaselor procese anterioare de distilare şi sublimare. Conştiinţa este ţelul suprem al omului şi calea cãtre "*individuaţie*" (în sensul de autonomie sau cu alte cuvinte ceea ce rãmâne din om, dupã asumarea binelui şi a rãului din el; este un "ce" al omului, care se va integra arhetipului al cãrui exponent pe aceastã lume este).

Existã o şcoalã de formare a conştiinţei? Da, este una singurã : şcoala vieţii fiecãrui individ în parte. Cunoaşterea lumii fizice, folosirea corectã a inconştientului şi experimentarea ar fi mijloacele prin care omul poate testa ce tip de "materie" îi va spori conştiinţa şi ce îi va fi inutil sau dãunãtor. El este pus în permanenţã sã aleagã şi sã refuze din datul atât de bogat în informaţii şi tentaţii. Copiii moderni se emancipeazã din ce în ce mai devreme, fug de constrângeri, asumându-şi riscul de a bâjbâi prin lume, cu ochii mãriţi de lumina

reclamelor sau de extasie. Energia acumulatã o evacueazã încã de la cea mai fragedã vârstã fãcând sport, dar mai mult fãcând sex. Şi cartea ? Cartea, ca suma a tuturor cãrților, este sabia cu douã tãişuri, deoarece ştiința – în sensul cunoaşterii – departe de a ne face fericiți, ne face lucizi şi responsabili. Cu cât “cartea” va fi mai bine înțeleasã şi integratã, cu atât ne apropiem de conştiința proprie.

De la ştiințã la conştiințã este un drum lung şi greu. El trece prin “înghițirea cãrții” – cum se spune în “Apocalipsã” – carte care “la început ni se va pãrea dulce, dar de îndatã ce o vom avea în pântec ea va fi amarã”. Dar chiar cu riscul acestei nefericiri, este scris în legea omului de a evolua pânã la definirea propriei conştiințe. Drama lumilor rezidã din faptul cã dincolo de un anumit nivel de ingerare a cãrții, lupta nu se mai duce de la om la om pe plan fizic, ci de la conştiințã la conştiințã. Iatã deci necesitatea unirii conştiințelor care sunt deopotrivã întru binele omenirii.

Şi pentru cã scriu aceste rânduri în preajma anului nou, urarea mea este urmãtoarea: fie ca cei cu gânduri bune şi curate, de pace şi de iubire sã sporeascã - prin unirea conştiințelor lor - conştiința albã a lumii pe care o avem şi noi, pentru scurt timp, în grijã.

22 decembrie 2005

Dragul meu Eminescu

Dragul meu poet nemuritor,

Decum m-am trezit din somnul meu agitat, m-am repezit la mica statuetã de bronz de pe bibliotecã. Am luat-o în cãuşul palmei şi am început sã murmur, cu ochii în ochii tãi înlãcrimați : *La steaua*…

La steaua care-a rãsãrit
E-o cale-atât de lungã,
Cã mii de ani i-au trebuit
Luminii sã ne-ajungã.

Poate de mult s-a stins în drum
În depãrtãri albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie;
Era pe când nu s-a zãrit,
Azi o vedem, şi nu e.
(...)

Tu care ştiai atât de multe, care stãteai la lungi discuții filozofice cu Schopenhauer şi cu Kant, tu care citiseşi Vedele şi Upanishadele, tu care aveai "la degetul cel mic" legile lui Kepler şi "te-ai cufundat în stele" ca sã le cercetezi carnea şi spiritul, tu care ai avut un cuvânt bun pentru toți poeții înaintaşi, - vai, mi-e şi ruşine sã-ți mãrturisesc ce anume mi-a fãcut "noaptea zi", o zi amarã...

Cu cearcãne grele mã uit spre cerul care deodatã a devenit negru şi sãlciu. Iartã-mã. Am rãvaşit toate cãrțile din bibliotecã şi te-am scos din nou la luminã, pe tine care eşti luminã ! Te rog sã mã ierți cã nu te-am mai rãsfoit de la o vreme... Cam de trei sãptãmâni, de pe 15 ianuarie, de la ziua ta aniversarã. Am regãsit volumul "*Poezii*", fãrã coperți, aşa cum l-am pãstrat de atunci, de pe vremea anilor de liceu. Cãrțile mele cele mai iubite au rãmas goale de înveliş, le-am devorat şi miezul şi coaja, te rog sã mã ierți… Te-am adus aici, departe de Ipoteşti, departe de teiul atât de drag, fiindcã trebuia sã te am aproape. Te-am aşezat alãturi de alți poeți şi scriitori români sau neromâni, Goethe, Schiller, Blaga, V.Voiculescu, Cioran, Baudelaire, Hugo, Caragiale, Ion Barbu, Coşbuc, Arghezi, Camus, Topârceanu, Anghel şi alții, mulți alții... Dar ce rost are sã-ți înşir acum sutele de nume care stau cuminți pe rafturi ? Poate cã te întrebi de ce mi-am amintit iarãşi de tine în aceastã dimineațã.

Am avut o noapte grea. Mã zvârcoleam şi de câte ori mã trezeam îmi venea în minte ceea ce mi-a scris ieri un prieten: "Eminescu suferã din nou în

România”. Şi m-am întrebat: ce om poate fi acela care nu iubeşte poezia lui Eminescu? A învãțat el oare sã citeascã? Şi pe urmã mi-am rãspuns: existã oameni care recitau versurile lui Eminescu fãrã sã fi învațat sã citeascã, fiindcã mai important decât cititul cu ochii este cititul cu sufletul.

Dragul meu geniu, vrau sã-ți spun cã existã o mulțime de oameni - academicieni, oameni de rând, intelectuali sau nu, - care îți ştiu cãrțile pe de rost şi le iubesc. Dar nici nu ştiu cum sã-ți spun, mai bine nu-ți spun... Sunt însã şi unii oameni care nu te înțeleg, nici acum ca şi atunci, ştii doar, fiindcã ai avut mult de luptat cu *epigonii* şi cu cei care te-au hãrțuit voind sã te coboare în noroiul lor, cu cât tu te înãlțai mai sus. Ei sunt din nou la pândã, dragul meu visãtor genial, au ajuns pânã în veacul acesta atât de “modern”, tocmai fiindcã aveau “*simțiri reci*”, fiind totodatã “*mici de zile, mari de patimi, inimi bãtrâne, urâte / Mãşti râzânde, puse bine pe-un caracter inimic*”.

Dragul meu poet care ai iubit atât de mult omenirea, nu ştiu cum sã-ți dau de veste... Te-aş rãni cu adevãrul. Imagineazã-ți cã englezii l-ar amesteca pe Shakespeare în intrigile lor politice, trãgându-l când de partea conservatorilor, când de cea a laburiştilor. Închipuieşte-ți cã l-ar sfârteca în conflicte etnice sau religioase, cã i-ar reproşa cã-i învechit, fiindcã s-a nãscut acum câteva sute de ani. Cã s-ar îndoi de caliatea lui de poet universal, fiindcã a trãit prea demult, sau fiindcã scria versuri de dragoste prea “romantice” fațã de cinismul veacului prostituat.

Nu, nu te întrista! Nu plânge, ştii doar cã ei nu meritã, cei care fac din “*Dumnezeul nostru, umbrã*”, din “*patria noastrã, o frazã*” şi pentru care “*totul e spoialã, totu-i lustru fãrã bazã*”. Nu plânge pentru ei, micã statuie de bronz, care ai mai mult suflet decât unii “oameni”. Chiar tu scriai atunci, demult – parcã ai fi ştiut cã specia *homo-latrans* va ajunge pânã în veacul nostru – tu scriai “*Critici, voi, cu flori deşarte / Care roade n-ați adus*...”

Ți-au ucis odatã trupul, dar nu te-au ucis. Nu-i lua în seamã nici acum! Ştii doar cã nu au nici o putere asupra statuii tale de luminã. Doar tu spuneai în veacul trecut: « *laudele lor, desigur, m-ar jigni peste mãsurã”*. Nici mãcar nu te-au citit, nu pot sã te cuprindã nici cu mintea, nici cu sufletul. Era cât pe ce sã-mi scape « mi-e ruşine cã sunt român”, dar mi-am amintit cã şi tu eşti român şi cã zeci de milioane de oameni din lumea întreagã sunt tot români şi ştiu cã-i doare sã te ştie îndurerat. Facem zid în jurul tãu, nu ca sã te apãrãm – nici nu am fi în stare – ci ca sã ne aperi tu, pe noi, de mizeriile veacului.

Lasã-i pe cei ce nu au minte şi nici suflet sã-ți calce în picioare poezia, filozofia, proza; din ele va țâşni de-a pururi, ca dintr-o fântânã sfințitã de mâna Mariei, veşnicia ; din ea se vor adãpa doar cei însetați. Cuvintele pe care le-ai zãmislit “la lumânare” şi care ne-au format limba literarã, acele cuvinte ne-au alinat sufletele de când eram copii, apoi când am devenit adolescenți, şi apoi oameni maturi, şi oameni bãtrâni. Poezia ta ne-a îmbogãțit şi a îmbogãțit universul, iar el este de douã ori mai întreg cu opera ta.

Nimeni, niciodatã nu te va putea stinge, sau mãcar atinge, fiindcã tu eşti Hyperion. Dragul meu poet nemuritor, mai spune-le odatã, fiindcã mulți nu ştiu de tine, sau alții au uitat; spune-le ca şi acum mai bine de un secol: *"Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor şi rece***.** »

Înțelepciunea ta e mai vie ca niciodatã şi ne cheamã nu din noapte, ci din lumina veşnicã. Poezia ta ar trebui sã o citim îngenuncheați. Iatã, o fac eu, ca tu sã-i ierți pe ei. Sã murmurãm împreunã aceste câteva versuri din poezia ta "*Rugãciune*" : "**Craiasã alegându-te / Îngenunchem rugându-te, / Înalțã-ne, ne mântuie / Din valul ce ne bântuie;/ Fii scut de întãrire / Şi zid de mântuire,/Asupra-ne coboarã, / O, maicã prea curatã /
Şi pururea fecioarã, / Marie!"**

6 februarie 2006

Universul din pãlãria de dantelã

Azi, *23 martie*, fac prima baie în mare, pe anul acesta. Sunt pe o plajã din Djerba, chiar în fața hotelului, aşa încât vocea lui Roah acoperã valurile:

- Venez mesdames et messieurs! Allez, bougez! Nior - notre danseur - vous propose de faire avec lui quelques mouvements d'aérobic.

Apa este foarte rece şi nu îndrãznesc decât sã mã botez în apa Mediteranei. Una, doua, trei. Gata! Ies la uscat şi mã aşez pe chaise longue. Dupã câteva minute soarele devine insuportabil. Caut în sac pãlãria de soare a bunicii, pe care a lucrat-o cu mâna ei. E din macramé, cu borurile largi cãzând pe frunte şi peste obraji. Bunica s-a dus, dar lucrul fãcut de mâna ei a dãinuit şi iatã, mã servesc de el chiar şi acum, dupã mai bine de 25 de ani.

Îmi aşez pãlãria pe fațã şi privesc la soare. Îmi intrã în ochi, divizat într-o mulțime de sori minusculi, strecurați prin porii pãlãriei. La contactul cu țesãtura vrãjitã de mâna bunicii, soarele s-a fãcut țãndãri. S-a spart deodatã în mii şi mii de bucãțele de soare, mici cât un vârf de ac. Dar fiecare bob de luminã are strãlucirea la fel de puternicã ca un ciorchine de soare întreg. Trebuie sã închid ochii. Privesc jocul amețitor al broderiei care, oricât de deasã ar fi, nu este în stare sã opreascã elanul luminii solare.

Printr-un ochi al țesãturii fine iau în primire spatiul geometric densenat de douã discuri transparente, care se suprapun partial. Fiecare disc este format dintr-o infinitate de cercuri concentrice şi dintr-o altã infinitate de segmente de cerc, diferențiate prin culori, acoperind toatã paleta celor şapte culori ale curcubeului, învãluite în trena lor nesfârşitã de nuanțe. Privesc atent cele douã discuri transparente, desenate atât de ciudat şi atât de mãiestrit; ele par identice. Totuşi nu sunt. Discul de sus, uşor deplasat spre dreapta, deschide o perspectivã neaşteptatã. Ai spune cã este o felie subtire, de talie nanometricã, tãiatã din trunchiul unui arbore vechi cât lumea, care se deschide în profunzime, ca o pâlnie uriaşã.

Deodatã, scene din alte lumi încep sã defileze – realmente sã defileze prin fața ochilor mei, întredeschişi. Nu, nu era o halucinație! Acele chipuri erau *vii* şi absolut convingãtoare; parcã priveam în rai prin gaura cheii. În timp ce le priveam, ascultam vocea lui Roah, animatorul acelei dimineți, care ne invita cu vocea lui gutural㠖

- Venez, mesdames et messieurs! Venez jouer aux fléchettes!

Totul era extrem de real şi totodatã inexplicabil. Ca şi cum timpul meu şi timpul etern îşi dãduserã mâna în porul din pãlãrie, iar spațiul propriei mele existențe comunica prin cine ştie ce straniu principiu al fizicii, încã nedescoperit, cu Marele Univers.

"E briza", am gândit eu, "e briza care se odihneşte într-un ochi de pãlãrie". Mi-am pus genele mai aproape şi am privit *înãuntru*. În centrul acelui

"spațiu" captat din întâmplare pe acea peliculã umedã, mi s-a dezvãluit neobişnuit de firesc, *adevãrata lume*. Acea lume începea cu Iisus. Nu i-am vãzut decât fața: un bãrbat tânãr, cu barbã, cu pãrul închis la culoare. Privea într-o parte, undeva spre dreapta, fãrã o țintã precisã (sau nu vedeam şi eu ceea ce El vedea). Era complet rupt de lumea noastrã. Am avut imediat senzația jenantã cã l-am "surprins" în plinã meditație, printr-o indiscreție a vreunui fenomen fizic zburdalnic. A dorit El oare sã mi se arate preț de câteva secunde? De ce? Misterul rãmâne rotund, nu pot sã-l sparg în nici un chip. Aveam impresia cã comisesem o impietate; cã pãtrunsesem, neinvitatã şi din greşealã, în rai. Cã mi se dezvãluise, dintr-o eroare, o fãrâmã de eternitate la care nu aveam încã voie sã privesc.

Inima îmi bãtea puternic. Nu, nu din pricina soareleui îmi bãtea atât de tare. Eram doar la adãpost, sub pãlãrie. Îmi bãtea de uimire, de extaz, de remuşcare cã intrasem într-o lume mult prea sfântã, în care nu ştiam cum sã mã mişc, eu pãcãtoasa. Îmi era teamã sã respir, fiindcã mişcarea de du-te-vino a pieptului schimba mereu imaginile. Alte imagini se formau şi ele desenau alte chipuri, care nu durau decât prețul unei apnee. L-am pierdut pe Iisus mult prea repede, dar iatã, o altã imagine îi ia locul. O femeie cu voal, - rectific: o femeie tristã cu voal – privea în aceeaşi direcție. Avea chipul mãsliniu, iar voalul maroniu-roşcat, era țesut dintr-o pânzã moale, care i se mula pe cap şi-i atingea umerii, coborând în jos spre un trup invizibil. Era Fecioara Maria, întunecatã, preocupatã. Privea tot spre dreapta, dar privirea ei se apleca undeva în jos. Se uita la noi?

A venit apoi, în acel spațiu, un bãtrân, purtând haine lungi. El privea drept înainte. Mergea tãcut şi singur prin deşert. Se vedeau foarte clar paşii lui pe nisip, iar paşii se pierdeau în gropițe din ce în ce mai mici, în dunele din depãrtare.

În cele din urmã, pierzând contactul cu lumea sfinților, şi adâncindu-mi ochiul din ce în ce mai mult în gâtul pâlniei, mi s-a arãtat primul om. El mi s-a arãtat întreg, ca şi bãtrânul din deşert. Primul om era voinic, cu trupul alb, acoperit doar cu o frunzã. Adam era singurul care a stat mai mult în pâlnia timpului. A privit câtva timp drept înainte, parcã spre mine, care eram de partea cealaltã a spațiului din porul pãlãriei. Dar nu cred cã m-a vãzut. Era nedumerit, speriat şi singur. Apoi a început sã-şi miste capul, dezorientat, în dreapta şi-n stânga, neştiind parcã în ce direcție s-o apuce. Nu era decis cum sã-şi înceapã viața pe pãmânt. Cãuta un alt om, cãuta evident pe cineva cu care sã comunice. Dar el era singur şi pãrea cã se întreabã buimãcit: "Cum am ajuns eu aici? Cine m-a adus aici şi pentru ce?" Adam şi-a îndreptat din nou ochii cãtre mine. Mã vãzuse în sfârşit? A fãcut câțiva paşi înainte, parcã având o vagã intenție de a intra prin pâlnia timpului, ca sã vinã mai aproape. Dar poate cã nu era decât o impresie sau o dorințã de-a mea. Se simțea el atât de singur încât sã fi perceput mişcarea lumii noastre, din spatele cãreia îl examinam atent?

Vocea frumoasã a lui Roah mã readuce pe pãmânt:

- Carolina, la gagnante de ce jeu de fléchettes reçoit un chameau magique. Mesdames et messieurs, applaudissements pour Carolina !

Carolina striga de fericire cã primise cãmila magicã, în care se amestecau uleiul şi oțetul pentru salatã.

Ropotul de aplauze şi chiuiturile Carolinei m-au fãcut sã tresar. Pãlãria bunicii mi-a alunecat de pe fațã, târând cu ea, în nisipul aproape alb şi sidefiu, tot universul pe care îl avusesem cu numai câteva secunde înainte, sub ochi. Totul s-a petrecut cu o asemeanea repeziciune, încât n-am mai avut timp sã-i şoptesc lui Adam cel singur: Nu te grãbii! Şi nu plânge cã eşti singur... Ce sa faci tu în lumea noastrã? Sã-ți dansezi serile, viața pe o scenã a vreunui hotel tunisian, unde femei bãtrâne şi obeze vin sã cumpere, pentru o noapte, trupuri tinere de bãştinaşi înfometați? Ce-ai face tu, cu inocența celui care a rãmas singur? Ai tropãi genial în ritmurile diabolice ale dansului irlandez, sau ale vreunui dans berber, pânã când picurii de sudoare amestecați cu praful ridicat din podea ți-ar curge ca lacrimi de noroi pe fațã, aşa cum îi curgeau asearã lui Roah? Ți-ai da, uşurat, zâmbetul jos de pe gurã, eliberându-te astfel de acel rictus obositor, încredințat fiind cã lumea se uitã doar la picioarele tale, aşa cum face Roah? În limba lor, picioarele tale tot te-ar da de gol şi ar povesti cu artã subtilã drama ta, aşa cum ele au mãrturisit asearã drama lui Roah, cel cu corpul jumãtate adult, jumãtate copil.

O auzi pe Carolina? În seara asta îl va avea în pat pe Roah. L-a luat deja pe genunchi (ca pe nepoțelul ei de acasã) şi negociazã un preț. Aici, în lumea noastrã totul se negociazã, mai ales inocența. Rãmâi aşa, singur cum eşti. Nici mãcar nu privi ce va deveni lumea. Fugi cât mai e timp! Şi mai ales nu tânji dupã Eva. Dupã Eva sau Carolina, sau... Roah nu a avut noroc. S-o fi aventurat şi el poate, acum câtãva vreme, prin porul vreunei pãlãrii de soare care nu a cãzut la timp de pe fața vreunui turist întins pe plaja cu nisip alb. Şi aşa o fi intrat Roah în vârtejul opulenței celui de-al 21-lea veac, cu trupul lui slab, sculptat de dans şi de foame, întrebându-se în clipele lui rare de luciditate: “Cum am ajuns eu aici? Cine m-a adus aici şi pentru ce?”

23 martie 2006

Sfoara

Vã mai aduceți aminte de jocul de-a « sfoara » ? Decum primãvara dãdea în mugur, copiii ieşeau în mijlocul strãzii şi începeau împãrțeala: pe cine punem cap de sfoarã? Trebuiau aleşi doi şefi. Ce urma apoi? Fiecare cap de sfoarã îşi alegea echipa. “Cine vrea sã vinã la mine?” Şi se ducea fiecare, dupã preferințe, dar şi dupã interes. Pe unii îi interesa sã meargã la şeful care era mai voinic: “Bili ştie sã ne țină în mânã, are muşchii tari şi echipa lui va câştiga sigur”. Alții însã se gândeau altfel: “merg la Ciro, fiindcã e firav şi trebuie sã-l ajut sã tragã; şi eu, eu sunt puternic!” Chiar şi copiii pot face alegeri egoiste sau altruiste.

Dar cum se juca jocul de-a sfoara? Care erau regulile lui?

Se organizau douã tabere cu numãr egal de copii. În capul fiecãrui şir era “cel mai puternic”, ales prin vot. Ei, cei mai puternici, trebuiau sã stea fațã în fațã, ținându-se de mânã şi sã mențină integritatea “sforii”. Ceilalți copii, erau “sfoara”. Se țineau unul de altul, pe dupã mijloc, formând o comunitate cu multe picioare, un fel de miriapod. Între cei doi miriapozi era o linie de frontierã, desenatã cu creta pe asfalt. Grupul care era tras de cealaltã parte a liniei de front, era cel care pierdea jocul. Şefii erau cei mai importanți, ei având toatã puterea grupului concentratã în mâinile lor. Dar importanți erau şi ceilalți, cu minusculele lor puteri. Agãțați cu mâinile de hainele celui din fațã, încercau sã îşi testeze forța fizicã. Rupeau fãrã milã cusãturile pe care bietele mame aveau sã le repare seara înainte de culcare, când îşi puneau hainele pe un spãtar de scaun. În fond, şi ei, cei mici din şir, erau importanți şi toți *trãgeau şirul în aceeaşi parte*. Toți copiii sunt cinstiți când se joacã.

De la un timp, eu nu mai luam parte la joc. Când prietenii mã îmbiau :”hai sã ne jucãm de-a sfoara”, mã retrãgeam în fața porții şi îi priveam. Mã sãturasem sã cred în “forța comunã” care îmi julise coatele şi genunchii şi îmi zdrențuia hainele, dându-i mamei de lucru în fiecare searã. Fiindcã mereu alegeam echipa cu şeful cel mai sfrijit, fiind eu însãmi o creaturã plãpândã. Eram şi eu dintre cei miloşi, dar nu asta era important. Important era sã câştigi cu orice preț. Dar jocul, din pãcate, se baza doar pe forța din muşchi, care nu erau nici mãcar în totalitate muşchii tãi, cei pe care îi puteai coordona şi stãpâni, cu creierul tãu. Trebuia sã te alãturi unui grup iar rezultatul era o integralã a forțelor noastre comune.

Nu este oare şi jocul oamenilor mari, al celor ce trag “sforile” în lumea aceasta? Sfoara. Ce este sfoara? Sfoara este cea care leagã lucrurile, cea care le uneşte. În jocul nostru de ieri sfoara lega douã lumi, şi lumile eram noi, copiii din cele douã tabere. Ce simplu era! Dar iatã, copiii de ieri au crescut şi au devenit lumea de azi. Cât le place sã se joace de-a sfoara! Dar ea nu mai uneşte douã şiruri de copii, ci mii şi miliaone de şiruri de adulți. Nu mai sunt doar doi şefi de “sfoarã” ci zeci şi sute de şefi. Cum sã faci ca echilibrul sã nu se sfãrâme? Care este linia de demarcație pe care nu avem voie sã o trecem, ca sã

nu pierdem jocul? Unde sunt cele douã perechi de mâini care, ținându-se bine una de alta, asigurau stabilitatea sforii şi garanția cã grupul - ai cãror leaderi erau - nu va cãlca dincolo de linia permisã? Suntem nişte bieți pioni traşi în toate pãrțile de cele N capete ale celor N sfori şi umblãm cu coatele julite şi cu genunchii mânjiți de sânge. Sunt printre noi unii care "trag sforile", dar nu cu scopul de a stabiliza grupul, ci de a-l pierde.

Eram firavã, de ce mi-am pierdut atunci înțelepciunea copilãriei, şi nu am stat deoparte sã mã uit cum ceilalți trag greul? Acel "*Deşteaptã-te române*" pe care l-am cântat şi eu cu mulțimea în acea dimineațã de 22 decembrie 1989, când am plecat din casã bolnavã, smulsã din pat de chemarea miilor de oameni, "veniți cu noi!", acel cântec nu m-a lãsat sã mã aşez în poartã şi sã privesc ca atunci, pe când eram copil, pasivã, resemnatã: nu am muşchi, nu intru-n joc. Nici nu eram conştientã cã nu aveam "muşchi" şi nici mãcar nu îmi mai pãsa; eu aveam conştiința. Cu o searã în urmã vecinul meu, un tânãr de 22 de ani, lãsase pe caldarâm, ca semn de rãmas-bun, o baltã de sânge. Am plecat cu ei pe strãzi, m-am îmbãtat pentru prima oarã în viațã de cuvântul "patrie", abia atunci am înțeles cã era nevoie de noi, mici sau mari, cu sau fãrã "muşchi tari", dar cu conştiințã. Însã nu am ştiut cã totul fusese calculat, cã fusesem "manipulați". Asta aveam sã o aflu doar peste o lunã. Atunci am devenit vigilentã: am început sã citesc atent presa, am început sã selectez, sã judec cu mintea mea cine era de încredere şi cine nu; am început sã merg pe la meetingurile organizate de diferitele partidele ; am fost la reuniunile "Învierii" din Piața Universitãții; am început sã privesc cu circumspecție informația filtratã de ecranul televizorului. Dar la ce mi-au folosit toate acestea? Abia când am înțeles adevãrul – cã nimic nu se putea clinti doar cu câteva sute? (mii) de oameni înhãmați la jocul cu sfoara, joc cinstit, abia atunci m-am trezit din vis. Între timp însã cei care voiau sã câştige cu "orice preț" se alãturaserã deja şefului din capul sforii, şi celor cu "muşchii tari"... Cui îi mai pãsa de integritatea "sforii"? Era pentru prima oarã cã nu muşchii oamenilor jucau rolul principal, ci conştiințele lor.

O, de-am mai putea fi iarãşi copii, sã ni se juleascã doar coatele şi genunchii! Sã ni se rupã doar hainele pe care le vom repara seara, înainte de culcare, cu câteva împunsãturi de ac. Suntem oameni mari, umblând prin lume cu sufletele descusute şi sângerând. Încercãm sã uitãm cã trãim într-o lume care ne ține tot timpul în alertã, pentru a nu fi manipulați iar şi iar, "traşi de sfori". Sunt atât de multe sfori şi ele s-au încâlcit aşa de tare în acel ghem care se rostogoleşte azi printre noi, cu noi înãuntru, cã nimeni nu-i va mai putea da de capãt.

De ce nu am stat ca atunci în copilãrie, în fața porții, pasivã şi resemnatã: nu am muşchi, nu intr-un joc. Nu, n-am stat deoparte, am intrat de partea conştiinței, a şirului firav de oameni care, în naivitatea lor sperau sã ținã în frâu muşchii şi vechile bâte, din celãlalt şir. Lupta era inegalã, dar eu nu puteam sta deoparte, în poartã; "ai conştiințã, intri-n joc", aşa mi-a spus Vocea. Şi am pãrãsit poarta inerției, pentru o altã poartã şi nici copilãria nu mai este aceeaşi

copilãrie; este copilãria care a trecut prin maturitate, suferințã şi umilințe. Doar jocul este acelaşi: joc nemilos, joc brutal, perfid, care se terminã mereu cu o înfrângere, de cele mai multe ori prin strivirea coştiinței timide, sub talpa latã a forței obraznice, care se impune mereu cu neruşinare. Dupã 16 ani de la Revoluție – fiindcã furatã sau nu, ea a fost o revoluție, în toate sensurile acestui cutremurãtor cuvânt – mai sunt încã, nostalgici ai comunismului. Cum este posibil sã fi uitat cã a curs sânge nevinovat, pentru a fi repusã în drepturi o societãte strivitã sub cisma comunistã, cu 60 de ani în urmã?

Era în acel mugur de zi învelit într-o noapte lungã, când am auzit iarãşi Vocea, de data aceasta venind de sub o frunzã. Pe acea frunzã înaintam anevoios, aproape înghețatã, încercând sã înțeleg şi sã țin cadența versurilor[12], care şopteau ca un bocet:

Melc, melc, ce-ai făcut,
Din somn cum te-ai desfăcut ?
Ai crezut în vorba mea
Prefăcută... Ea glumea !
Ai crezut că plouă soare,
C-a dat iarbă pe răzoare,
Că alunu-i, tot, un cântec...
Astea-s vorbe şi descântec !
Trebuia să dormi, ca ieri,
Surd la cânt şi îmbieri,
Să tragi alt oblon de var
Între trup şi ce-i afar'...
Vezi ? Ieşişi la un descântec ;
Iarna ți-a muşcat din pântec...
Ai pornit spre lunci şi crâng,
Dar pornişi cu cornul stâng,
Melc nătâng,
Melc nătâng !

18 februarie 2006

---

[12] (fragment din poezia "*Dupã melci*" de Ion Barbu)

Stãpâna lumii

- Semãnãtorule, pune în pãmânt sãmânța şi nu te ruşina când va trebui sã i te îngenunchezi. Sãmânța este stãpâna lumii, iar tu eşti slujitorul ei. Sãmânța poartã în ea şi pãrinții şi copiii, este totodatã parte şi întreg, iar mirajul Creației coboarã şi iese necontenit din pântecul ei. Semãnãtorule, ți s-a dat în pazã sãmânța sã o semeni, apoi sã o culegi şi iarãşi sã o semeni. Prin strãdania ta universul nu moare. Sãmânța este învierea pãstratã pentru acele vremi propice când soarele se va îmbuna şi când pãmântul va fi gata sã se primeneascã pentru ca sã poatã primi. Câte o samânțã pentru fiecare picãturã de ploaie. Şi toate sã rodeascã.

- Semãnãtorule, nu-ți fã griji dupã ce ai semãnat. Bobul ştie singur cum sã-şi spargã coaja. Dar spune puiului din sãmânțã sã îndrãzneascã sã vadã lumina, sã creascã mare şi sã devinã Semãnãtor. Şi dacã el te-a auzit, nãscut cu dor de soare, puiul din sãmânțã va încerca sã se înalțe pânã la el. Ținând-o în cãuşul cald al palmei tale, înainte de-a o trimite spre cerul pãmântului, tu, semãnãtorule, sã îi grãieşti astfel: stãpânã, nu vei repeta greşeala lui Icar. De aceea te vei "cultiva" pe tine însãți, prin cunoaştere de sine, cât mai devreme, cât mai bine cu putințã, pentru ca aripile tale sã nu se topeascã înainte de a fi învãțat sã zboare cu gândul. Pentru a-ți putea depãşi limitele, trebuie mai întâi sã le cunoşti.

- Semãnãtorule, spune seminței, prin cântec şi descântec, sã nu îi pese de neghinã şi sã-şi vadã de drumul ei. Când va fi acolo, micã şi singurã în pãmânt, cu lumina filtratã abia-abia prin blana humusului, spune-i sã nu-şi piardã nãdejdea privind cãtre stejarii din jur. Spune-i cã deşi este atât de micã încât o poartã vântul, ea este atât de mare încât în ea încape stejarul.

Spune-i povestea ta, fiindcã şi tu ai fost o datã o sãmânțã micã, plãpândã şi speriatã. Dar ai crescut, fiindcã nu te-a înduioşat pielea sticloasã de şarpe pe care a trebuit sã o lepezi în drum, atunci când nu ți-a mai fost încãpãtoare.

- Semãnãtorule, fii bun şi îngãduitor şi rãbdãtor. Nici o sãmânțã nu seamãnã cu alta şi fiecare este responsabilã de propriul ei fruct. Conştiința nu se trezeşte cu biciul. Nu uita cã rodul aşteptat se coace în ritmul sãu. Inutil sã-l grãbeşti, fiindcã strugurele acru nu-ți va place. Dar în acelaşi timp nu uita cã atunci când ciorchinele este copt doar pe jumãtate, boaba micã e cea mai dulce.

- Semãnãtorule, e vremea culesului. "Ce ai semãnat, aceea vei culege" spune înțeleptul. Oare?... Tu *nu* ai semãnat "vânt", dar ai cules uneori "furtunã" şi nu e vina ta. Se mai întâmplã, fiindcã eşti mereu pus la încercare. Cu cât faci lucrurile mai bine, mai temeinic, cu atât ți se vor încredința sarcini tot mai grele şi mai grele. Este scara *ta* de valori, pe care trebuie sã o urci, o scarã cu un numãr infinit de trepte. Nu fii naiv, şi nu crede cã dacã stai pe loc, ca sã te odihneşti, treptele s-au sfârşit. Ele nu sfârşesc nici mãcar o datã cu moartea. Sunt condamnați la un veşnic urcuş doar cei ce privesc spre înaltul cerului. Ei ştiu cã

de acolo vine tot misterul pe care îl poartã în ea sãmânța. Iar sãmânța este un şir infinit de porți deschise spre acelaşi lucru, care se întoarce mereu în el însuşi.

4 septembrie 2006

Artistul, filozoful şi adevãrul dãruit

Ce este « adevãrul », acest antonim şi totodatã antidot al minciunii? În sens larg, privit din punct de vedere noțional şi filozofic, ce definiție l-ar putea cuprinde ? Cine îl poate delimita ? O castã, o comunitate pot decreta drept « adevãr » un dat abstract şchiop sau chiar un fals ticluit în folosul lor. Este vorba despre acel "adevãr" funcțional, aducând foloase imediate, care uzurpã orice tentativã de rãsturnare a poziției lui prestabilite, de adevãr unic şi irevocabil şi care serveşte interesele politice ale acelei caste, comunitãți ori partid politic.

Artistul autentic, ca şi filozoful, cautã adevãrul pe alte cãi, el nefiind constrâns decât de conştiința lui în a-i defini conținutul, formele şi limitele. Artistul şi filozoful sunt receptori de valori captate prin intuiție, dintre care adevãrul are valoare de axiomã. El nu trebuie deci demonstrat, ci doar expus în forme convenabile, inteligibile, simțite şi mai ales necalculate sau programate. Unda purã nu trebuie îmbrãcatã în sofisticãrii, fiindcã riscã sã nu mai încapã în tot omul iar scopul ei primar – acela de a fi mediator între om şi Divin – este denaturat, ba chiar mai rãu, este ucis prin inutilitate. Artistul, ca şi filozoful, în momentele lui de grație, este cel care aude fãrã urechi, cel care vede fãrã ochi, cel care ştie fãrã sã fi cãutat, « cel care crede fãrã sã fi cercetat ». Este copilul etren care a fost dãruit şi investit cu pãrți din Marele Adevãr Universal.

Adevãrul nu poate pãtrunde în lume decât prin oameni singuri, care depun mãrturie, dupã ce au experimentat acea parte de adevãr, care li s-a dezvãluit printr-o muncã-trãire istovitoare, încununatã aproape întotdeauna şi de revelație. Aşa s-au nãscut filozofii, fãrã voia lor, plimbându-se ca Socrate prin agora, conversând cu mulțimea într-un fel de exercițiu de scoatere a adevãrului de sub tutela ignoranței ori a prostiei şi a minciunii.

Socrate, acest subtil artist al rațiunii, filozof ingenios, a intrat în legendã prin absența unei opere scrise. Deşi nu a scris nici mãcar un rând, el a influențat gândirea lumii prin arta cu care scotea adevãrul din oameni, fãcându-i sã îl descopere singuri. Tactica lui erau întrebãrile, el dându-se drept novice în varii probleme. Cu abilitate, corecta greşelile compatrioților sãi atenieni, fãcându-i sã gândeascã singuri şi tot singuri sã descopere mai întâi absurdul şi apoi adevãrul. În numele acestui adevãr, pe care Socrate îl considera mai presus decât viața însãşi, el a fost condamnat la moarte de adversarii sãi politici. Cupa de cucutã bãutã de Socrate şi mai târziu, crucea lui Iisus, sunt semnale de alarmã pentru o lume în decãdere, inconştientã, care îşi acceptã cu greu drumul dificil al evoluției ca ființã raționalã, spiritualã şi moralã.

Adevãrul total şi unic existã fãrã îndoialã, dar el ne va fi mereu inacesibil, aşa cum este greu de reconstituit imaginea Divinitãții. Vom muri şi noi de setea de adevãr ori de foamea de absolut, trãind chinurile miticului Tantal.

Istoria vieții nu a fãcut decât sã sfãrâme adevãrul în miliarde şi miliarde de cioburi, unicitatea accesibilã a adevãrului fiind tot atât de imposibilã ca şi

identitatea fiinţelor terestre, unele în raport cu altele. Tocmai fiindcã « adevãrul » este o sumã de gânduri şi de intrepretãri, el nu este adevãrat decât în raport cu suma indivizilor care şi-au modulat gândurile, acordându-şi interpretãrile. Acest sumum este şi el tot parţial şi relativ, neputând fi verificat niciodatã *in integrum*. O afirmaţie, o idee devine cu atât mai adevãratã cu cât numãrul adepţilor ei creşte. În ideea cã numãrul este cel care decide în ultimã instanţã autenticitatea adevãrului, minciuna, rumoarea şi calomnia se pot substitui adevãrului cu imense şanse de reuşitã. Trãim într-o lume unde numãrul dicteazã totul: etica, morala şi valoarea. Cãutarea sau /şi verificarea adevãrului începe prin desprinderea de numãr, de sumã şi aflarea din interior a adevãrului.

Existã mai multe tipuri de adevãr. Dintre toate, adevãrul omenesc nemãrturisit este poate cel mai important dintre toate adevãrurile posibile, fiind absolut autentic şi gratuit ; rãmâne, din pãcate, aproape întotdeauna ascuns şi este îngropat odatã cu omul; este adevãrul descoperit de fiecare individ în parte, prin propria lui experienţã de viaţã; este grãuntele de polen care se prinde de picioruşele albinei şi care este dus mai departe din floare în floare, devenind sursã şi garant pentru continuarea vieţii; adevãrul ştiinţific este acel adevãr bazat pe teorii, cercetãri şi experimente; acest tip de adevãr este efemer, fiind mereu perfectibil; adevãrul istoric (mã refer la cel nefalsificat în interesul vreunei caste) este bazat pe documente şi probe materiale din epoci revolute, care şi el este efemer şi perfectibil, fiind funcţie directã de mijloacele de investigare a trecutui istoric; adevãrul filozofic este parţial şi subiectiv… câte filozofii atâtea adevãruri; adevãrul artistic este adevãrul care nu poate fi probat în nici un fel, dar care convinge în fracţiuni de secundã, necerând interlocutorului nici un fel de erudiţie sau pregãtire prealabilã, ci doar bunãvoinţa de a cunoaşte lumea din afara lui, şlefuitã şi dãruitã de artist, prin opera lui.

Acest adevãr artistic este un adevãr dãruit şi pur, este materia primã a artistului autentic care nu poate face operã de artã decât transformându-l în adevãr brut, integrat materiei sau nemateriei, fie ea piatrã, culoare, formã, sunet, mişcare sau cuvânt. Artistul est un alchimist cu misiune inversã, aceea de a transforma aurul Divin în plumbul terestru, accesibil nouã, oamenilor de rând. Între om şi artist, Dumnezeu îşi interpune voit vibraţia lentã a Undei Pure (logos), care acceptã bucuroasã degradarea, în scopul nobil al sensibilizãrii omului. Artistul simte sacrificiul divin, îl înţelege şi îi rãspunde cum se pricepe el mai bine.

Când artistul este atras fãrã ştirea şi fãrã voia lui în agora politicã schimbãtoare, asurzit şi hãrţuit, se rupe de Unda Divinã şi moare, se stinge prin voinţã proprie, el neputând accepta un alt Dictator în afara Muzei. Fiecare artist are acces la Marele Adevãr prin intremediul unei Muze cu glas extrem de fin şi subtil, care îl recunoaşte şi cu care stabileşte relaţii de prietenie încã de la naşterea lui. Deturnarea artistului de la datoria lui, aceea de a capta clinchetul Muzei, este un act de violenţã, este un sacrilegiu. Degeaba trage omul spre el creanga pomului cu fructe încã verzi. Pomul îşi va apleaca singur creanga plinã

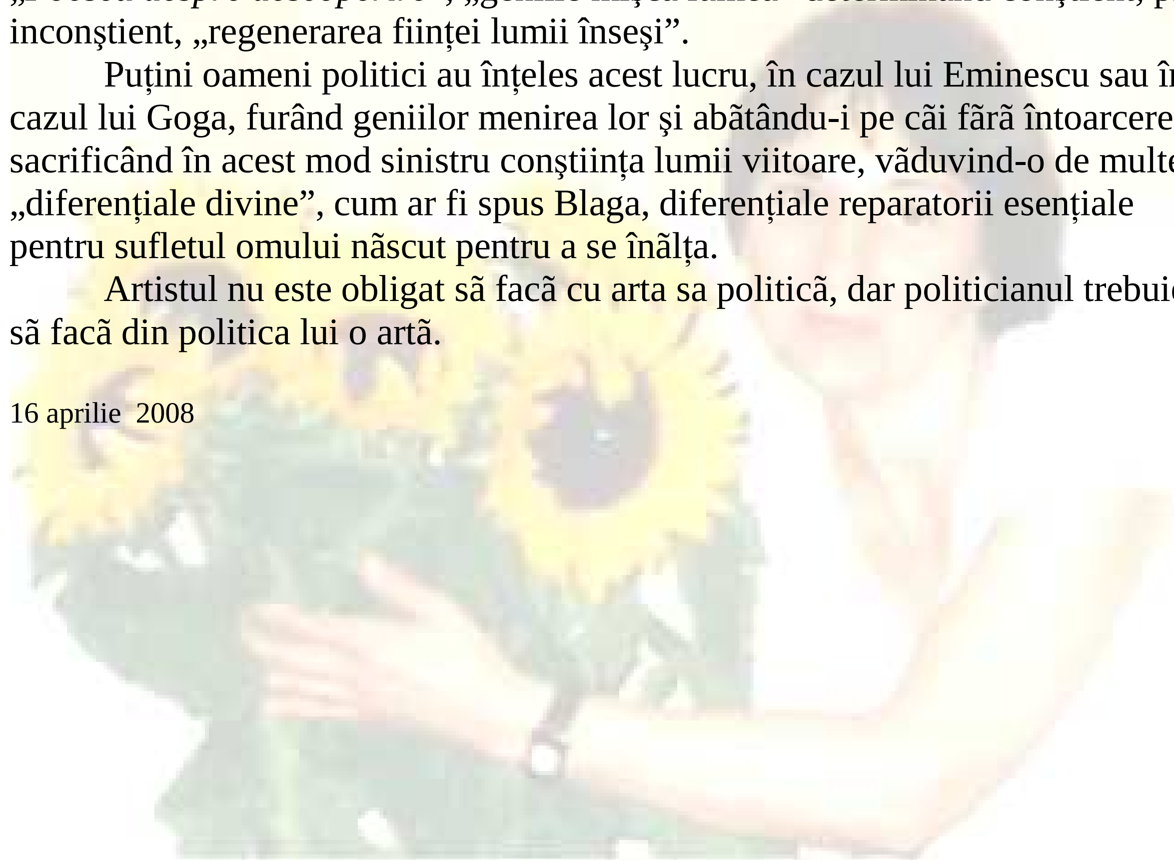
de fructe, de îndatã ce ele vor fi cuprins în ele suficient soare şi destulã substanțã. Artistul, ca pom hãrțuit cu poame acre, nu poate hrãni pe nimeni.

Manipularea conştiinței artistului, prin antrenarea lui în acte cu finalitate de naturã politicã, este un sacrilegiu fațã de omul atins de grația divinã. Şi aceastã minunatã şi generoasã Grație atinge doar pe cei ce rezoneazã la sinceritatea creației autentice, cu toate derivatele ei accesorale - revoltã, autoflagelare, pasiune, delir pasager, umanism, sinceritate împinsã pânã la exhibiționism şi nebunie. Sinceritatea creatoare, aceastã nebunie chinuitoare şi necesarã, bucuros acceptatã de artist, nu ar trebui sã lezeze orgoliile „Salierilor" şi nici invidiile cabotine. Din contrã, aceastã dãruire absolutã a artistului, dãruire a adevãrului pur din Marele Adevãr trecut prin el-însuşi artistul, ar trebui sã impunã respect şi evlavie, fiindcã, aşa cum frumos spune poetul Eugen Evu în „*Poeseu despre descoperire*", „geniile mişcã lumea" determinând conştient, prin inconştient, „regenerarea ființei lumii înseşi".

Puțini oameni politici au înțeles acest lucru, în cazul lui Eminescu sau în cazul lui Goga, furând geniilor menirea lor şi abãtându-i pe cãi fãrã întoarcere, sacrificând în acest mod sinistru conştiința lumii viitoare, vãduvind-o de multe „diferențiale divine", cum ar fi spus Blaga, diferențiale reparatorii esențiale pentru sufletul omului nãscut pentru a se înãlța.

Artistul nu este obligat sã facã cu arta sa politicã, dar politicianul trebuie sã facã din politica lui o artã.

16 aprilie 2008

Icoane cu suflet

Am aflat, acum câtãva vreme despre subiectul atât de controversat al icoanelor în şcoli, subiect care divizeazã în mod îngrijorãtor ginta vorbitorilor de limbã românã din lumea întreagã. Subiect extrem de delicat… Câte religii atâtea ideologii şi câți enoriaşi, tot atâtea pãreri. Ce sã facem? De partea cui ne aşezãm, de partea unei Europe care s-a şi conturat laicã, sau de partea pãstrãrii tradițiilor noastre creştin-ortodoxe? Care este calea justã, cea care nu riscã sã compromitã liniştea internã şi intrarea României în Europa? Ce spune linia trasatã de Consiliul european? Câtã pondere are creştinismul în Europa nouã şi care este direcția spre care tind majoritatea statelor care alcatuiesc acest nou grupaj al țãrilor europene? Nu este un secret pentru nimeni faptul cã Europa nu s-a cristalizat pe o axã culturalo-religioasã. Centrul ei de cristalizare a fost o cauzã eminamente economicã, cea socialã zbãtându-se încã sã iasã din starea larvarã.

Scoaterea icoanelor din şcoli? Care icoane? În anii premergãtori revoluției din decembrie 1989, în şcoli erau portretele lui Ceauşescu, iar înainte erau cele ale lui Dej, Marx, Engels şi Lenin. Eu atât am cunoscut în viața mea de elev sau de student. Cu toate acestea, credința nu mi-a scos-o nimeni din suflet şi nici icoanele din casã, iar la gât purtam mereu o cruciuliță, pe care o ascundeam, fiindcã era interzisã la vedere. Dar acest lucru nu m-a împiedicat sã am printre prieteni şi români atei, evrei, polonezi şi unguri. Când veneau în casa mea, nu se mirau şi nici nu se simțeau jigniți de icoanele de pe perete, sau de crucea de la gât.

Aşadar am aflat simultan cã, dupã 1990, icoanele fuseserã reintroduse în şcoli şi cã existã acum propunerea ca ele sã fie scoase afarã. “Cine le-a introdus în şcoli şi cine vrea acuma sã le scoatã de acolo?” – iatã ce m-am întrebat imediat dupã aflarea veştii.

Din presa electronicã aflu cã acele icoane care sunt puse sub acuzare, le-au adus pãrinții şi copiii. Dacã aşa stau lucrurile şi nimeni nu le-a impus cu forța, ar trebui sã se țінã seama de opinia donatorilor, dar şi de aceea a beneficiarilor acestor obiecte de cult, prin anchete, chestionare, sau – de ce nu? – un referendum organizat cel puțin la nivel de şcoalã, dacã nu la nivel național.

În acelaşi timp consider cã icoana are o mare importanțã în modelarea sufletului tinerilor de pe bãncile şcolii, doar dacã este dublatã, în procesul educațional, de “icoana vie” a dascãlului care este luat ca model. Iatã ce are o importanțã covârşitoare. Elevii au nevoie de **icoane cu suflet**, doar pe acelea le vor urma, pe celelalte, le vor privi doar sau le vor ignora poate. Un suflet insuficient format nu vede dincolo de icoanã. Când însã acel suflet va fi pregãtit, va cãuta singur icoana, sursa şi învãțãturile şi o va înțelege, o va iubi şi o va urma.

Aşa s-ar pune probleama pentru românul din afarã, care a pierdut contactul cu țara şi care trãieşte doar în mod virtual în România, neputând cunoaşte exact realitatea, decât prin intermediul ştirilor din presã.

Dar dacã ne punem în pielea românului care trãieşte într-o Românie cu tradiție ortodoxã, din care religia a fost extirpatã de regimul comunist, atunci problema trebuie privitã altfel. Eliminarea icoanelor din şcoli este un precedent pentru completa laicizare a învãțãmântului, fãrã drept de alternativã (în Belgia, existã şcoli catolice alãturi de cele de stat, cu profil laic).

Grija celui care a propus scoaterea icoanelor din şcoli, ar trebui sã fie nu înlãturarea lor, ci dublarea acestor simboluri strãmoşeşti cu « **icoane cu suflet** », cultivarea calitãții acestor modele vii, care vor forma sufletele oamenilor de mâine. Sadoveanu, supranumit "Ceahlãul prozei româneşti", face portretul de neuitat al învãțãtorului sãu, pe care îl zugrãveşte ca pe un "dascãl-apostol", care i-a semãnat în suflet "atâta credință şi atâta foc!" (Domnu Trandafir). Dascãlul este semãnãtorul care are datoria sfântã sã punã în sufletele copiilor "credință şi foc", acele lucruri durabile care le vor fi sprijin de-a lungul întregii lor vieți. Se regãseşte oare profesorul iconoclast în acest portret al dascãlului-apostol? Cu siguranțã, nu!

Dar acei "Domni Trandafiri" care fãrã îndoialã, sunt în numãr mare în şcolile româneşti, sã îşi impunã voința! În acest chip se va evita poate o copie a greşelilor occidentului, unde elevii îşi batjocoresc dascãlii în şcoli, îşi ucid colegii, lumea se mirã o secundã şi apoi merge mai departe. "Ei şi?!" Lumea s-a regrupat deja pe noul vapor Europa şi priveşte în larg, neluând seama nici la norii care stau sã cadã şi sã tulbure calea, nici la faptul cã vasul scârțâie şi înainteazã cu greu prin nisip, sperând sã ajungã pe apã. Dar va ştii el sã "umble pe apã"? Pe Hristos l-au aruncat din barcã, sperând sã-l înnece. Mergem înainte! Dar cum?

În goana dupã favorurile prezentului, grãbiți sã intre în Europa oricum, fie şi "pe brânci", românii ar putea înclina balanța într-o direcție nefastã. În acest sens, declarația comunã a Papei Benedict XVI şi a Patriarhului Bartholomeu I al Constantinopolului, - care s-au întâlnit pe 30 noiembrie a.c., de ziua Sfântului Andrei, protectorul României – acest document cu o mare valoare ecumenicã, este fãrã echivoc şi poate servi drept sursã de inspirație în gãsirea unui rãspuns la întrebarea care frãmântã astãzi pe români "ce facem cu icoanele din şcoli?". Iatã un extras semnificativ:

« En Europe, tout en demeurant ouverts aux autres religions et à leur contribution à la culture, nous devons unir nos efforts pour préserver les racines, les traditions et les valeurs chrétiennes pour assurer le respect de l'histoire, ainsi que pour contribuer à la culture de la future Europe, à la qualité des relations humaines à tous les niveaux. »

(« În Europa, rãmânând deschişi celorlalte religii şi contribuției lor la culturã, trebuie sã ne unim forțele pentru pãstrarea rãdãcinilor, tradițiilor şi valorilor creştine pentru a asigura pe de o parte respectul istoriei, iar pe de altã parte pentru a contribui la cultura viitoarei Europe, a calitãții relațiilor umane la toate nivelurile").

Citatul de mai sus, reaminteşte de testamentul unui mare om politic, Robert Schuman (1886-1963) , considerat Tatãl Europei (titlu acordat de primul Parlament european). El a lãsat un testament pe care puțini îl mai iau astãzi în seamã, din pãcate. Este vorba despre cartea sa "Pour l'Europe" (1963), care se adreseazã tinerei generații prin texte care pot servi drept model în definirea reperelor noii culturi şi democrații europene. R. Schuman atrage atenția absolutei necesitãți a unei Europe "reconciliate, unite şi puternice", bazatã pe fraternitate creştinã. "Democrația nu se improvizeazã; Europei i-a trebuit peste un mileniu de cristianism pentru a o şlefui. (...) Democrația va fi creştinã sau ea nu va fi deloc. O democrație anti-creştinã va fi o caricaturã care va cãdea în tiranie sau în anarhie" . Prin aceste fraze, dar mai ales în fraza urmãtoare, cu valoare profeticã, acest mare politician vizionar ne previne asupra pericolului unei Europe din care sunt înlãturate valorile creştine:

"**Acest ansamblu (...) nu va putea şi nu va trebui sã rãmânã o întreprindere economicã şi tehnicã: îi trebuie un suflet, conştiința afinitãților istorice şi a responsabilitãților prezente şi viitoare, îi trebuie o voințã politicã în slujba aceluiaşi ideal uman".**

8 decembrie 2006

În lumea lui Rob Gonsalves

Pânã ieri, 6 sptembrie, nu-l cunoscusem pe Rob Gonsalves. Dacã Ben australianul nu-mi trimitea acea diaporamã, cine ştie când aş fi aflat despre Rob? Fãrã sã dau atenție titlului acelui fişier ataşat, care mi-ar fi dezvaluit şi autorul, am deschis diaporama, curioasã sã vãd ce era înãuntru. Scriu aceste impresii mânatã de entuziasmul ce m-a înflãcãrat, în acest ceas târziu de noapte, când a 37-a imagine încheia seria acelor tablouri.

Trecând din picturã în picturã, pe masurã ce avansam în miezul acelei diaporame, încercam sã aflu cine pictase acele "idei" de "magic realism". Magritte? Da, poate... Deşi atunci când i-am vizitat expoziția la Palais des Beaux Arts de Bruxelles nu vãzusem acele opere. Numele autorului l-am cãutat zadarnic pe acele reproduceri în format electronic. Stilul, îmi era oarecum familiar şi mã ducea cu gândul când la Dali, când la Magritte. Picturile din acel colaj basculau între formele suave, aproape fãrã contur, dar încãrcate de sens, ale lui Dali şi ideile pictate sub un clar contur, în culori vii, ale lui Magritte. Dar nu am gãsit nimic care sã-mi aminteascã de vreun elefant pe picioare filiforme, nici de vreun nud gânditor; n-am gãsit nici o Fecioarã cu pruncul, nici o sferã, nici un mãr, nici un melon, nici o pipã, nici o colivie în pieptul batrânului de sub mantie... Erau doar imagini în oglinzi imaginare, tãiate sub diferite unghiuri.

Aşadar nu era nici Dali nici Magritte. Elemente din pictura lui Magritte se regãsesc totuşi în picturile lui Gonsalves. Un exemplu ar fi acele treceri ale omului în materia obiectului cu care este în contact. "*Georgette au piano*" nu-şi plimbã degetele pe clape, ci degetele devin clapele înseşi, albe şi negre. Pictura lui Gonsalves continuã parcã opera idolilor dispãruți, care ar mai vrea încã sã picteze, de dincolo. Aşa se face cã "*La maison du mystère*" a lui Magritte se metamorfozeazã în "*White Blanket*", îmbogãțindu-se totodatã cu elementul uman. Casa lui Magritte pare sã fi traversat douã anotimpuri, în tabloul lui Gonsalves. Vara a trecut deja în iarnã, aducând cu ea elementul nou, purificator - acea tânãrã dormind sub o pãturã de zãpadã aşternutã în fața casei. Zãpada este împãrțitã în mici "diferențiale" care repetã motivul plãpumioarelor calde de puf.

Elementul repetitiv, acel ingredient miraculos care dã savoare tablourilor lui Gonsalves, este acea noutate care îl distinge net de predecesorii sãi. Lumea lui este o permanentã redimensionare a obiectului material, pânã la obsesia transfigurãrii lui în subiect uman. Elementul care se repetã pare a fi în mişcare perpetuã, venind de departe, din genuni, şi mergând spre nicãieri. El avanseazã încet, aproape imperceptibil, mergând fie pe ape, fie pe zãpezi, schimbându-şi mereu poziția, alura şi chiar şi sensul. Pe mãsurã ce înainteazã spre ochiul privitorului, ca într-o succesiune de imagini ale unui film animat, obiectul multiplicat la infinit traverseazã o succesiune de regnuri - mineral, vegetal, animal, - pentru ca în final sã devinã om. Sunt extrem de puține tablorile în care artistul nu picteazã omul. Dar chiar şi atunci când omul lipseşte, apare o casã. Omul, chiar şi atunci când nu se aratã, se face simțit.

Surpriza pe care ţi-o creeazã pictura lui Gonsalves este multiplã. În "*Ladies of the lake*", imaginea brazilor din fundal, reflectaţi în ape, sculpteazã în materia lichidã, suave fecioare îmbrãcate în alb, care ies din ape purtând în mâini lãmpi aprinse. Vestmintele lor albe sunt ţesute din acelaşi material ca şi spuma norilor de pe cer şi din ape. Ele prind contur pe mãsurã ce se apropie de ochiul nostru din ce în ce mai uimit de acele salturi de sens, neşteptate. Parcurgând acel unic drum al bandei lui Möebius, norii, cerul, apele, brazii şi fecioarele, toate aceste elemente, plus focul, refac legenda lumii pe o bucatã de canava, care de-o datã, sub ochii noştri, devine aur pur.

Picturile lui Gonsalves s-ar pãrea cã au mai multe straturi de ulei, constituite într-o adevãratã structurã grafiticã. Fiecare plan de clivaj aduce un element nou, ca un scenariu de film. Artistul picteazã în toate planurile posibile, real, imaginar, terestru sau celest, dându-ne chei multiple pentru bucuria ochiului şi a minţii.

Realul şi imaginarul se confundã în tablourile lui Gonsalves, acest fapt fiind în esenţã ceea ce defineşte acest nou curent în arta picturalã, numit "realism magic". Oamenii au dimensiuni normale şi gigantice totodatã. Nepotul şi bunicul care joacã şah pe pânza tabloului "*Chest Master*", mutã cu uşurinţã turnurile rotunjite din faţa terasei unui castel. Jocul se petrece în plinã iarnã, când petecele albe de zãpadã alterneazã cu pâlcurile de brazi, creând fondul unei imense table de şah, la poalele munţilor. Dar munţii sunt albiţi de zãpadã, şi în planul cel mai îndepãrtat al tabloului, ei devin una cu cerul, şi el albit de nori. Unde se petrec lucrurile? În cer sau pe pamânt? Eşti suspendat între real şi magic, cu o senzaţie de ameţealã, ca într-un carusel, pe care el, pictorul, dintr-un plan nevãzut al tabloului, îl învârteşte cu mâna din ce în ce mai repede.

Lumea lui Gonsalves este o lumea a copiilor adulţi, a adulţilor rãmaşi copii în adâncimea sufletului lor, a bãtrânilor care se mai joacã cu plãcere. Lumea lui este o lume vie, atât de vie încât pânã şi piatra devine om. În « *The performer and his public* » chitaristul, suit pe acoperişul unei clãdiri, îşi uimeşte publicul de piatrã pânã acolo încât fiecare casã din oraş se transformã, în adâncimea tabloului, în oameni cu capuşon, cu feţe extaziate. Chitaristul nu cântã pentru cineva anume, ci pentru întreaga lume unitã prin magia muzicii. Violonistul din "*Listening Fields*" cântã într-un chioşc amenajat în mijlocul unui lan de floarea-soarelui, unde fiecare floare este o femeie care ascultã vrãjitã pe maestru.

Lumea pictorului este o lume a "lumilor scrise". "*Written Worlds*" este, la prima vedere, o scenã surprinsã într-o bibliotecã, unde o mamã şi un copil rãsfoiesc cãrţi. Dar fiecare carte este aşezatã în picioare cu faţa la noi, nu cu cotorul. "Iatã un mod neobişnuit de a ţine cãrţile în bibliotecã" – pare sã spunã mama, care priveşte într-o carte deschisã, de pe etajerã. Copilul pune şi el mâna pe o carte, dar abia îi atinge coperţile, fiindcã el abia începe sã traiascã. În pictura lui Gonzalves chiar şi cel mai mic amãnunt are sens. Pe peretele opus al bibliotecii nu mai sunt nici rafturi nici etajere ci doar uşi deschise spre "afarã".

Cartea vieții devine chiar viața trãitã şi personajele ies din tablou prin acele uşi deschise. Fiecare îşi alege singur etajul pe care îl va citi. Cei mai îndrãzneți sunt tentați chiar de lunã şi sunt gata sã pãşeascã spre lumea lui Jules Vernes, unde îi ademenesc dirijabile frumos colorate. O scarã în sus, alta în jos, ne aruncã în fațã sensuri nenumãrate pe care trebuie doar sã le imaginãm. Tablorile artistului sunt drumuri ramificate la înrucişarea cãrora el pune câte un mic indicator, abia vizibil, dar atât de important, prin recompensa pe care o aduce celui care nu trece uşor peste lucruri.

Lumea lui Gonsalves este acea lume visatã de noi toți, în care omului i se redã toatã splendoarea, cu un simplu gest de pensulã, ispitindu-l sã coboare dintre stele. Acea luminițã de pe bolta albastrã lãsându-şi în urmã haina ei de stea, ia formã de om, iar omul, cu o lampã aprinsã în mânã, începe deja jocul lui pe aceastã lume plutind printre nori, care cad, în grele şi albe zapezi, peste pãduri de brazi. Dinspre tablou vine o adiere de rãşinã şi miros alb, de ninsoare proaspãtã cãzutã parcã direct din lumina lunii.

În lumea lui Rob Gonsalves, cãrțile sunt cãrãmizi de catedralã, de unde omul se poate servi ca dintr-o bibliotecã. Viața – aşa cum apare în picturile lui, - este o lungã plimbare prin labirint, este un joc de puzzle gigantic, unde realitatea ia locul jocului însuşi, din care lipsesc doar acele bucãți netrãite încã.

Lumea lui este o lume unde norii trec în zei, zeii trec în statui iar statuile prind viațã pentru a ne da viațã, nouã, acelora care am îndrãznit sã înãlțãm un zmeu cãtre cer.

7 septembrie 2006

Singurãtate şi monadã

Singurãtatea, din fericire, sau mai curând din nefericire, tot omul ştie ce înseamnã. *Monada* însã este o noțiune mai complexã şi mai greu de definit.

Termenul "monadã" vine din grecescul "*monas*" care înseamnã *unitate*. Leibnitz, pãrintele *Monadologiei* sau "*Teoriei monadelor*" (text redactat în 1714), este filozoful-matematician extrem de puțin permeabil la principiile materialiste ale lui Descartes, fiind mai curând ataşat fizicii moderne a lui Huygens, care atribuie corpurilor, în afara formei şi extinderii spațiale, şi forțe interne, de coeziune, care le asigurã stabilitatea şi autonomia. De la "forțe" la Forțã nu este decât un gând îndreptat cãtre cer şi Leibnitz l-a gândit !

Atunci când spune cã "monada este unitatea ființei", această "unitate" o putem interpreta în dubla sa accepțiune: aceea de unitate de mãsurã a profunzimii *ființei*, dar şi de forțã de coeziune a principiilor vitale cu care ne naştem. Conform definiției, o monadã este "o forțã ireductibilã", care cuprinde deopotrivã planul, sursa care a creat planul şi rezultatul lui, adicã *încreatul*. Monada este unirea materiei vizibile cu materia invizibilã sau "subtilã". Monada este *unul în toate* şi *toate în unul*. Mitr. Hierotheos Vlachos[13], pãşind pe urmele lui Leibnitz, vede MONADA în Dumnezeu, care este "unul şi întreit":

"Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Dumnezeu este împărțit, dar neâmpărțibil... El este unit în chip împărțibil". Şi apoi încheie spunând: „Din această pricină, atât împărțirea, cât şi unirea sunt un paradox". Sfântul Thalassie scrie acelaşi lucru: „Monada mişcându-se către triadă rămâne monadă; iar triada adusă din nou la monadă rămâne triadă; ceea ce este un paradox".

Monada este omul ca parte a divinitãții, omul-carne şi omul-spirit în continuã unire şi transformare, de-a lungul anevoiosului proces al autocunoaşterii, *lumen naturae,* care trece prin introspecție, prin coborârea în adâncuri tulburi, în acea "vale a plângerii". "*Doar în lacrimi poți sã-ți regãseşti fața*" – spune Cioran, dându-i suferinței un sens, iar acest sens este spre cunoaşterea de sine. Nu mã plâng, Doamne, dar plâng... Acest lucru se face departe de lume, dacã urmãrim atingerea esenței şi nu a fațadei. Introspecția are nevoie de singurãtate, iar singurãtatea, odatã ce i-am strigat numele, poate fi îmblânzitã în folosul nostru. În acest sens, Cioran a fost un îmblânzitor de singurãtate, cãci ce altceva sugereazã fraza "Singurãtatea nu te învațã sã fii singur, ci *singurul*"?

Filozoful, poetul, cautã uneori singurãtatea fugind de lume, dar fuga vine abia dupã ce a experimentat-o, dupã ce a gustat din amãrãciunea acelei singurãtãți. Omul, pentru concluzii vitale, are nevoie de tãcere, fiindcã atunci

[13] Mitr. HIEROTHEOS VLACHOS: Boala şi tãmãduirea sufletului în tradiția ortodoxã

când el îşi scrie pe suflet, îşi scrie sufletul. Iar atunci când îşi scrie sufletul, încearcã sã se acordeze cu unda divinã, cu Logosul. Acel om care va reuşi, va fi cu adevãrat “trezit”, va fi cu adevarat un “inițiat”. Numeascã-l cine-o vrea, cum o vrea (din invidie, din rãutate sau din porunca altuia): schizofren, autist, nebun, besmetic, omul trezit îşi poate contempla monada şi poate descoperi rostul ei. Din oaie de turmã devine, fãrã voia lui şi chiar fãrã ştirea lui, pãstor.

Un asemenea pãstor de suflete a fost, este şi va fi de-a pururi Eminescu. Este destinul marilor oameni - filozofi, poeți, artişti în general, - acei “iluminați” pe care i-a dat lumea în tumultoasa ei existențã, ca pentru a-i sublinia legitimitatea. Aceşti “iluminați”, sau “alchimişti” care populeazã Shambala, sunt cei ce vãd fãrã a fi prezenți, sunt cei ce aud rezultanta vocilor interioare ale celorlalți, le înțeleg şi le rãspund, fiecare în limbajul care îi este propriu, - poezie, prozã, muzicã, filozofie, arte plastice ş.a.m.d.. Ei sunt expresia monadei ca om în interacția lui cu divinitatea din lãuntru şi cu lumea din afarã, ca om liber dar şi legat conştient de ea. Retragerea temporarã şi aparentã din lume, este o necesitate pentru ei. “Într-un cuptor deschis pâinea nu se coace”, spunea Coelho. Acele exerciții de singurãtate, necesare, cãci artistul experimenteazã singurãtatea pentru ca apoi sã o transforme în sursã de inspirație, acele exerciții deci, odatã sfârşite, uneori se pot eterniza. Dar nu din cauza obişnuinței de a pãstra dinstanța, ci dintr-un fenomen de nerezonanțã cu cei din jur, rãmaşi în urmã, ca evoluție spiritualã. Ion Deaconescu, sesizând cu subtilitate acest aspect al însingurãrii nedorite, spune: *“O, oameni, nu deschideți porțile, cã s-ar putea sã nu intre nimeni”.*

Monada nu are o formã ci toate formele. Monadele sunt deopotrivã singularitate şi pluralitate în unitate, în sensul complementaritãții acelor “diferențiale divine” cum le numea Blaga. Monada este acea linie subtilã, invizibilã şi imobilã, dar vie, în continua sa lucrare de transformare a omului. Aceastã transformare se face, dupã Leibnitz, nu din cauze externe, ci prin lucrarea “principiului intern” asupra simțului de percepție a lumii înconjurãtoare şi a celei nevãzute. Ea atinge, tangențial, deopotrivã pe om şi pe Dumnezeul din el, atât cât încape El în om. De aici toatã suita diversificãrii în naturã şi a ierarhizãrii monadelor. Nici o monadã nu seamãnã cu alta, dar toate împreunã refac întregul. Monadã sau suflet, tot una. Monada ar fi scara cu mai multe trepte, sau cu mai puține, pe care o avem de urcat de-a lungul unei vieți terestre. Cu fiecare treaptã mai sus, avem o altã perspectivã, iar mintea şi sufletul se îmbogãțesc întru sporirea conştiinței. Pentru om, nu materialul din care este confecționatã scara este important, ci numãrul de trepte de urcat.

Monada este ATMANUL indian, cel care este “mai mic decât mic şi mai mare decât mare”, dar este şi CABIR-ul grec, acel zeu pitic şi uriaş totodatã. Este atomul, este punctul şi infinitul din el şi din afara lui, este microcosmos şi macrocosmos, unul şi acelasi lucru, privit în oglinda timpului.

Şi acum, de la monadã la monadã, haideți sã ne privim mâinile. Ce vedem ? Omul are 5 degete la o mânã, atâtea cât sã numere perioadele de

evoluție a pãmântului, a vieții şi a materiei din univers. Iatã monada! Ce ar fi mâna fãrã cele 5 degete şi ce ar fi cele 5 degete fãrã legãtura lor cu palma? Ce ar fi palma fãrã trup şi trupul fãrã creier? Ce este omul fãrã Dumnezeul din el? Este *antimonada*, este trupul condus de un creier atrofiat, este un "zombi", acel trup "mort" care poartã douã brațe ce se terminã cu doi pumni, gata sã loveascã. Iatã şi rostul vieții noastre terestre: triumful monadei asupra antimonadei.

Omul, ca monadã şi totodatã parte din Monadã, oscileazã între omul ca "zeu cãzut, care-şi aminteşte de ceruri", al lui Lamartine, şi cerul lui Cioran, ca "singura limitã pentru delirul inimii".

23 iunie 2006

Săgeata din oglindă

Oglinda în care mă privesc mi le întoarce pe toate pe dos: mâna dreaptă devine mâna stângă, ochiul drept devine ochiul stâng, urechile, picioarele, totul. Oglinda păstrează proporțiile, nu trişează, sunt chiar eu cea de dincolo de oglindă şi eu o privesc pe ea, sau ea mă priveşte pe mine (nu are nici un fel de importanță). Din fericire, oglinda e sinceră şi mă arată aşa cum sunt, doar că fiecare atom de-al meu, în corpul celălalt, - corpul meu virtual - apare pe dos. Eu şi «anti eu » din oglindã formãm o pereche ciudatã, în care fiecare parte este identicul şi totodatã opusul celeilalte pãrți : atom-antiatom, stânga-dreapta, dreapta-stânga, înainte-îndãrãt, spre mine.

Oglinda e bună la suflet, ar putea să mă arate cu capul în jos, aşa cum se formează imaginea pe retină, dar nu, ea mă respectă, nu se joacă cu mine decât dacă eu încep jocul. Am luat un fir de liliac şi i l-am dat să-l miroasă. Gentilă, mi-a întins şi ea un fir de liliac. I-am pus sub nãri un flacon cu parfum, ea a fãcut la fel, dar m-a mustrat imediat pentru gestul meu provocator: "tu nu ştii cã mirosul nu are imagine în oglindã?" Am privit-o cu ochi blânzi, calzi şi rugãtori, dar ea mi-a întors o privire rece, încercãnatã şi plictisitã. Atunci am întrebat-o: "Aşadar nu vrei sã fim prietene... Vrei poate sã ne duşmãnim?" Oglinda a tãcut. I-am întors spatele, supãratã. Dar ea a fãcut la fel, ca sã-mi arate cã puțin îi pasă de mine. Neputincioasã, am luat o sãgeatã şi am îndreptat-o sprea Ea, sperând sã simtã şi ea durerea pe care o simțeam eu. Dar ea mi-a întors sãgeata. Punând mâna pe inimă, am cules pe degete câțiva picuri de sânge. Şi atunci am înțeles prima oarã cã sãgețile, oricum ar fi ele, reale sau virtuale, produc întotdeauna rãni reale.

12 septembrie 2007

Inimã de caimac

De la o vreme (de câteva luni încoace) îmi tot apar - te şi miri pe unde – inimioare. Se nasc din felurite materii organice şi anorganice, vii sau nevii. Apar şi dispar repede, dãinuind atâta timp cât sã le vãd eu, doar eu, şi nimeni altcineva.

Privind departe, peste liziera pãdurii, respir cald, regulat, pe o fereastrã înghețatã : pe un petecuț de geam apare o inimioarã din aburii mei metabolici, omeneşti. Stã aşa câteva secunde, cât sã am timp sã o remarc şi gata ! dispare! Îmi rãmâne doar nedumerirea, întrebarea şi ...

Şterg praful de pe pianul negru. Şterg insistent; praful e perfid şi se agațã bine de porii lemnului; dar conul de luminã ce vine dinspre fereastrã aratã cu degetul, într-un colț, ca un fel de mustrare: uite, aici n-ai şters bine! Acolo, a rãmas o inimioarã, micã, cât o mandarinã, o inimioarã... de praf. Stau şi nu ştiu ce sã fac; sã mai trec o datã pãmãtuful peste pian, sau sã o las aşa?... La ce bun, o inimã de praf?!... Cu mâneca fac un gest disperat şi gata! S-a ales praful de inimã...

Mã odihnesc. Cu capul pe un braț al canapelei, privesc cerul prin fereastra acoperitã parțial de draperia portocalie, culoare pe care nu am ales-o la întâmplare. Aşa o sã am soare tot timpul în casã. Portocaliul îmi dã iluzia cã afarã vremea e însoritã şi dacã e vreme bunã eu mã simt bine, fãrã griji, fãrã angoase. Privesc cerul. Cade acum din el, o pasãre cu un firicel de uscãturã în cioc; îşi pregãteşte cuibul. Acea parte a ochiului care nu e focalizatã direct pe obiect, îmi face semn, discret: uitã-te un pic aici! Îmi las ochiul principal sã cerceteze acea cutã din draperie... O inimioarã de luminã coloratã de un discret curcubeu, se cuibãrise în faldurile mãrunte ale țesãturii. Mã ridic de pe canapea, dar inimioara dispare. Mã reaşez pe canapea, în aceeaşi poziție, ca sã o mai vãd o datã, dar nu mai vãd nimic. Inima de luminã coloratã nu a durat decât câteva secunde, atâta timp doar cât soarele a parcurs bizuteul oglinzii de cristal din perete.

Amprenta inimii mele:

Beau o ceaşcã de cafea cu caimac, aşa cum se cade unei bune cafele turceşti, fãcute la ibric şi nu la cefetierã. Din caimacul ce pluteşte la suprafața ceştii se desprinde, unduioasã ca o naiadã, o inimioarã albã. Se plimbã de colo-colo, ca sã o vãd. Mã uit la ea cum se roteşte, fãcâd piruete, ca prinsã în dansul dervişilor rotitori. Cochetã, se mai rotunjeşte un pic şi se face şi mai frumoasã. Inima palpitã în ceaşcã, strigã, capãtã volum şi vigoare şi viațã. Acum pulseazã ca o inimã de om şi simte tot ca ea. Strigã dupã iubire şi cheamã libertatea.

Ceaşca i se pare prea strâmtã, şi atunci se roteşte, în interiorul micului perete al ceşcuței cu raza de 5 cm, sporindu-şi iluzia de viațã în mişcare. Dansând singurã, ea, inima de spumã, cu inima ei, înconjuratã, asistatã de sute de bule de aer prinse de pereții ceştii, prin atât de puțin misteriosul efect al tensiunii superficiale, inima mea din ceaşca de cafea, se lasã atrasã,

rostogolindu-se inconştientã, cãtre peretele ceştii. Crede cã pe acolo i se va deschide curând o poartã cãtre universul atât de râvnit şi visat în doar cele câteva secunde de existență. Mai efemerã decât l'Ephémère, inimioara din ceaşca de cafea se crede nemuritoare şi atunci îndrãzneşte. Face tot ce-i trece prin minte, sare peste obstacole, ignorând pericolele ce o pândesc pe tot discul fierbinte al spațiului care i-a dat viață şi chiar dincolo de el.

Bulele de aer, cu reflexele lor furate curcubeului fierbinte, prinse într-o horã staticã şi haoticã, poate geloase pe inima mea atât de liberã şi inconştientã de pericolele ce o pândesc, o cheamã lângã ele: "Vino! Vinoooo!"

Inimioara mea de caimac se lasã, leneşã, sã alunece spre ele. Nu opune nici un fel de rezistență. Şi iat-o cã se alungeşte, îşi întinde cãtre ele corpul fãrã brațe, ca într-o chemare; se lasã deformatã de dor şi de speranță, pânã la distrugere.

A devenit acum o dungã albiciasã, fãrã identitate, fãrã personalitate. O vãd cum alunecã din ce în ce mai repede spre idealul ei iluzoriu: peretele de sticlã cu armata lui de bule de aer.

Perfide, bulele o atrag mai aproape, din ce în ce mai aproape, pânã o dizolvã complet. Aşa. Acum a dispãrut definitiv în masa de lichid cald pe care îl absorb, grãbitã, din ce în ce mai grabitã. Cafeaua se rãceşte. Bulele au dispãrut şi ele. Curând voi gusta solidul amãrui şi aspru.

Impasibilã, continui sã-mi sorb cafeaua, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Pe fund a rãmas doar zațul negru, teribil de negru şi amenințãtor, ca un doliu. Şi totuşi, distratã şi neutrã, iau ceaşca şi o dau la o parte, ca pe un obiect oarecare, ca pe un obiect neînsuflețit. Aşa cum am fãcut de fiecare datã când mi-am ucis inimile pe geamuri, pe pian, pe nisip, pe zãpadã, în pliurile perdelei, şi acum câteva minute, în ceaşca de cafea.... Dar în mine, de câte ori?...

2 martie 2009

Regele neaşteptatului

Scriu pe muzicã de nai, înregistratã pe o casetã. Caseta am primit-o de la Paul D., un profesor belgian, cãruia îi plãcea mult muzica româneascã. Abia acum îmi dau seama cã nu l-am cunoscut întâmplãtor. Reascultând muzica lui preferatã îl aud şi pe el plângând într-o doinã, prins de notele care ies din naiul fremecat al lui Nicolae Pîrvu sau din cel al lui Simion Stanciu, « mes amis roumains » cum îi numea el.

Pe Paul D. l-am cunoscut la Ateneul din Marchin, un mare liceu din regiunea Huy-ului, unde am predat în 2003. Într-o zi, în timp ce luam masa la cantina şcolii, un bãtrânel grãsuliu şi volubil, de o extraordinarã erudiție - cum aveam sã aflu curând - mi-a adresat cuvântul cu cea mai mare seninãtate:

- Madame, vous avez un accent... De quelle part venez-vous ?
- Je suis d'origine roumaine.
- Ah, mais j'ai des amis roumains ! Simion Stanciu et Nicolae Pîrvu. Excellents artistes ! Je vous donnerai une cassette… Donnez-moi vos coordonnées.

Aşa m-am împrietenit eu cu acel om modest şi singur, coborât parcã din poveştile cu pitici de grãdinã. Prieteniile de suflet se nasc repede, aproape cu viteza fulgerului, fãrã sã te previnã; durata lor însã ține o veşnicie, chiar şi dupã moarte.

Am convenit sã-i fac o vizitã peste varã. Rodul ei este acest text. I-am promis lui Paul cã am sã scriu despre el. Dar nu ştiam cum şi când voi avea ocazia sã public mãrturisirea lui. Îmi dau seama cã am fãcut bine atunci, cã am fost ghidatã de duhul bun, propunându-i sã-mi povesteascã câte ceva din viața lui. În curând avea sã fie prea târziu… Iatã textul scris acum trei ani.

Paul D. locuieşte aproape de Capela de la Marchin, în « țara » Condroz-ului. O zonã de dealuri calme, domoale, care abia depãşesc 200 de metri altitudine, numeroase ferme şi sate compacte, curate şi tãcute, construite în "pierre du pays", care alterneazã cu vaste zone arboricole aparținând câtorva ferme mari, iatã ce este țara Condrozului. Acest spațiu "mioritic" wallon este situat între o Wallonie industrialã, la nord, şi platoul Ardennilor, la sud. Este o zonã turisticã de o rarã frumusețe, unde piatra şi pãdurea şi-au fãcut loc una alteia, întru armonia reliefului care încadreazã malurile Meusei.

Ieri, pe la 10 şi jumãtate, dupã ce am cumpãrat un pui fript, o tartã cu cãpşuni şi o sticlã de vin, am pornit spre cãsuța albã aşezatã în fundul parcului, foarte aproape de locul în care sunt amplasate pavilioanele internatului şcolii. "Şi el are o cãsuțã albã, ca şi mine" am gândit decum am zãrit-o, la capãtul aleii din parc. Casa, nu prea mare şi cu fațada bãtrânã, scorojitã, ca o piele uzatã de timp, este aşezatã foarte aproape de Ateneul Prințul Baudouin, într-un parc cu arbori seculari.

“ - Je suis le *roi de l’inattendu*” – mi-a spus Paul D. decum i-am pãşit pragul. Nepotul meu cel mai mic m-a poreclit aşa. Şi chiar cã am trãit o viață extraordinarã!

Regele neaşteptatului mã aştepta în fața casei. Se neliniştise cã întârziasem – rãtãcisem drumul. Era palid; avea o culoare care trecuse deja în acel alb-gri, culoarea unei morți apropiate şi inevitabile, culoarea canceroşilor. Paul (el m-a rugat sã-l numesc astfel) este corpolent, poartã ochelari şi este foarte singur. Doamna directoare îl aşezase pe un scaun, pe marea estradã din sala de gimnasticã, în ultima zi de şcoalã, cu ocazia acordãrii premiilor. Era jenat şi stângaci, stând acolo plantat în mijlocul scenei, fãrã sã spunã nimic, ca un animal bãtrân şi uitat într-o cuşcã. Fusese pus alãturi de mari personalitãți ale şcolii şi ale satului Marchin: primarul, economul şcolii, Dl. Durrier, şi Pisica (supraveghetorul), doamna directoare şi profesorul de francezã, Cangurul şi Marc. Luau cuvântul unul câte unul. Doar Paul rãmânea nemişcat şi palid, ca o zi fãrã soare. “Trebuie cã e bolnav” – mi-am spus când l-am vãzut atunci. “Este sigur bolnav” – gândeam ieri când mi-a luat mâna sã mi-o sãrute.

Mã invitã în micul salon care miroase tare a mucegai şi unde aerul este de nerespirat. Mobilele vechi şi prãfuite îi trãdeazã singurãtatea. Îmi spusese deja cã trãia singur. “Soțul nu-i gelos?” – mã întrebã el fãcându-mi cu ochiul. Soția îi murise de cancer, cu mulți ani în urmã, fiul lui, mort într-un accident de maşinã (fãcuse o crizã de epilepsie la volan), fata lui se sinucisese la 47 de ani. Îi muriserã toti frații şi toate surorile. Îi rãmãsese doar un nepot, cel care îl botezase *Regele neaşteptatului*. Era în Anglia pentru moment şi se însurase cu o angolezã care venise din Portugalia, la studii.

- Soția mea, uite-o aici în pozã, era o ființã excepționalã. Între noi a fost dragoste mare, dragoste la prima vedere. Ne-am întâlnit la Universitate la Liège, unde studiam amândoi literele. Eu sunt profesor de limbi germanice: englezã, germanã şi neerlandezã. Avea un temperament teribil.

Privind fotografia, nu pot sã-mi opresc o întrebare:

- Era indiancã sau țigancã ?

- Nici una nici alta. Era nãscutã aici dar îi plãcea sã se îmbrace ca indiencele sau ca țigãncile. Ştii cã țiganii sunt o ramurã a indienilor?

- Ştiu. Îmi place cultura boemianã, dar nu-mi plac când furã. La poliție, când îi prinde, spun cã sunt români. Şi occidentalii spun cã românii sunt hoți. Ceea ce nu e o regulã. Nu toți belgienii sunt pedofili, nu toți românii sunt țigani şi nu toți țiganii sunt hoți.

- Bineînțeles. Soția mea seamãna cu o țigancã, avea o piele negricioasã. Totuşi nu era țigancã.

Ochii lui se pierd de-o datã printr-o fereastrã deschisã a memoriei: “oh, ce femeie am avut eu!”.... Paul sare de la una la alta, fãrã sã-şi dea seama:

- Nu pot sã adorm pânã nu cânt la pian primul preludiu de Jean Sébastien Bach. Am douã degete lipsã; cu toate astea pot încã sã cânt; sunt un autodidact în materie de muzicã; tatãl meu cânta la orgã, unchiul meu – care era preot –

cânta şi el la orgã, la bisericã; se pare cã sunt genele familiei. Eu sunt profesor de limbi germanice. Am predat engleza, germana şi neerlandeza. Prietenul meu… Cum se chema ?... Ştiți...

- Ştii...

- Ştii? Nu ştii, fiindcã nu ți-am spus. (Paul devine glumeț). Am cãzut de pe scarã, de la o înãlțime de 6 metri. Am cãzut în cap. (Râde). E un adevãrat miracol cum am scãpat de la moarte sau de la o paralizie generalã. Tãiam vița de vie uite-aici (îmi aratã vița de sub fereastra salonului). Lucram de mai multe ore în plin soare; eram în costum de baie şi fãrã pãlãrie. Am fãcut insolație. M-au dus la spital la Bavière, fiindcã aici la Huy… De fapt salvarea m-a dus întâi la spitalul din Huy, dar nu erau locuri. Atunci m-au dus la Bavière. Profesorul Bonnal, care tocmai venise de la Marsilia…

Aici Paul a schimbat brusc subiectul. Avea probleme de concentrare, sau nu era încã decis cu ce sã înceapã? "*J'ai vécu une vie extraordinaire*!" – spunea el, încercând sã nu mã dezamãgeascã. Îl vãd frãmântându-şi mâinile grãsulii şi umede. Îşi pleacã ochii, ca pentru o reculegere... Plescãie din limbã, ca bãtrânii care nu ştiu ce decizie sã ia. Încearcã sã-mi povesteascã istoria tristei sale singurãtãți: " soția mea a murit de un cancer şi fiul meu..."

- Ştiu Paul. Mi-ați povestit...

- "Mi-ai povestit". Te rog sã mã tutuieşti.

- Da, mi-ai spus deja toate acestea. Ce spuneai de acel profesor din Marsilia?

- Ah, da. Profesorul Bonnal, acest drag profesor al *neaşteptatului* ! Eu intram pe o poartã a spitalului într-o ambulanțã, cu o vertebrã cervicalã sfãrâmatã, iar profesorul intra pe altã poartã a spitalului, ca sã ținã o conferințã. Tocmai gãsise o nouã metodã de a opera pe vertebrele cervicale. I-am servit de cobai. "Vrei sã te oprerez? Vreau!"A decupat o bucãțicã rotundã de aici – îmi aratã şoldul drept – şi a lipit-o între cele douã vertebre sãnãtoase. Şi-a mers! Era singura mea şansã sã nu rãmân paralizat pe viațã şi am avut-o! Ciudat destin! Toatã viața mea a fost aşa: coincidențe benefice care picau la momentul potrivit.

Paul iubea stelele. Schimbã subiectul:

- Am un atlas stelar. Când e senin încerc sã citesc pe cer, ceea ce vãd în atlas.

- Ştii Paul, şi mie îmi palc stelele. (Paul parcã nici nu mã auzise. Se concentra sã-şi mai aminteascã ceva important din viața lui "extraordinarã").

- Unchiul meu, Keyon, era meteorolog ; oamenii îi spuneau "Domnu' Jadot" şi avea un metru nouãzeci. Era importator de vinuri. Avea o memorie extraordinarã. Ştia sã-ți recite în întregime tragedia Bérénice de Racine.

"- Bonjour, Boubien..."

- Dar, Keyon, ce-i aia "Boubien"? (Keyon înseamnã unchi în wallonã – îmi spune Paul).

"- Cum, nu ştii ce-i acela un Boubien? E ãla care nu gãseşte niciodatã nimic."

Şi e adevãrat, sunt foarte distrat; aşa am fost de când mã ştiu, nu numai acum, la 80 de ani şi dupã ce am cazut în cap. Vezi? Notez totul aici, în acest caiet. Ieri am vãzut cutare film la ora cutare; am fãcut asta sau ailaltã; totul este notat aici. Toatã viața mea de zi cu zi e în caietul ãsta. “Alzheimer?” – îl întreb. “Nu, dar ceva în acest gen”... Reia povestirea :

- Keyon, vrei sã-mi reciți un act din Bérénice ? “Vrei sã ți-l recit de la coadã spre cap?” – mã întreabã unchiul. Ştii, keyon în wallonã înseamnã unchi. Şi mi l-a recitat fãrã cea mai micã dificultate. Era de o exactitudine extraordinarã. Oamenii ziceau “ când domnu’ Jadot trece, toți ne potrivim ceasurile”. Primul meu aparat de fotografiat – un Laika – l-am avut la 10 ani în schimbul unor bonuri pentru ciocolatã...

Paul divagheazã şi vorbeşte de “ciocolata noastrã Côte d’or”, cea mai bunã ciocolatã din lume. “A fost fabricatã pentru prima oarã în anii ’58, cu ocazia Expoziției internaționale de la Bruxelles.

- Atunci când a fost prezentat şi “Atomium”?
- A, ştii deci de Atomium...
- Pãi cum sã nu ştiu?! L-am vãzut şi pe dinafarã şi pe dinauntru. Impresionant!
- A fost creat de Mr. A. Waterkeyn. Construcția a început în ’55 şi a fost terminatã în‘58. Da’ ştii şi ce reprezintã?
- Sigur! Este o celulã din rețeaua cristalinã a fierului. Are opt ioni de Fe2+ în cele opt colțuri şi un ion Fe2+ în centru. Mi s-a spus cã fiecare “ion” de fier are un diametru de 30 metri şi cântãrşte 2400 de tone.
- Ştii cã totul este reprezentat la scarã? Este o celulã cristalinã mãritã de 165 bilioane de ori. Fiecare ion de Fe devine o salã sfericã, cum ai spus tu. Când iei masa într-unul dintre restaurantele “Atomium”-ului îți poți imagina cã ai luat masa în interiorul unui ion de Fe. Fascinant!
- Da, e absolut fascinant. Poți sã mergi de la un ion la altul cu ascensoare şi cu scãri rulante, care trec prin “legãturile chimice” dintre ioni şi electroni (care nu sunt figurați, fiind foarte mici în comparație cu ionii pozitivi de fier). Legãturile chimice nu sunt altceva decât brațele metalice ce leagã sferele. Scãrile circulã prin aceste legãturi, ca şi electronii, legând acei ioni pozitivi.
- Hai cã ne-am pierdut amândoi prin rețeau de fier… Ce spuneam înainte?
- Povesteai despre ciocolata « Côte d’or ».
- Da... Ciocolata noastrã belgianã “Côte d’or” a fost prezentatã tot atunci, la Expoziția internaționalã de la Bruxelles, din ‘58. Ciocolata asta era fabricatã la pavilionul “Côte d’or” şi atunci când s-au decis sã o fabrice la scarã mare, i-a rãmas marca “Côte d’or”. Am fãcut poze cu acest aparat Laika timp de 40 de ani... Ştii când m-am nãscut ? Pe 11. 11. 22.

(Nu pot sã îmi ascund un “ah!” de uimire...)

- Este Ziua Armistițiului. Anul trecut, la aniversarea mea, nepotul cel mic care are 35 de ani, mi-a fãcut o surprizã; a rezervat 16 locuri într-un restaurant; toți erau acolo: nepotul meu cel mic cu logodnica lui, şi nepoata mea din San

Francisco care a fugit de-acasã la 14 ani, şi care a fãcut paraşutism şi studii; a primit o bursã la Toronto şi nu s-a mai întors niciodatã pânã în acea zi, la aniversarea celor 80 de ani ai mei... (Paul pierde şirul):

- Am avut şi o fracturã de craniu, dupã ce am cãzut de pe scarã. Şi asta m-a costat ceva, aici în emisfera stângã… unde se gãsesc centri nervoşi ai rațiunii. Noroc cu profesorul Bonnal, cã azi aş fi fost paralizat. Doar memoria mã şicaneazã...

- Dar rezonezi foarte bine, Paul. Continuã, fãrã sã îți pese de renghiurile memoriei! Tot ce spui e interesant.

Ştiam cât de mult le place bãtrânilor sã-şi aminteascã ; ei trãiesc în acelaşi ritm cu imaginile care le ies din creier şi pe care le oferã ca pe un dar de preț intelocutorilor, de cele mai multe ori plictisiți. Sunt fericiți, redevin tineri şi uitã de necazuri.

- Am un cancer de prostatã ; am fost operat, dar e tot acolo… Am pierdut soția şi cei doi copii şi chiar şi primul nepot a murit; era în leagãn; viața mea a fost atât de zbuciumatã în ultima perioadã... Din contrã, la început ea a pornit bine. Nevasta mea – o femeie minunatã; ce temperament!... N-am mai fãcut dragoste de mai bine de 20 de ani; ultima oarã era cu un an înainte de moartea soției mele.... Soțul tãu nu e gelos?

- Nu, bineînțeles cã nu-i gelos. Dupã cum vezi, eu am prieteni doar printre copii şi oameni bãtrâni. Aşa cã nu-i nici un pericol nici cu unii nici cu alții.... Dar continuã, Paul! Spune ce vrei, am venit ca sã te ascult şi ca sã iau câteva notițe din când în când... Spune-mi, cum a luat ființã şcoala de aici, unde am predat şi eu anul acesta? Mã intereseazã istoria ei. (Reia firul amintirilor):

- 14 septembrie ’44, ziua eliberãrii Huy-ului. Armata americanã a intrat în Huy ca sã-i goneascã pe nemți. Chiar atunci am cunoscut-o şi eu pe soția mea; eram amândoi studenți. Veneam de la o expoziție Marc Chagall, organizatã la Liège. Eram într-un tren care mã ducea la Bruxelles când l-am reîntâlnit pe Jean. Îl cunoşteam demult ; fãcuserãm şcoala împreunã şi dupã aceea am lucrat ca brancardieri la Lourdes. El era îmbrãcat în sutanã.

- Eşti preot ?

- Da. Am înființat în ’42 o şcoalã pentru orfanii de rãzboi.

- Unde asta?

- La Marchin.

- Unde anume la Marchin? Din câte ştiu eu sunt uzine acolo.

- Chiar aşa. Şcoala este chiar lângã uzinã. La Fourneau.

- Ştiu cã Şcoala Prințul Baudouin se închide – îi spun eu.

Pe atunci Ateneul Prințul Baudouin era o şcoalã particularã a vechilor combatanți de rãzboi. Şi nu mai erau fonduri.... – mã lãmureşte Paul şi continuã:

- Nu, nu se închide nimic! Eu tocmai mã pregãtesc sã dau cursuri acolo – îmi spune prietenul meu. Aşa am ajuns eu sã dau cursuri la Marchin. Decum am pus piciorul am pus şi inima. Am fost şi traducãtor…

- Universitatea Marabout mi-a propus o traducere a unei biografii a lui Gandhi, din englezã; 500 de pagini... Am folosit dicționarul doar de 10 ori. Autorul acestei lucrãri era B.R. Nanda. A fost publicatã în ’69, pentru cea de-a o suta aniversare a naşterii lui Gandhi. Dupã apariția lucrãrii am primit o telegramã: “ *Guvernul indian are plãcerea de a vã invita sã faceți o excursie de 3 sãptãmâni în India”*. Totul era gratuit, transportul, hotelul, serviciile. Magnific! Ce viațã extraordinarã am avut ! Guvernul numise un emisar care venea zilnic sã mã întrebe dacã eram mulțumit. Am devenit de-odatã o mare personalitate. Am vizitat Bombay, Delhi, Calcutta...

Cobor la Bombay ca sã iau avionul spre Delhi. Acolo eram invitat la un congres cu tema : « *Ce au devenit ideile lui Gandhi ?* » Era prezent şi Abbé Pierre, printre alte personalitãți. Intru în sala de congres, unde nu era decât o singurã persoanã. Se prezintã: mã numesc Nanda. Ce coincidențã! Mã invitã la el ; de fapt noi locuiam în acelaşi hotel, dar nu ştiam, nici unul nici celãlalt. Mã întreabã dacã aş vrea sã merg cu el la Taj Mahal. « Da, vreau ». A doua zi ne-am dus la garã. Ce nebunie era pe peron ! Oamenii se culcau pe jos, pe marginea trotoarului, în aşteptarea trenului. La un moment dat se aude o voce la interfon : “Sarep Düchezni ! Sarep Düchezni!”

- Ce înseamnã “Sarep Düchezni” ? (Paul începe sã râdã):

- Era un mesager care striga numele meu la interfon, în indianã. Mã cãuta fiindcã Guvernul indian se decisese sã adauge la tren un mare vagon, cu salã de mese, living, salã de baie, dormitor... Şi nu aveam decât douã ore de mers cu trenul, ține cont ! Vagonul fusese ataşat la tren pentru vice-regele Indiilor, Lordul Mountbatten. Ceea ce mã jena în toatã povestea asta era cã noi doi, eu şi vice-regele Indiilor, plus un servitor, ocupam un singur vagon; indienii de rând nu puteau intra şi de curioşi ce erau, se agãțau de uşa exterioarã şi spânzurau ca boabele de struguri pe ciorchine. Vice-regele începe o conversație despre hinduşi :

- Ştiați cã hinduşii nu au toalete ca ale noastre ? Au anumite ritualuri ; de exemplu le este interzis sã mãnânce cu mâna stângã.

- De ce ?

- Fiindcã îşi sterg fundul cu mâna stângã ; ei mãnâncã şi preparã mâncarea întotdeauna cu dreapta – îmi spune lordul Mountbatten.

Erau case mici la aproximativ 500 de metri de garã ; oamenii veneau sã-şi facã nevoile de-a lungul cãii ferate.

- La 25 km de Madras era o şcoalã numitã *Kalakshetra*. Fusesem invitat sã urmez un curs de dans şi de muzicã. Dar îți trebuie 3 ani doar ca sã înveți poziția degetelor, fiindcã fiecare poziție spune ceva ; poți deveni dansatoare doar de la 18 ani în sus. Trebuie timp. Ravishankar nu era acolo. La ieşire, guvernatorul mã ia în maşinã şi-mi zice :

- Ați auzit la radio cã laureatul premiului Nobel de literaturã, Bertrand Russel, a decedat? (Era în anii ’70). 200 de studenți în filologie vã aşteaptã.

- De ce mã aşteaptã?

- Ca sã le vorbiți despre Russel. Aşteaptã un discurs.
Imagineazã-ți, 200 de studenți aşezați în floare de lotus, în jurul unei estrade pline de lumânãri şi mirosind a tãmâie. Le vorbesc despre Bertrand Russel. Din fericire citisem cu numai trei luni în urmã o carte de-a lui Russel, pe când fãceam inventarul carților despre educație. Era în perioada stagiului la Universitatea din Liège. E formidabil! Eu nu cãutasem cartea; a cãzut în mâna mea aşa, din cer.

- Şi eu am deseori astfel de experiențe ciudate cu cãrțile ; s-ar pãrea cã anumite cãrți ne înțeleg şi ne cautã compania ; ele vin sub ochii noştri la timpul potrivit. Deîndatã ce-mi pun o întrebare mai profundã, care necesitã multe cunoştințe şi explicații, dau de o carte. Şi cartea îmi dezvãluie tot secretul. Dintotdeauna am spus cã acele cãrți sunt prietenii mei cei mai sinceri; nu ezitã sã-ți dea soluțiile cele mai neaşteptate la tot felul de probleme.

- Da... Pentru mine era uşor sã le vorbesc despre Russel. (Adaugã râzând):

- Mai greu era sã stau acolo, pe micul podium, cu picioarele încrucişate în floare de lotus... Voi avea în curând 81 de ani. Am început conferința cu un citat din Russel: *"L'ennui dans ce monde c'est que les idiots sont sûrs d'eux et les gens sensés, pleins de doutes »*[14]. M-au aplaudat. Le-am spus câte ceva despre omul Russel, despre educația lui. Era din neam de nobili; lord, din câte ştiu. Cei din familia lui erau forate religioşi, mai ales bunicii care l-au crescut dupã moartea pãrinților lui. A rãmas orfan de mic, parcã avea 4 sau 5 ani. De mic era depresiv şi a vrut sã se sinucidã de câteva ori. S-a vindecat cu geometria lui Euclid. Mai târziu a formulat celebrul "*paradox al lui Russel*", ceva referitor la teoria ansamblurilor, n-aş putea sã-ți explic exact, fiindcã eu nu mã pricep la matematicã. Dar îmi amintesc de "paradoxul bãrbierului", tot al lui Russel. Îl ştii?

- Nu...

- Paradoxul bãrbierului zice cã "*bãrbierul trebuie sã radã doar pe acei oameni care nu se rad ei înşişi*". Dar pe bãrbier cine-l rade? Nu se rade el singur? Dacã e sã luãm de bunã afirmația de mai sus, bãrbierul va umbla veşnic nebãrbierit! Era şi matematician şi filozof. A avut idei pacifiste şi s-a aliniat ideilor lui Einstein; luptau împotriva proliferãrii armelor atomice. A fãcut şi închisoare de mai multe ori, pentru ideile lui pacifiste. A simpatizat o vreme cu bolşevicii şi a fost şi în URSS, prin anii '20; dar s-a întors repede şi dezgustat. A renunțat pânã la urmã la bolşevism şi s-a apucat serios de filozofie. A deschis şi o şcoalã. A fost un eminent educator umanist. A avut mulți copii, şi multe cãsãtorii, vreo patru... În anii '50 a luat premiul Nobel pentru literaturã şi pentru tot ce fãcuse el pentru lumea asta a noastrã, mereu zbuciumatã. A dat cursuri prin China, URSS şi America. Dar americanilor le cam stãtea în gât decând cu poziția lui contra rãzboiului din Vietnam. L-au dat afarã sub motiv cã nu era

[14] Necazul lumii acesteia este cã idioții sunt siguri de ei şi oamenii cu bun simț sunt plini de îndoieli. (n.a.)

"moralmente adaptat". A revoluționat şi filozofia cu "*filozofia analiticã*" şi cu "*atomismul logic*".

- Ce cãrți a scris?

- Eu îmi amintesc de douã cãrți filozofice: **« Signification et vérité** » şi « **La connaissance humaine** ».

- N-am citit nimic de Russel…Aş fi vrut sã asist la acea conferință.

- Întâmplarea face cã elevii de la a 11-a şi a 12-a vin sã-mi cearã sã le țin o conferință în Pavilionul Bayard aici, la Ateneul din Marchin.

- Tot despre Russel?

- Tot despre Russel.

- Sunt elevii pe care i-am avut şi eu în grijã anul acesta? (Paul nu ia seama la intervenția mea şi continuã sã avanseze cu maceta în mânã prin amintiri).

- În India, monsieur Nanda îmi propune sã vin la el acasã. Mergem împreunã într-o familie musulmanã. El crede în Allah.

- Dar este acelaşi Dumnezeu, ca şi la noi la creştini sau ca la evrei.

- Da, aşa-i. Cunoşti Martorii lui Yehova?

- Da.

- Eu nu-i las niciodatã sã-mi calce pragul. Atunci se enerveazã şi mã întreabã "de ce?" Le rãspund : « Pentru cã Allah… » « Care Allah ? Yahve ! » - spun ei. Şi eu le rãspund : « Domnilor, mi-ați dat cheia tuturor rãzboaielor dintre religii."

Paul cade pe gânduri. Îşi aminteşte. Dupã o scurtã pauzã reia dialogul:

- Le Père Pire a murit în '69 la Louvain, în urma unei operații nereuşite. Nu avea decât 59 de ani. Dar câte n-a fãcut omul ãsta în viața lui pentru oameni, pentru cei necãjiți! El a fost cel care a inventat lagãrele pentru refugiați. Primul lagãr din lume a fost construit în anii '50, de el. A luat Premiul Nobel pentru pace în '48 sau în '58… Nu mai îmi amintesc... Cred cã era totuşi în '58. În aparențã era un dur. A fost şi omonier în armatã. A avut o copilãrie nefericitã. Pe când era încã tânãr a izbucnit primul rãzboi mondial. Ai lui s-au refugiat în Franța. Bunicul lui, care a refuzat exilul a fost împuşcat de nemți chiar în fața casei lor. Taicã-su era un om tare rigid. Cred cã lui îi semãna, dar avea o bunãtate anume şi milã pentru sãraci şi pentru refugiați în general. A creat acele Insule ale Pãcii, trei sau patru în India şi una în Guinea.

- Ce înseamnã "insule ale pãcii"?

- Sunt locuri special create pentru sãraci, cã sã învețe sã citeascã şi sã scrie. Aceste "insule" s-au extins în lumea întreagã. Avea o mare slãbiciune pentru cei nevoiaşi şi nu fãcea distincție între religii "*parmi les gens d'autres confessions je me sens comme le poisson dans l'eau*"[15] – îi plãcea sã spunã. A fãcut parte din ordinul Fraților Dominicani de la Huy, au Couvent de Sarte, unde a intrat de la 18 ani.

---

[15] « Printre oamenii de alte confesiuni mã simt ca peştele în apã » (n.a.)

- Paul, cum ştii atâtea lucruri despre el ?

- Cum sã nu ştiu? Eram ca şi vecini, locuia la câțiva kilometri de mine. A fãcut studii de teologie şi filozofie şi a devenit preot. O mare personalitate! A mai fãcut şi ştiințe politice la Universitatea din Louvain. A fost aumonier[16] pe timpul rezistenței, în cel de-al doilea rãzboi mondial. Apoi a revenit la Huy, unde împreunã cu surorile din Couvent se ocupau de copiii sãraci. Avea o adevãratã vocație pentru tot ce era legat de om. I-a ajutat mult pe refugiații din lagãre. El a fãcut sã se construiascã, în special în Germania şi-n Austria, sate întregi pentru familii care fugeau de regimul sovietic, în perioada stalinistã. În total şapte sate europene care erau construite pentru integrarea refugiațior care veneu din Europa de est. A fãcut mult şi pentru bãtrâni, pentru cei singuri. De toți s-a ocupat père Pire cu inima lui largã. Primea sute de scrisori din toatã țara: "Vrem sã venim sã construim case". Într-o zi Père Pire vine la mine:

- Aş vrea sã creez la Huy un Centrul Mahatma Gandhi. (Acest centru se aflã azi la Namur). S-a deplasat special ca sã-mi spunã asta. Între el şi Gandhi era o mare asemãnare: amândoi aveau vocația milei pentru specia umanã. Aşa mi-a spus atunci: cã ar vrea sã creeze la Huy un Centru Mahatma Gandhi. Şi chiar s-a creat în anii '60 acest centru la Huy-Tihange; dupã trei ani s-a tranformat în "Université de paix". A luat în '77 *le Prix Schweitzer de la philosophie et de la culture*. Dar Père Pire murise deja, prin '69 cred. Toate asociațiile fondate de Père Pire, celulele Universitãții de Pace, sunt situate aici la Huy, rue du Marché, tu connais. L'Université de Paix a fost recunoscutã ca şcoalã asociatã din sistemul UNESCO şi în '87 a primit le Prix " *Messager de la Paix* " des Nations-Unies. Colosal !

Paul cade pe gânduri, absent. Unul din acele *trous de mémoire*[17] ?... Îl ajut :

- Care erau relațiile cu elevii dumneavoastrã ?

- Nu fãceam nimic fãrã sã le cer pãrerea elevilor mei. Erau respectuoşi, gentili. La orele de englezã îi învãțam textele de pe muzica Beatles-ilor. Nevastã-mea îmi zice-ntr-o zi : "Invitã-i la noi acasã!" Şi de atunci îi invit mereu în fiecare sâmbãtã seara. Le pun muzicã clasicã, jazz şi muzicã etnicã. Le-am pus şi muzicã româneascã, cântatã la nai de Pîrvu şi Simion Stanciu. Am aici o casetã cu ei; am pregãtit-o pentru tine. Mi-au dat-o chiar ei, când au dat concerte la Bruxelles.

Paul pleacã încet, ținându-se de mobile. Dintr-un mic dulap de lemn vechi scoate o casetã:

- Pe fața A este Nicolae Pîrvu. Pe fața B este orchestra simfonicã din Zürich care-l acompaniazã pe Simion Stanciu, prietenul lui Gheorghe Zamfir. Orchestra i-a propus lui Simion Stanciu sã înlocuiascã flautul clasic cu naiul;

---

[16] Preot de instituție (n.a.)
[17] Gãuri în memorie (n.a.)

asta când au cântat suita în si minor de Jean Sébastien Bach. Ți-am mai pus aici şi muzicã de Zamfir şi câteva bucãți bãnãțene.

Vãdit emoționatã, scot şi eu din geantã discul cu muzica mea, pregãtitã anume pentru Paul. Iatã, noi fãcusem gestul ca în oglindã. Dupã acest scurt intermezzo, Paul reia discuția întreruptã:

- Elevii mei mi-au zis: "O sã cerem domnului director sã ne țineți un curs de istoria muzicii." N-au avut succes. Cu toate astea, eu le dau acest curs în fiecare sâmbãtã seara, la mine, fãcându-i sã asculte muzicã. Sunt oameni în toatã firea, au peste 50 de ani şi tot mai vin în fiecare sâmbãtã seara sã le dau curs. Nu adorm niciodatã înainte de a fi cântat la pian preludiul de Bach. Tatãl meu era organist, unchiul meu cânta la patru instrumente… Eu n-am fãcut conservatorul, dar ştiu sã cânt bine la pian.

Paul pare obosit. Nu mai ştie ce sã-mi spunã şi iarãşi îşi frãmântã mâinile grãsulii. Îi propun sã mâncãm ceva.

- Puiul cred cã s-a rãcit… Hai, Paul, o micã pauzã ne va face bine la amândoi.

Pare încântat. Mã invitã în mica sufragerie care miroase a mucegai. Aranjase deja masa. Într-o parte pusese douã tacâmuri pe douã şervete de pai. Pe cealaltã parte a mesei, se înghesuiau foarfeci, pixuri, un caiet unde Paul nota tot ce fãcea zilnic.

Tai puiul, Paul destupã sticla cu vin "Chateau Sarati" (Castelul Sãrați) pe care o adusesem. Paul toarnã vin în cupe de cristal. Discuția noastrã prinde din nou viațã; cu Paul e foarte uşor. Îi place sã vorbeascã; se vede bine cã nu are prea des ocazia de a-şi etala amintirile. Ia o gurã de vin. Îl plimbã îndelung prin gurã, cu gemete de plãcere: « E bun, o, da, foarte bun acest Sarati ! »

- În aceastã grãdinã – face un gest ca sã-mi arate curtea exterioarã care pãtrunde prin fereastra cam murdarã, semn cã femeia de serviciu nu prea dã pe la Paul – în aceastã grãdinã s-au aşezat alãturi de mine la masã, mai multe personalitãți. Una dintre ele a fost Oppenheimer.

- Vorbeşti despre fabricantul bombei atomice ?

- Da, chiar el a fost aici în grãdinã. Père Pire, care era şeful Universitãții de Pace, de fapt aceastã universitate nu era altceva decât vechiul centru Mahatma Gandhi… 45 sau 50 de țãri faceau parte. Erau oameni de peste tot. Se vorbeau toate limbile pãmântului. Ce atmosferã !... Magnifique !... Ce ziceam ?...

- Spuneai cã Père Pire…

- Da… Père Pire s-a nãscut la Dinant.

- Aşadar oraşul Dinant nu e celebru numai datoritã lui Adolf Sax, inventatorul saxofonului.

- Deci ştii... L-a inventat când a împlinit 20 de ani; era pe 20 martie 1846. A fabricat în total 14 saxofoane, cu diferite tonalitãți: basse, bariton, tenor şi

chiar soprano şi sopranino. Au supravieţuit până astăzi. Dar vorbeam de altceva…

- Spuneai ceva de Père Pire şi Oppenheimer.

- Da… Cum a ajuns Oppenheimer la mine ? Profesorul Oppenheimer tocmai îi scria prefaţa la o carte de-a lui Pire, scrisă parcă cu altcineva, în colaborare; "*Building peace*". Père Pire l-a invitat pe Oppenheimer la Ateneul din Marchin. Şi cum eu eram profesor aici şi în plus mai locuiam şi în parc, Père Pire l-a invitat la mine. Era aşezat acolo...

(Arată spre curte, unde era o masă veche de tablă, ruginită din loc în loc.)

- L-am întrebat atunci dacă nu avea vreo problemă de conştiintă. Mi-a răspuns că nemţii ar fi avut oricum bomba, care se fabrica în acel moment în Suedia. Mi-a spus că fusese numit directorul MIT (Massachusetts Institute of Technology), în locul lui Einstein. Trebuia să se fabrice a doua bombă atomică, încă şi mai puternică. El a refuzat. I-a spus preşedintelui: "Nu mai suntem în război. De ce să mai fabricăm încă o bombă, şi mai puternică?" A fost expulzat de la acel institut. Era prin anii '54. A plecat în Elveţia. Era pe timpul lui McCarthy. Şi Charlie Chaplin a fost expulzat în aceeaşi perioadă, fiind acuzat de contacte cu comuniştii ruşi. A fost reabilitat puţin înainte de moarte.

- Măsuţa asta ruginită pe care o vezi colo-n grădină, e o piesă de muzeu.

- Cred şi eu. Daca a stat la ea Oppenheimer...

- Dar stai să vezi! N-a fost singurul. Un alt mare om al timpurilor noastre s-a aşezat la această masă: John Howard Griffin. După ce şi-a făcut studiile în Franta, în loc să se întoarcă la Dallas, unde se născuse, el şi-a zis : « O să plec la Münich; o să cunosc regimul nazist de aproape. » Şi a rămas în Europa. Era un antirasist convins. Era scriitor, musician şi medic. A făcut studii la Tours şi la Poitiers în Franţa, studii de literatură şi de medicină. El a inventat muzica folosită ca terapie; a urmat cursurile Conservatorului din Fontainbleau, unde i-a avut ca profesori pe Nadia Boulanger, dar şi pe alţii, nu mai ştiu... Era specialist în chant grégorien. Pasiunea lui pentru muzică o moştenise de la mama lui, care era pianistă. Griffin a servit ca medic în armata rezistenţei franceze şi a ajutat mulţi evrei să scape de prigoana nazistă. Timp de 12 ani a fost orb. A scris însă în acea perioadă multe nuvele şi un jurnal; 20 de volume, atât de mult a scris. A fost un antirasist, cum spuneam...

- Şi eu sunt antirasistă, cred că-ţi imaginezi. De fapt cei ce practică rasismul îţi pun o etichetă, una care să le facă jocul; că nu eşti ca ei, că eşti diferit, că vrei să-ţi impui ideile. Ce contează dacă ideile tale sunt juste? Simplul fapt că eşti străin îi scoate din minţi.

- Soţia mea zicea, apropos de rasism: "Rasismul este un comerţ de etichete".

- Chiar aşa! O altă etichetă pe care ţi-o lipesc este religia ta. Trebuie să ai un anumit grad de cultură ca să-ţi dai seama că toate religiile sunt bune, că toate afirmă şi propagă aceleaşi lucruri, dar că oamenii le deformează conţinutul şi

mesajul. Religiile sunt bune, doar unii oameni sunt rãi. Dar te rog sã continui, Paul. Iartã-mã cã te-am întrerupt. Aşadar Griffin a trãit printre nazişti.

- Da. A priceput foarte repede cum e cu rasismul între albi. Dupã aceea, a cãutat sã înțeleagã cum e cu rasismul între negri şi albi. Aşa cã s-a întors în Statele Unite, a reflectat ani de zile şi şi-a spus: “ singura cale de a lupta împotriva rasismului negru este sã devin eu însumi negru”. S-a dus la medicul lui ca sã-l facã negru. I s-a spus cã o sã moarã dupã aceea, dar el n-a vrut sã cedeze. A devenit deci negru şi a plecat în sud, la Cotton State, unde a trãit pânã la moarte; a murit cred prin anii ‘80. A descris toatã aceastã experiențã în cartea lui “**Black like me**”. Chiar începând cu a doua zi dupã publicarea cãrții a început sã primeascã amenințãri cu moartea. În fiecare zi! Şi amenințãrile veneau de la albii din Sud. Atunci şi-a trimis nevasta şi copiii în Mexic. El însã n-a vrut sã emigreze. Preşedintele Kennedy l-a numit consilier principal pentru afacerile negrilor. Îl trimitea de fiecare datã când era vreun conflict cu ei. Într-o zi l-au gãsit mort. Medicul lui a constatat cã fãcuse un « arrêt cardiaque ». Dupã un an i s-a tradus cartea în francezã “**Dans la peau d’un noir**”. A venit şi s-a odihnit aici, în grãdina mea (Paul îmi aratã iarãşi mãsuța de metal ruginitã). Griffin îmi spunea adesea: “ cea mai frumoasã țarã din lume este cea a Condrozului”. A redevenit alb şi a murit...

18 august 2003

*

Aici se opreşte discuția mea cu Paul, din acea zi de august. L-am cãutat la telefon, dupã câteva luni. Îi promisesem o invitație la masã. Dar mi-a rãspuns robotul. De Crãciun m-a sunat sã-mi spunã cã fusese internat pentru o nouã intevenție chirurgicalã. L-am mai cãutat, un an mai târziu. Dar era tot robotul; de data aceasta spunea clar: “*le numéro n’est pas attribué*”. Îşi duce oare zilele într-un cãmin de bãtrâni? A murit, singur şi uitat de lume? Cine ştie?... Mã țin de cuvânt şi public acea “cartea de o zi », scrisã în urma vizitei fãcute de Sfântã Mãrie. Fiindcã Paul mi-a spus atunci lucruri extraordinare, care ar fi putut constitui o carte, dacã el ar mai fi avut sã-mi dea, din viața lui, mai multe zile. Dar nu a mai avut.

El nu mai este de gãsit. Dar, lucru ciudat, mi-a apãrut din nou printr-o serie de coincidențe. Începând curãțenia pentru Paşti, am scos dintr-un sertar o mulțime de casete. Printre ele era şi o casetã cu un scris mãrunt, şcolãresc: “*Musique roumaine pour madame Antonia*”. Am reascultat caseta şi am dansat singurã în fața oglinzii, pe muzica lui Nicolae Pîrvu şi Simion Stanciu. Dansam şi îmi dãduserã lacrimile, nu ştiu de ce... Dansam singurã, nu ca “grecii” din nuvela Marianei Brãescu, care jucau toți laolaltã, îmbrãțişati în horã. Eu dansam singurã în fața oglinzii şi se înfiora carnea pe mine ascultând naiul lui Simion Stanciu, cel care înlocuise flautul în celebra *suitã în si minor a lui Bach*, cântatã cu filarmonica din Zürich.

Şi de-odatã, ca prin miracol, nu m-am mai simțit singurã. Paul se amestecase cu sunetele de nai şi îmi spunea: *"Ce viațã extraordinarã am avut! Moi, le roi de l'inattendu..."...*

Regele neaşteptatului îmi lãsase în mânã în acea varã, în acea zi, douã chei, cãrora aveam sã le înțeleg mult mai târziu rostul: *muzica* şi *scrisul*.

10 aprilie 2006

Regele fericirii neaşteptate

Un ciudat joc de coincidențe mi-a redat dorința de a scrie urmarea poveştii lui Paul D., supranumit "*Regele neaşteptatului*". Nu demult m-a sunat o veche prietenã din copilãrie care locuieşte în Canada. Printre altele îmi spune cât de mult i-a plãcut eseul despre Paul D., pe care l-a citit într-o publicație pe internet. Aşadar Paul D. face turul lumii: a voiajat pânã acum în România, Germania, Australia şi Canada.

Anul trecut, fãcând curățenia pentru Paşti, am dat peste o casetã cu muzicã româneascã, datã în dar de Paul. Aşa s-a nãscut "*Regele neaşteptatului*". Anul acesta, tot înainte de Paşti, un fost elev de-al lui Paul, domnul Philippe S., mi-a dat vestea cea mare: Paul D. trãieşte şi se aflã într-o casã de bãtrâni, "Les jolis bois".

Când un pãrinte trecut în cealaltã lume ni se aratã viu într-un vis, o fericire imensã ne inundã. Aşa s-a întâmplat şi cu mine, aflând cã Paul este în viațã.

I-am fãcut o vizitã pe 25 martie, o vizitã anunțatã, pe care Paul era nerãbdãtor sã o primeascã. L-am gãsit în tête à tête cu televizorul. Casa de bãtrâni se aflã într-un loc calm, înverzit, cu o frumoasã privelişte: de o parte parcul, şi de cealaltã, o catedralã care poartã în cãuşul unui perete o statuie albã a Madonei.

Am ajuns la el într-o frumoasã duminicã însoritã şi rãcoroasã. Casa de bãtrâni este foarte cochetã şi bine gânditã: are cabinet medical, salon de coafurã şi resturant la subsol. Fiecare pensionar are un fel de garsonierã, în care este "la el acasã". Nu ştiam numãrul camerei, aşa cã am luat la rând fiecare uşã şi am trecut în revistã o mulțime de nume şi fotografii ale celor aflați în pensiune. Pe Paul l-am gãsit la etajul întâi, zâmbindu-mi jovial dintr-o pozã lipitã pe uşã. Luase deja masa şi se aproapiase mult de televizor, ca şi cum ar fi stat la taifas cu un prieten vechi. Când am intrat, m-a privit un pic nedumerit (cred cã nu-şi mai amintea bine cine sunt). Dupã câteva precizãri m-a recunoscut. Am petrecut împreunã douã ore, tãifãsuind, depãnând amintiri de datã recentã, în timp ce sorbeam din vinul alb şi dulce, un murfatlar de Odobeşti.

Eu mã pun imediat pe treabã şi scot din geantã eseul "*Le roi de l'inattendu*". De când am aflat cã trãieşte, ardeam de nerãbdare sã-i dau de ştire cã i-am publicat pe web povestea vieții.

- Paul, je vous croyais mort. Certaines choses je les ai écrites en guise d'adieu… Je ne sais pas comment vous dire. Vous me pardonnez…[18]

- *Mais tu peux écrire tout ce que tu veux ! Tu es libre. Je n'ai pas à te donner l'autorisation. De quel droit pourrais-je faire une telle chose ?*[19]

Din când în când mã întrerupea din lecturã:

---

[18] - Paul, te credeam mort. Anumite lucruri le-am scris ca un adio… Nu ştiu cum sã-ți spun. Mã ierți…

[19] - Dar poți sã scrii tot ce vrei ! Eşti liberã. Nu trebuie eu sã-ți dau voie. Cu ce drept aş putea sã te împiedic ? (n.a.)

- *Ah, quel bonheur! Je suis au Paradis. Ma vie est vraiment extraordinaire !* [20]

Mi-a povestit din nou despre familia lui, despre soția pe care încã o mai iubeşte. Rotindu-mi privirea prin camerã am recunoscut multe dintre fotografiile de la casa lui din parc.

- Recunoşti casa asta?

- Cum de nu? E casa din parcul de la Marchin, unde am mâncat împreunã un pui fript şi am bãut un vin roşu, Chateau Sarati.

Paul îşi ia fața în mâini şi închide ochii, ca un copil, în timp ce repetã: *"je suis au Paradis"*. E fericit, se vede cât de colo. Nu mai are culoarea albã verzuie de acum patru ani. E rozaliu în obraji şi glumeț.

Citesc, citesc într-una. Mã strãduiesc sã pronunț cât mai clar fiecare cuvânt. Într-o pauzã de lecturã, facem turul fotografiilor de pe dulap şi de pe pereți. Îl vãd pe Paul D. cu o chitarã în mânã. Îmi spune cã ştie sã cânte la pian, la chitarã şi la flaut şi cã e autodidact. Continui sã-i citesc pasaje din viața lui extraordinarã, pe care începe sã o uite. Trag cu ochiul sã-i vãd reacțiile şi am certitudinea cã savureazã fiecare rând. Îmi spune dealtfel cã uitase multe lucruri şi cã lectura îl ajutã sã le retrãiascã. Fața i se lumina din când în când, atunci când memoria îi deschidea o poartã spre episodul Bertrand Russel, sau spre Père Pire. Când am ajuns la Père Pire, Paul sare sprinten din scaun şi mi-l aratã într-o pozã, alãturi de soția lui. E mândru, iar ochii lui albaştri, copilãroşi, joacã veseli pe dupã ochelari. E fericit. Câtã diferențã fațã de alți bãtrâni care stãteau trişti şi înțepeniți în vreun scaun rulant de pe culoar, sperând cã cineva îi va vizita totuşi. La plecare, trecând pe lângã ei, i-am salutat. Deşi mã petreceau cu privirea, pãreua a nu mã fi vãzut. Erau desigur duşi departe, în amintirile lor fãrã întoarcere. Paul, din contrã, trãia în cel mai palpitant prezent:

- *Tu m'as donné une seconde vie! Quel bonheur ! Je suis au Paradis.*[21]

La plecare, ținându-se de mobile, m-a condus pânã la uşã. S-a apropiat de mine şi mi-a spus :

- *Merci pour ta visite. C'est vraiment le Paradis. Quel bonheur ! Oh, quel bonheur tu m'as fait…Tu m'as donné une seconde vie.*[22]

*

În timpul unei scurte vizite la Roma, în vacanța de Paşti, am vizitat Bazilica Sant Ignatio. Chiar la intrare am putut admira macheta ebenisului italian, Vincenzo Pandolfi (1905 – 2005), purtând inscripția "UT UNUM SINT". Aceastã capodoperã în miniaturã, realizatã din lemn, la sara 1:200, având un diametru de aproximativ trei metri, a fost dãruitã Papei Ioan Paul II în 1992, înainte chiar de a fi terminatã.

---

[20] - Ah, ce fericire ! Sunt în Paradis. Viața mea e cu adevãrat extraordinarã ! (n.a.)
[21] - Mi-ai dat o a doua viațã. Ce fericire ! Sunt în Paradis. (n.a.)
[22] - Mulțumesc pentru vizitã. E cu adevãrat Paradisul. Ce fericire ! O, ce bucurie mi-ai fãcut… Mi-ai dat o a doua viațã. (n.a.)

Opera a fost inițiatã de artist la vârsta de 70 de ani şi a fost terminatã la 98 de ani. Macheta reprezintã un proiect de construcție al unui centru unificator al tuturor bisericilor din lume, indiferent de religie sau de confesiune - “Il Tempio di Cristo Re” (în imagine).

Un text explicativ precizeazã cã “*aceastã operã constituie o cale spre dialog între religii, pe baza abolirii tuturor rãzboaielor, în scopul atingerii pãcii universale*”. Templul este o construcție având forma unei cupole în stil bizantin, unde fiecare țarã din lume este reprezentatã printr-o bisericã sau un alt loc de

cult al religiei reprezentative, peste care veghează sfântul protector al națiunii. Am avut plãcuta surpriză sã constat cã România, vegheatã de Sfântul Andrei, era reprezentatã prin macheta Mãnãstirii Curtea de Argeş (în imagine), reprodusã în lemn cu multã meticulozitate şi virtuozitate.

În timp ce admiram bogatele elemente decorative din bazilica Sant Ignatio din Roma, ca de exemplu picturile murale în culori pastel ori superbul mozaic al Fecioarei cu pruncul, paşii se fãceau din ce în ce mai rari. Atât de rari încât nici nu mi-am dat seama cã mã oprisem demult ca sã ascult *suita în si minor de Bach,* cântatã de orchestra filarmonica din Zürich, în care flautul clasic a fost înlocuit cu naiul lui Gheorghe Zamfir şi al lui Simion Stanciu. Ciudatã coincidență... Cu numai două sãptãmâni în urmã, vizitându-l pe Paul D., îi dãruisem o copie a casetei pe care el însuşi mi-o dãduse cu patru ani în urmã. Mã rugase sã-i fac şi lui o copie, fiindcã – spunea el – discul original se pieduse în timpul mutãrii.

Aceast lucru bizar mi-a reconfirmat ceea ce demult ştiam din propriile mele experiențe de viață: cã nimic în această lume nu este întâmplãtor şi cã toate câte ni se întâmplã se leagã pentru a da un sens vieții noastre terestre. 5 mai 2007

Minunile din deal

Minunile se întâmplã pe înãlțimi, apropierea de cer fiind necesarã şi subânțeleasã. Dealul, scara acoperitã, şcoala, biserica şi cimitirul sunt teme de reflecție. Şi nu poți sã nu te întrebi: de ce s-a construit biserica tocmai în vârful dealului? De ce şcoala se aflã lângã bisericã? De ce şcolarii trebuiau sã urce cele 300 de trepe pentru a avea acces la învãțãturã (astãzi sunt doar 175 de trepte, semn oare de degradare a calitãții învãțãmântului)? De ce trebuiau ei sã parcurgã acel tunel lung, misterios, sãpat într-o construcție de lemn de forma unei troițe cu luminã la celãlalt capãt? Ce simbolizeazã acea luminã pe care o zãreşti la capãtul acelui urcuş? De ce lângã bisericã şi şcoalã este cimitirul ?

Dacã oraşul-cetate Sighişoara este considerat “Perla Transilvaniei”, **Biserica din Deal** poate fi numitã Perla Sighişoarei.

Aceastã bisericã evanghelicã transilvanã, (pe care am vizitat-o în vara lui 2006), a fost ridicatã pe un deal – Dealul Şcolii. Se ajunge la ea cu piciorul, traversând un tunel în trepte, numit **Scara acoperitã** sau **Scara Şcolarilor**. Este un drum care urcã de la poalele dealului cãtre luminiş, fiind totodatã şi un adãpost în timpul iernilor grele sau al sezonului canicular, pentru cei dornici de un acoperiş.

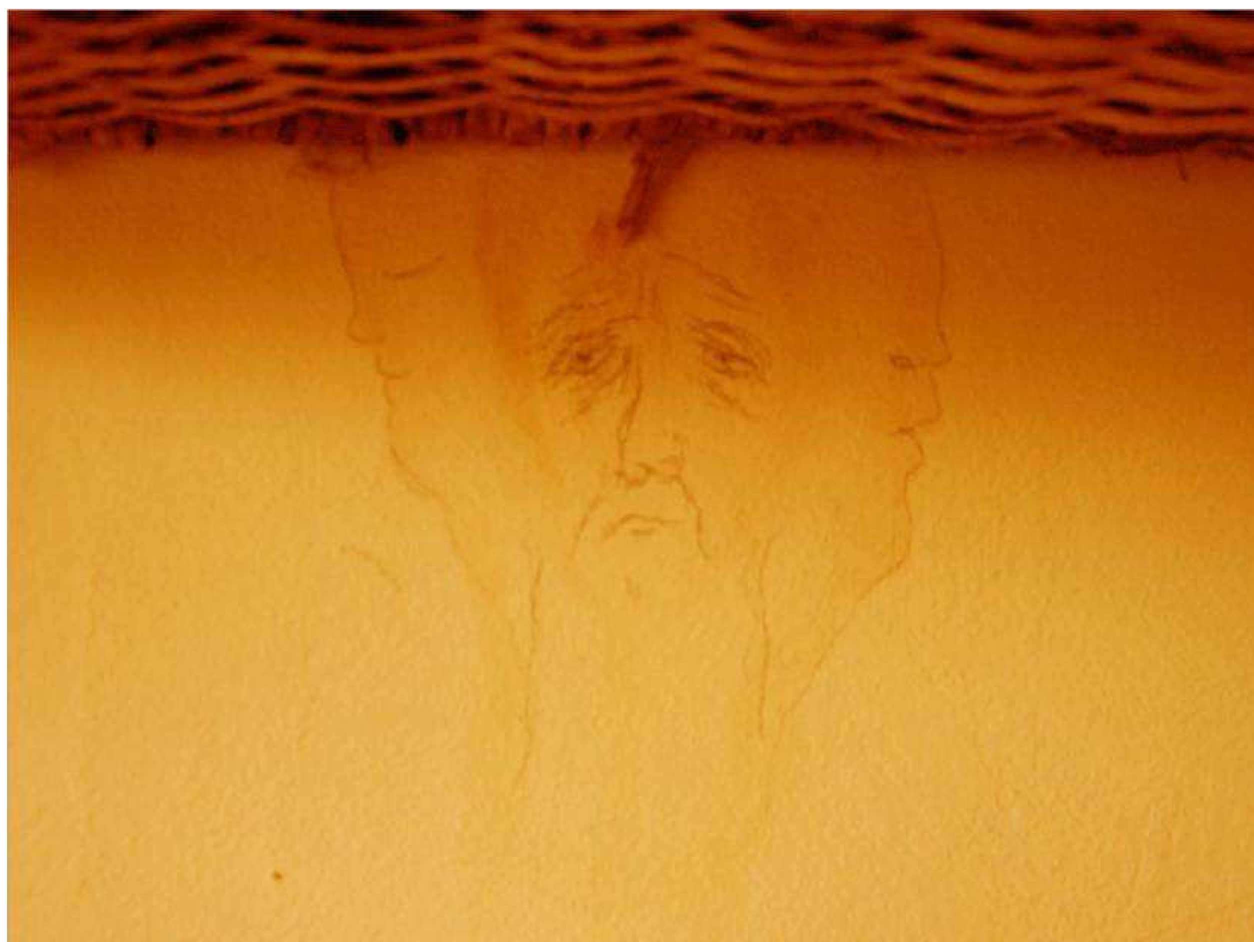
Acest drum strâmt, pe o scarã cu deschidere spre cer, duce aşadar cãtre Şcoalã, Bisericã şi Cimitir. Aceste elemente ne amintesc de menirea omului venit pe aceastã lume – sã urce, sã învețe ca sã cunoascã (şi sã se cunoascã), sã creadã ca sã se mântuiascã, - dar ne amintesc şi de finalitatea lui ineluctabilã, moartea.

Îți trebuie cam 15-20 de minute ca sã traversezi culoarul la urcuş. Cu cât ne apropiem de capãtul tunelului şi de luminã, auzim din ce în ce mai clar acordurile unei chitãri care susțin o voce gravã, tãrãgãnatã. O femeie cu pãrul alb stã în capul scãrii şi îngânã o melodie tristã, improvizatã pe versurile lui Eminescu “*Ce te legeni*”: “...Şi cu doru-mi singurel / De mã-ngân numai cu el” . Parcã ar vrea sã spunã cã odatã parcursã scara vieții, rãmâi singur cu dorul tãu, ca singurul tãu prieten adevãrat, cel ce te cunoaşte şi care nu te condamnã pentru cele ce nu ai reuşit sã faci în viața pe care ai avut-o de trãit.

Şi aşa, abãtut de gânduri, mergi mai departe şi ajungi la Biserica din Deal. Aşezãmântul în stil gotic, clãdit între anii 1345 – 1525, are la bazã o capelã romanicã datând din anul 1200. Admirãm o frescã din 1300. Omul care ne dã infomații ne spune cã aceastã frescã este singura din lume în care apare *Sfânta Treime*, reprezentatã ca un un cap cu trei fețe. Ne mai spune cã desenul a apãrut pe zidul bisericii în urma unei ploi torențiale care s-a infiltrat prin fisurile zidului; se presupune cã ploaia a “desenat” acel chip straniu.

Eram ispitaitã sã întãresc pe alocuri anumite trãsãturi cam şterse ale desenului, pe care mai mult le bãnuiam decât le vedeam. Şi atunci am avut revelația.

Desenul “Trois visages” (“Trei fețe”) care apãruse în bucãtãrie pe peretele dinspe spre sud-est, la noi acasã, cu un an înainte de a vizita Sighişoara, putea fi un semn sau un simbol.

Apãruse sub urzica bicolorã luatã cu ani în urmã de la Bucureşti, din casa pãrinteascã (luasem de fapt doar o frunzã care, dupã câteva zile, a fãcut rãdãcini). Am plantat floarea într-o micã jardinierã, amestec de bambus şi fier forjat, pe care prietena mea Anne mi-o dãruise cu ani în urmã. “Chiar tatãl meu a fãcut-o!” îmi spune Anne, cu alte cuvinte: “vezi, cã are valoare sentimentalã, a fost fãcutã cu dragoste, de o mânã de pãrinte”.

Desenul pe care l-am numit “Trei fețe” se ivise acolo în a doua zi a Paştelui ortodox din 2005. În acel an Paştele ortodox cãzuse pe 1 mai, chiar de ziua de naştere a tatei (care murise cu 4 ani în urmã). Am cãutat sã înțeleg cum apãruse acel contur de culoare maronie, contur ce desena *trei chipuri într-unul singur*.

Faptul în sine era uşor de reconstituit şi nu ascundea nimic misterios, la prima vedere. Udasem decuseарã, din abundențã, planta din mica jardinierã suspendatã deasupra caloriferului. Apa şi pãmântul au fãcut restul. Contemplând desenul cu evlavie, am luat un creion fin şi am întãrit conturul vag al trãsãturilor. Mi-era teamã sã nu disparã tot atât de neaşteptat precum apãruserã.

Atunci m-am gândit cã *Cineva* a desenat Chipul lui Iisus în trei ipostaze. Iisus care ne priveşte drept în faţã, trist, cu milã şi cu scepticism, este îmbãtrânit şi are un semn pe frunte. Profilul din stânga, este un chip de om tânãr şi nepãsãtor şi pare liniştit, sau resemnat. A închis ochii "a iertare", ca şi cum ar spune: "Ei, asta e! Nu puteți face mai mult, nu pentru pentru mine, ci pentru voi; nu-i nimic, asta e ... Eu atâta am avut de transmis de la Tatãl Ceresc... " Parcã ar fi gândit: "Eu vã iert, dar voi veți plãti; ați şi început sã o faceți... Mi-e milã de voi.". Chipul din dreapta, cel lipsit de ochi, are gura uşor întredeschisã, ca într-un murmur de uimire şi parcã e gata sã ne previnã. Are pe buze o şoaptã despre ceva ce El simte, dar nu vede, sau nu vrea sã vadã. Chipul cu trei fețe este grav, trist, resemnat, dezamãgit şi tãcut. Dar cât este de elocvent! Vede dar nu spune, ar spune dar nu vrea sã vadã, închide ochii ca sã nu vadã, sau ca sã se roage pentru noi...

Am analizat zile, luni în şir acel desen, încercând sã descifrez mesajul. A trebuit sã aştept mai bine de un an până sã mi se dezvãluie sensul. Rãbdarea, conjunctura şi atenția au sfârşit prin a-mi dãrui sensul acelei minuni.

Acolo sus, în Biserica din Deal, am îndrãznit sã mã întreb: "Şi dacã cele trei fețe erau chiar simbolul consubstanțialitãții şi al Trinitãții?"

Am ezitat sã comentez imaginea, dintr-un fel de pudoare, amestecatã cu modestie şi teamã: cine sunt eu, ca sã primesc asemenea semne? Ce-ar trebui sã fac acum cu taina care mi s-a deschis? Am amânat încã o zi, încã o lunã, încã un an comentariul la acel desen misterios. Sensul nu l-am divulgat pânã astãzi. Fãrã sã fi avut vreun dubiu, - fiindcã eu cred! - am ezitat totuşi sã spun lumii ceva despre revelația mea. Şi am tãcut toți aceşti ani.

Dacã totuşi m-am decis sã o fac acum, este fiindcã de când eu tac, pietrele au început sã vorbeascã. Este vorba de un ansamblu de patru pietre "vorbitoare" pe care le-am gãsit în **Pãdurea din Deal, de pe colina Andennului**.

Fiecare avea sã-mi spunã ceva. Dar mai cu seamã ordinea în care au fost ele descoperite scrie un adevãrat scenariu, în care fiecare piatrã devine personaj, iar mesajul lor devine replicã tãiatã şi şlefuitã în granit, de douã mâini de artist: natura şi curgerea timpului.

10 august 2008

Îngerul primãverii

Îngerii sunt într-adevãr cu noi. Credem sau nu, ei sunt acolo, îmbrãcați în alb şi negru, sau ascunşi în tuburile de orgã gri-argintii sau în clapele pianului ; am putea spune îngeri gri… Dar astãzi, în aceastã zi de primãvarã, tot ce este gri, în aceastã lume gri care ne înconjurã, devine alb, luminos. Nu existã decât o singurã culoare : aceea a armoniei, o armonie de lumini din suflete fericite. Şi soarele ia cu asalt pereții albi şi ferestrele bisericii… Le-a spart ? De unde vine aceastã luminã jucãuşã care dã nãvalã prin cupola bisericii Sainte Chrodoare din Amay?

Astãzi, mai mult decât niciodatã, e timpul sã aducem picãtura noastrã de apã care sã stingã focul distrugãtor ce face ravagii în lume, prin tot felul de rele : rãzboaie, indiferențe, nedreptãți, cuvinte caustice care dezvãluie uneori micime sufleteascã, într-un cuvânt, prin tot felul de crize cu multiple fațete.

Şi din fericire, muzica este acolo, la locul ei, jucându-şi rolul reparator cu generozitate şi virtuozitate. Cum s-a întâmplat la concertul din 29 martie 2009, la Colegiala din Amay, concert susținut de Corala Conservatorului din Huy, cu un repertoriu minuțios ales : Bach, Haydn, César Franck, Brahms, Mozart, Saint-Saëns, Félix Mendelssohn, pentru coralã, şi Georg Böhm, Félix Mendelssohn, Léon Böllmann, pentru orgã, cu o prezentare inspiratã.

Biserica, devenitã deodatã prea micã pentru un public atât de numeros, ne-a oferit cupola sa drept adãpost pentru voci şi altfel de vibrații nãscute *ad hoc*. Rezonanțe de tot felul au lucrat timp de aproximativ 3 ore ca sã ne aducã într-o stare anume ; acea emoție care îți permite sã recunoşi, printre toate aceste nuanțe sonore, pe cele tãcute : generozitatea şi fericirea purã a sufletului multiplu. Public – toate vârstele confundate – şi artişti nu fãceau decât un singur corp şi un singur suflet, un suflet fericit care se cheamã primãvarã.

Cânți sau asculți, nu are importanțã, câteva lacrimi scapã ici şi colo, fãrã sã ştii şi regreți cã nu ai fãcut din muzicã meseria ta de o viațã. Dar sunt alții care au fãcut-o, şi într-un mod care încântã inimile şi urechile. Etuziasmul publicului, mãrturiile spectatorilor din timpul pauzei, au întãrit încã o datã ideea cã muzica, dintre toate mijloacele artistice, este cea mai directã cale spre inimi.

Soarele, şi cu el, primãvara, prinde şi mai multã forțã, dupã prima parte a concertului. Pãtrunde vesel printre vitralii, ca sã se aşeze pe fețele coriştilor sau pe mâinile abile ale muzicienilor instrumentişti; şi în final se ascunde în cerceii acelei fetițe cu ochi albaştri sau în surâsul acelui domn din rândul al doilea, care ne priveşte încântat.

Am spus « se ascunde » ? Dar nu ! El nu se mai ascunde ! Iatã-l, este acolo ! În aceasã zi de 29 martie, îngerul primãverii a fost în sfârşit eliberat. Şi-a început concertul în "flori şi în arbori/ în bronzuri şi marmuri/(...) în mare, fântâni/ munți şi câmpii/ ca sã "consoleze relele noastre".

30 martie 2009

CUPRINS

